

ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ,
LESNÍHO A VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Zemědělská ekonomika

8

ROČNÍK 9 (XXXVI) — PRAHA, SRPEN 1963

CENA 10 Kčs

**ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ,
LESNÍHO A VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ
ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA**

Řídí redakční rada:

Doc. CSc. Karel Svoboda, promováný ekonom (předseda), Josef Drahovzal, prof. CSc. dr. Alois Grolig, CSc. inž. Jaromír Havlíček, inž. dr. Alois Hrubeš, doc. CSc. inž. Felix Hutník, doc. CSc. Dimitrij Choma, CSc. inž. Josef Krilek, doc. CSc. inž. Jaroslav Pič, inž. Ladislav Sobotka, Otto Soukup, CSc. inž. Mikuláš Šebesta, Miroslav Zich.
Vedoucí redaktor Bohuslav Vávra.

© Ústav vědeckotechnických informací MZLVH, Praha 1963

Obsah — Содержание — Content — Inhalt

Puchlý Š.: Vztahy niektorých základných činiteľov k rentabilite štátnych majetkov, ich meranie a použitie v praxi Взаимоотношения между некоторыми основными экономическими факторами и рентабельность госхозов и их измерение Beziehungen einiger Hauptfaktoren der Produktion der slowakischen Staatsgüter zu ihrer Rentabilität und Auswertung dieser Beziehungen . . .	439
Vrbenský V.: Některé ekonomické aspekty osevních postupů Некоторые экономические аспекты севооборотов Einige ökonomische Aspekte der Fruchtfolgen	455
Štěpán M.: Význam a způsob uplatnění chozrasčotních příkazů při chozrasčotní metodě řízení JZD Значение и способ внедрения расписывания плана при хозрасчетном методе управления ЕСХК Bedeutung und Art der Anwendung von Aufträgen der wirtschaftlichen Rechnungsführung bei der Leitung der LEG nach der Methode der wirtschaftlichen Rechnungsführung Importance and Way of Applying of the Khozraschot Orders in the Khozraschot Method of Managing of JZD (Uniform Agricultural Co-operatives)	463
Diskuse	
Janotka K.: Stanovení intenzitních ekvivalentů finálních zemědělských produktů	487
Kritiky a recenze	
Vonka J.: Financování a úvěrování JZD	495
Z vědeckého života	
Sobotka L.: Porada o mezinárodní srovnatelnosti vlastních nákladů na zemědělské produkty	499
Příloha	
Statistické přehledy (Výsledky hospodaření státních statků v roce 1962 v ČSSR)	
Slovníček	

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIE uveřejňuje studie, rozborů a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru zemědělské ekonomiky. Vydává Ústav vědeckotechnických informací ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství. Vychází měsíčně. Celoroční předplatné 120 Kčs. Redakce: Praha 2, Mánesova 75, telefon 274551-58. Rozšiřuje Poštovní novinová služba. Objednávky a předplatné přijímá PNS — ústřední expedice tisku, administrace odborného tisku, Jindřišská ul. 14, Praha 1. Lze též objednat u každé pošty nebo doručovatele. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — ústřední expedice tisku, odd. vývoz tisku, Jindřišská 14. Praha 1. Vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 2, provozovna 22, Legerova 22, Praha 2. A-02*31454

Vzťahy niektorých základných činiteľov k rentabilite štátnych majetkov, ich meranie a použitie v praxi

Взаимоотношения между некоторыми основными экономическими факторами и рентабельностью госхозов и их измерение

Beziehungen einiger Hauptfaktoren der Produktion der slowakischen Staatsgüter zu ihrer Rentabilität und Auswertung dieser Beziehungen

Inž. Štefan PUCHLÝ

Výskumný ústav poľnohospodárskej ekonomiky, Bratislava

Ú v o d

Najnaliehavejšou úlohou štátnych majetkov je dosahovanie čo najvyššej hrubej produkcie, tržieb na 1 ha poľnohospodárskej pôdy pri zvyšovaní produktivity práce a znížení vlastných nákladov, pri dosahovaní čo možno najpriaznivejšej rentability. Ukazuje sa preto potrebné objasniť vzťahy týchto dôležitých činiteľov k miere rentability.

Viacere štátne majetky svojimi hospodárskymi výsledkami nepresvedčujú o plnom rešpektovaní základných plánovaných ukazovateľov. Nedosiahnutie plánovanej rentability niektorých štátnych majetkov je ovplyvnené viacerými činiteľmi, ktorých silu ďalej vyjadríme pomocou korelačnej metódy. Nedostatky v plnení miery rentability nepramenia vždy len z horšieho hospodárenia jednotlivých štátnych majetkov, ale tiež i z nedostatkov v technike plánovania a v kontrole týchto činiteľov.

Ďalším problémom dosiaľ bolo stanovenie objektívneho ukazovateľa pre charakteristiku ťažkostných podmienok práce na jednotlivých štátnych majetkoch, zistenie objektívneho teoretického ukazovateľa, ktorý by porovnávaním s výsledným ukazovateľom umožňoval posúdiť úsilie jednotlivých štátnych majetkov za zrentabilnenie výroby, a to najmä vtedy, ak nesplnenie plánu bolo silne ovplyvňované činiteľmi, na ktoré pracovníci majetku nemali vplyv, a aby bol aj ukazovateľom pre zaradenie jednotlivých štátnych majetkov do výrobo-ekonomických skupín.

Touto prácou chceme poukázať na metodiku zisťovania tohto komplexného teoretického ukazovateľa ťažkostných podmienok práce štátnych majetkov, ktorý by po rozbere základných vzťahov jedným číslom vystihoval pôsobenie nižšie uvedených základných činiteľov:

1. hrubej produkcie na 1 ha p. p.,
2. tržieb na 1 ha p. p.,
3. vlastných nákladov na 1 ha p. p.,

4. prírodných podmienok (výrobný typ),
5. produktivity práce,
6. základných prostriedkov na 1 ha p. p.

Základným materiálom pri zisťovaní jednotlivých vzťahov nám slúžili „Ročné výkazy štátnych majetkov za rok 1960—1961“. Údaje boli preverované, takže i keď materiál má niektoré nedostatky, možno ho považovať za preukazný a možno z neho plne robiť záväzné závery. Číselný materiál sa vzťahuje na všetky štátne majetky na Slovensku.

Spracovanie číselného materiálu sme uskutočňovali, ako sme už uviedli, použitím matematicko-štatistickej metódy korelačnej. Pre charakteristiku vzájomných vzťahov boli zostavené korelačné tabuľky a vypočítané celkové i dielčie korelácie, koeficienty celkovej a dielčej regresie a koeficienty mnohonásobnej korelácie.

Údaje sme vypočítali v relatívnych číslach (v percente k priemeru), takže priemerné hodnoty všetkých ukazovateľov uvádzaných v práci sa rovnajú 100. Tržby sa uvažovali bez štátnych dotácií. Výška tržieb i výška vlastných nákladov bola prepočítaná na 1 ha p. p. Za základ sa brali údaje z celkovej poľnohospodárskej činnosti.

V ý s k u m v z ť a h o v

Celkové vzťahy medzi jednotlivými činiteľmi

1. Vzťah medzi mierou rentability a hrubou produkciou

Ukazovateľ hrubej produkcie je v podstate komplexným ukazovateľom vyjadrujúcim intenzitu výroby, ktorý vystihuje účinok niekoľko činiteľov, a to:

1. štruktúru výroby (využitie osevných plôch a ich rozšírenie, využitie hustoty stavov hospodárskych zvierat, ekonomické vzťahy k zvýšeniu hektárových výnosov a úžitkovosti);

2. vklady práce a prostriedkov i kvalitu práce (technológiu výroby, lepšie riadenie a organizáciu práce);

3. prírodné a povetnostné podmienky (ukazovateľ výrobného typu).

Čím budú nepriaznivejšie horeuvedené činitele, tým bude pri rovnakých ostatných okolnostiach nižšia miera rentability štátneho majetku a opačne. Ktorý z horeuvedených činiteľov, či už ide o činitele sociálne-ekonomické alebo prírodné, má väčšiu váhu, nemožno vo všetkých prípadoch s úplnou istotou stanoviť. Možno však bezpochyby tvrdiť, že často prevažuje aj vplyv prírodných podmienok na zvýšenie výroby.

Tento činiteľ vykazuje značne kladný vzťah s mierou rentability. Vyššej hrubej produkcii štátnych majetkov zodpovedá vyššia miera rentability.

Mierou sily vzťahu je koeficient korelácie, ktorý sme vyčíslili pomocou vzorca:

$$r = \frac{\bar{x}\bar{y} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}$$

Ku koeficientu korelácie uvádzame ešte aj ukazovateľa strednej chyby koeficienta korelácie $\left(\sigma_r = \frac{1 - r^2}{\sqrt{n}} \right)$ Koeficient korelácie 0,850 ukazuje, že ak sa odchýli hrubá produkcia od priemeru o 0,850 o svoju smerodiatnú odchylku: (σ_x) ,

uchýli sa miera rentability od svojho priemeru o 0,850 svojej smerodatnej odchylky (σ_y).

Koeficient celkovej korelácie medzi mierou rentability (1) a hrubou produkciou (2) $r_{12} = +0,850$ je veľký a svedčil by o veľkom vzťahu medzi mierou rentability a hrubou produkciou. Sú však ešte ďalšie vplyvy, ktoré ovplyvňujú výšku hrubej produkcie. Hrubá produkcia vykazuje značný vzťah aj s ostatnými činiteľmi.

Nižšie uvádzame koeficienty korelácie medzi hrubou produkciou (2) a tržbami (3), vlastnými nákladmi (4), prírodnými podmienkami (5), produktivitou práce (6) a základnými prostriedkami (7):

$$r_{23} = + 0,927 \pm 0,014$$

$$r_{26} = + 0,776 \pm 0,040$$

$$r_{24} = + 0,872 \pm 0,024$$

$$r_{27} = + 0,802 \pm 0,037$$

$$r_{25} = + 0,740 \pm 0,046$$

Hrubá produkcia vykazuje najväčší vzťah s tržbami (3) a vlastnými nákladmi (4).

2. Vzťah medzi tržbami a mierou rentability

Podobne ako hrubá produkcia je i ukazovateľ tržieb na štátnych majetkoch komplexným ukazateľom, v ktorom sa odrážajú viaceré vnútorné vplyvy. Sú to: 1. štruktúra realizovaných výrobkov, 2. dosahované ceny u jednotlivých poľnohospodárskych výrobkov, 3. množstvo realizovaných rastlinných a živočíšnych výrobkov (výška nákupu), 4. kvalita realizovaných výrobkov.

Celkový vzťah medzi tržbami a mierou rentability je $r_{13} = + 0,815 \pm 0,034$, a svedčí o veľkom kladnom vzťahu medzi tržbami a mierou rentability. Čím vyššie sú pri skupinovom triedení tržby, tým vyššia je aj miera rentability.

S ďalšími činiteľmi pojatými v úvahu majú tržby nasledovný vzájomný vzťah:

$$r_{34} = + 0,964 \pm 0,007$$

$$r_{36} = + 0,629 \pm 0,062$$

$$r_{35} = + 0,669 \pm 0,057$$

$$r_{37} = + 0,833 \pm 0,031$$

O najväčší vzťah ide medzi tržbami a vlastnými nákladmi (4) a medzi tržbami a hrubou produkciou (2).

3. Vzťah medzi vlastnými nákladmi na 1 ha p. p. a mierou rentability

Ukazovateľ vlastných nákladov na 1 ha p. p. je taktiež komplexným ukazovateľom, ktorý odráža v sebe niektoré vnútorné vplyvy. Ide tu najmä o: 1. množstvo a štruktúru vyrábaných a realizovaných výrobkov, 2. výšku jednotkových nákladov jednotlivých realizovaných výrobkov, 3. výšku nákladov na výrobu na jednotku plochy.

U vzťahu vlastných nákladov na 1 ha p. p. a miery rentability ide o vzťah význačný. Celkový koeficient korelácie činí $r_{14} = + 0,677 \pm 0,055$.

Ukazovateľ vlastných nákladov i s ostatnými znakmi poukazuje taktiež na význačný vzťah

$$r_{45} = + 0,590 \pm 0,067$$

$$r_{24} = + 0,872 \pm 0,024$$

$$r_{46} = + 0,537 \pm 0,073$$

$$r_{34} = + 0,964 \pm 0,007$$

$$r_{47} = + 0,860 \pm 0,027$$

Najvýznačnejší vzťah je medzi vlastnými nákladmi a tržbami (3) a medzi vlastnými nákladmi a hrubou produkciou (2).

4. Vzťah medzi prírodnými podmienkami (výrobný typ) a mierou rentability

Kedže prírodné podmienky sú kvalitatívnym ukazovateľom, ktorý nemá vyjadrenie číselné, bolo potrebné vytvoriť tieto ukazovatele pre jednotlivé štátne majetky. Na podklade údajov štátnych majetkov o rozložení pôdy majetku v jednotlivých výrobných typoch sme zistili podiel každého výrobného typu z celkovej výmery majetku (napr. ŠM Filakovo má celkovej poľnohospodárskej pôdy v kukuričnom type $\frac{2}{10}$, v repárskom $\frac{3}{10}$ a v zemiakarskom $\frac{5}{10}$). Potom sme zistili trhovú produkciu jednotlivých štátnych majetkov a z nej priemernú trhovú produkciu na 1 ha p. p. za jednotlivé výrobné typy. Túto produkciu na 1 ha p. p. vo výrobnom type horských hospodárstiev sme považovali za koeficienta 1, pričom u ostatných výrobných typov sme obdržali po prepočte nasledovné koeficienty: pre výrobný typ zemiakarský 1,24, pre výrobný typ repársky 1,84 a pre výrobný typ kukuričný koeficient 2,51. Prenásobením vyššie uvedeného podielu plochy týmto koeficientom sme zistili ukazovateľa prírodných podmienok pro ten-ktorý majetok (napr. ŠM Filakovo má koeficient 1,64).

Takto vytvorené koeficienty — ukazovatele prírodných podmienok — vykazujú s mierou rentability kladnú závislosť. Čím priaznivejší výrobný typ, tým vyššie percento rentability. Koeficient korelácie medzi prírodnými podmienkami a mierou rentability je $r_{16} = + 0,762 \pm 0,043$.

Ukazovateľ prírodných podmienok aj s ostatnými ukazovateľmi má taktiež značný vzťah:

$$\begin{array}{ll} r_{56} = + 0,575 \pm 0,069 & r_{25} = + 0,740 \pm 0,046 \\ r_{57} = + 0,494 \pm 0,077 & r_{35} = + 0,669 \pm 0,057 \\ & r_{45} = + 0,590 \pm 0,067 \end{array}$$

O najvýznačnejší vzťah ide medzi prírodnými podmienkami a hrubou produkciou (2) a medzi prírodnými podmienkami a tržbami (3).

5. Vzťah medzi produktivitou práce a mierou rentability

Medzi produktivitou práce a mierou rentability je priama závislosť. Čím je väčšia produktivita práce, tým je väčšia miera rentability. Sila tohto vzťahu je veľká $r_{16} = + 0,746$.

S ďalšími činiteľmi, pojatými v úvahu, vykazuje produktivita práce nasledovné vzájomné vzťahy:

$$\begin{array}{ll} r_{67} = + 0,455 \pm 0,082 & r_{46} = + 0,537 \pm 0,073 \\ r_{26} = + 0,776 \pm 0,040 & r_{56} = + 0,575 \pm 0,069 \\ r_{36} = + 0,629 \pm 0,062 & \end{array}$$

Medzi produktivitou práce a hrubou produkciou (2) je priama závislosť a celkove zodpovedá teoretickým predpokladom. Svedčí o tom, že na štátnych majetkoch na Slovensku sa úmerne so zvyšovaním objemu celkovej výroby zvyšuje aj pro-

duktivita práce. Na jednotlivých štátnych majetkoch niet vždy priama súvislosť medzi rastom produktivity práce a objemom výroby. Je to tým, že produktivita môže teoreticky rásť pri stagnácii, alebo dokonca pri poklese hrubého objemu výroby. To záleží aj na pomere mechanizácie a úbytku pracovných síl na jednotlivých štátnych majetkoch.

6. Vzťah medzi základnými prostriedkami a mierou rentability

Podľa teoretických predpokladov malo by vyššie množstvo základných prostriedkov na 1 ha pôsobiť na zvýšenie miery rentability na štátnych majetkoch.

Nižšie obmedzíme sa na zistenie celkového vzťahu základných prostriedkov na mieru rentability. Je to vzťah kladný $r_{17} = +0,580 \pm 0,068$.

Vzájomné vzťahy základných prostriedkov a ostatnými činiteľmi pojatými v úvahu boli nasledovné:

$$\begin{array}{ll} r_{27} = + 0,802 \pm 0,087 & r_{57} = + 0,494 \pm 0,077 \\ r_{37} = + 0,833 \pm 0,031 & r_{67} = + 0,455 \pm 0,081 \\ r_{47} = + 0,860 \pm 0,027 & \end{array}$$

Najmä vzťahy medzi základnými prostriedkami a hrubou výrobou, medzi základnými prostriedkami a tržbami a základnými prostriedkami a vlastnými nákladmi sú význačné, a preto majú tiež značný vplyv na zistenie čistej korelácie medzi základnými prostriedkami a mierou rentability.

Dielčie vzťahy medzi mierou rentability a vyššie uvedenými činiteľmi

Dosiaľ sme skúmali jednotlivé vzťahy medzi mierou rentability a hrubou produkciou, vlastnými nákladmi a tržbami, prírodnými podmienkami, produktivitou práce a základnými prostriedkami. Nebral sa však ohľad na vzájomné čisté vzťahy.

Nižšie budeme analyzovať vzťah medzi mierou rentability a jedným zo šiestich horeuvedených činiteľov za konštantného stavu ostatných piatich činiteľov.

K meraniu uvedených vzťahov použijeme metódu dielčej korelácie a známeho vzorca:

$$r_{xy \cdot z} = \frac{r_{xy} - r_{xz} \cdot r_{yz}}{\sqrt{(1 - r_{xz}^2)(1 - r_{yz}^2)}}$$

Pre uľahčenie výpočtov dielčích koeficientov korelácie použijeme špeciálnych tabuliek. P. R a s t o k i n a: „Tabuľky hodnôt $r_{xy} \cdot r_{yz}$ a $\sqrt{(1 - r_{xz}^2)(1 - r_{yz}^2)}$ “

Najsamprv však ešte zostavíme do prehľadnej tabuľky koeficienty celkovej korelácie jednotlivých vzťahov, z ktorých pomocou uvádzaných špeciálnych tabuliek vypočítavame dielčie koeficienty.

Indexy u písmena r znamenajú: 1 miera rentability, 2 hrubá produkcia (H), 3 tržby (T), 4 vlastné náklady (N), 5 prírodné podmienky (V), 6 produktivita práce (P), 7 základné prostriedky (Z).

$r_{12} = + 0,850$	$r_{23} = + 0,927$	$r_{34} = + 0,964$	$r_{45} = + 0,590$
$r_{13} = + 0,815$	$r_{24} = + 0,872$	$r_{35} = + 0,669$	$r_{46} = + 0,537$
$r_{14} = + 0,677$	$r_{25} = + 0,740$	$r_{36} = + 0,629$	$r_{47} = + 0,860$
$r_{15} = + 0,762$	$r_{26} = + 0,776$	$r_{36} = + 0,833$	$r_{56} = + 0,575$
$r_{16} = + 0,746$	$r_{27} = + 0,802$		$r_{57} = + 0,494$
$r_{17} = + 0,580$			$r_{67} = + 0,455$

Koeficienty korelácie

Ukazovateľov dielčej korelácie medzi jednotlivými do úvahy pojatými činiteľmi uvádzame v nasledovnej tabuľke:

$$\begin{array}{ll}
 r_{12-45673} = +0,0576 & r_{15-23674} = +0,3989 \\
 r_{13-45672} = +0,6301 & r_{16-23457} = +0,3172 \\
 r_{14-23675} = -0,6128 & r_{17-23456} = -0,0150
 \end{array}$$

Z horeuvedených dielčich ukazovateľov vidno, že najväčší vplyv na rentabilitu štátnych majetkov majú tržby, vlastné náklady, prírodné podmienky a produktivita práce.

Čistý vzťah medzi hrubou produkciou a mierou rentability po postupnom eliminovaní jednotlivých činiteľov klesol prakticky na nulu, čo znamená, že za konštantného stavu ostatných činiteľov nebolo v skúmanom období temer žiadneho čistého vzťahu medzi hrubou produkciou a mierou rentability na štátnych majetkoch na Slovensku.

Čistý vzťah medzi mierou rentability a tržbami $r_{13-45672} = + 0,630$, možno charakterizovať ako významnú tesnosť tohto vzťahu a ako najdôležitejšieho činiteľa vplyvajúceho na mieru rentability.

Čistý vzťah medzi vlastnými nákladmi a mierou rentability je veľký a nepriamy, čo znamená, že ak sa uchýlia vlastné náklady o svoju smerodajnú odchylku (σ_x), uchýli sa miera rentability od svojho priemeru o 0,630 svojej smerodatnej odchylky (σ_y), ale v opačnom smere (záporná závislosť). Tento vzťah ukazuje, že na zvýšenie rentability štátnych majetkov má ďalší väčší vplyv znižovanie vlastných nákladov.

Čistý vzťah medzi výrobnými podmienkami a mierou rentability $r_{15-23674} = + 0,399$ je celkom v súlade s teoretickými predpokladmi.

Korelačný koeficient čistého vzťahu medzi produktivitou práce a mierou rentability je $r_{16-23457} = + 0,317$. Vzhľadom k smerodatnej odchylke správne vystihuje celkový smer závislosti — čím väčší ukazovateľ produktivity práce, tým väčšia miera rentability.

Elimináciou všetkých činiteľov sa vzťah medzi základnými prostriedkami a mierou rentability upravuje prakticky na nulu, čo znamená, že na štátnych majetkoch na Slovensku (za konštantného stavu ostatných činiteľov) v skúmanom období niet čistého vzťahu medzi základnými prostriedkami a mierou rentability. Z uvedeného rozboru vzťahov vidieť, že výška základných prostriedkov na štátnych majetkoch v skúmanom období nevplýva priaznivo na zvyšovanie rentability. Koeficienty ukazujú, že základné prostriedky nie sú ani v súlade so zvyšovaním poľnohospodárskej výroby (vzťah $r_{27} = - 0,316$). I keď je možné oprávnene sa domnievať, že základné prostriedky pri správnej štruktúre a optimálnej výške umožňujú zvyšovanie výroby, tým i zníženie stratovosti a zvyšovanie rentability, vynalo-

žené prostriedky na niektorých majetkoch sú vyššie ako úspora na živej práci i keď produktivita stúpa. Je to stav nežiaduci. Problém optimálnej výšky a správnej štruktúry základných prostriedkov si vyžaduje osobitné skúmanie v súlade s intenzifikáciou výroby na všetkých štátnych majetkoch.

Úhrnné pôsobenie všetkých činiteľov

1. Výpočet miery úhrnného pôsobenia všetkých v úvahu pojatých činiteľov

Nižšie uvedieme pomocou koeficientu mnohonásobnej korelácie výpočet miery sily pôsobenia všetkých do úvahy pojatých činiteľov, ktorí mali vplyv na výšku miery rentability.

Koeficient mnohonásobnej korelácie sme počítali podľa vzorca:

$$R_{1.234567} = \frac{\sqrt{1 - r_{12}^2 (1 - r_{13.2}^2) (1 - r_{14.23}^2) (1 - r_{15.234}^2)}}{\sqrt{(1 - r_{16.2345}^2) (1 - r_{17.23456}^2) + 1}}$$

Vypočítaný koeficient mnohonásobnej korelácie $R_{1.234567} = 0,94$ ukazuje, že 6 činiteľov, ktorých vzťahy sme analyzovali, vplývali na mieru rentability silou 0,94 a teda plne vyčerpávali činitele vplyvajúce na mieru rentability. Ostatné činitele (napr. vplyv obrátových prostriedkov, veľkosti poľnohospodárskeho závodu a pod.), ktoré obnášajú len 6 %, nemajú už podstatný vplyv na zmenu ukazovateľa rentability a nie sú ani vyvážené pracnosťou pri pribratí ďalšieho korelačného činiteľa.

2. Výpočet ukazovateľa úhrnného pôsobenia všetkých šiestich do úvahy vzatých činiteľov

Nižšie vyčíslime rovnicu pre výpočet úhrnného pôsobenia všetkých činiteľov na rentabilitu.

$$X_i = a + b_{12.45673}H + b_{13.45672}T + b_{14.23675}N + b_{15.23674}V + b_{16.23457}P + b_{17.23456}Z.$$

X_i = hľadaná hodnota ukazovateľa úhrnného pôsobenia všetkých šiestich činiteľov v percente k priemeru;

a = konštanta rovnice;

$b_{12.45673}$ = smernica priamky (koeficient dielčej regresie), ktorá vystihuje vzťah medzi hrubou produkciou a mierou rentability po vylúčení vplyvov všetkých ostatných činiteľov;

$b_{13.45672}$ = smernica priamky, ktorá vystihuje vzťah medzi tržbami a mierou rentability po vylúčení vplyvov všetkých ostatných činiteľov;

$b_{14.23675}$ = smernica priamky, ktorá vystihuje čistý vzťah medzi ukazovateľom vlastných nákladov a mierou rentability;

$b_{15.23674}$ = smernica priamky, ktorá vystihuje čistý vzťah medzi prírodnými podmienkami a mierou rentability;

$b_{16.23457}$ = smernica priamky, ktorá vystihuje čistý vzťah medzi produktivitou práce a mierou rentability;

$b_{17.23456}$ = smernica priamky, ktorá vystihuje čistý vzťah medzi základnými prostriedkami a mierou rentability.

Horeuvedenú rovnicu sme vypočítali na základe priemerných hodnôt a výpočtov koeficientov čistej regresie všetkých do úvahy pojatých činiteľov, za konštantného stavu ostatných činiteľov.

Nižšie uvedieme ešte postup pri výpočte koeficientov čistej regresie miery rentability a hrubej produkcie za podmienky konštantného stavu ostatných činiteľov, pri použití ukazovateľov dielčích korelácií a smerodajných odchýliek.

Postupovali sme podľa nasledovného vzorca:

$$b_{12-45673} = \frac{r_{12-45673} \cdot \sigma_{1-234567}}{\sigma_{2-456731}}$$

- σ_1 = smerodajná odchylka miery rentability;
- $\sigma_{1-234567}$ = smerodajná odchylka vyššieho rádu (pre mieru rentability);
- σ_2 = smerodajná odchylka pre hrubú produkciu;
- $\sigma_{2-456731}$ = smerodajná odchylka vyššieho rádu (pre hrubú produkciu);
- $r_{12-456731}$ = koeficient čistej korelácie medzi mierou rentability a hrubou produkciou.

Podobným spôsobom sme vypočítali ďalšie koeficienty čistej regresie.

$$b_{13-45672} = 2,005 \quad b_{14-23675} = 2,217 \quad b_{15-23674} = 0,571 \quad b_{16-23457} = 0,597$$

$$b_{17-23456} = 0,021$$

Po obdržaní horeuvedených koeficientov čistej regresie je rovnica teoretickej dielčej regresie nasledovná:

$$X - M_1 = b_{12-45673}(H - M_2) + b_{13-45672}(T - M_3) + b_{14-23675}(N - M_4) + b_{15-23674}(V - M_5) + b_{16-23457}(P - M_6) + b_{17-23456}(Z - M_7)$$

a po dosadení

$$X - (-100) = 0,138(H-100) + 2,005(T-100) + 2,217(N-100) + 0,571(V-100) + 0,597(P-100) + 0,021(Z-100)$$

čím sme obdržali rovnicu spoločného pôsobenia hrubej produkcie, tržieb, vlastných nákladov, prírodných podmienok, produktivity práce a základných prostriedkov pre priemerný štátny majetok na Slovensku:

$$X = -207,3 + 0,138 H + 2,005 T - 2,217 N + 0,571 V + 0,597 P - 0,021 Z$$

- X_1 = ukazovateľ spoločného pôsobenia všetkých horeuvedených činiteľov,
- M_1 = priemerná hodnota miery rentability (100),
- M_2 = priemerná hodnota hrubej produkcie (100),
- M_3 = priemerná hodnota tržieb (100),
- M_4 = priemerná hodnota vlastných nákladov (100),
- M_5 = priemerná hodnota prírodných podmienok (100),
- M_6 = priemerná hodnota produktivity práce (100),
- M_7 = priemerná hodnota základných prostriedkov (100),
- H_i = ukazovateľ hrubej produkcie na jednotlivých štátnych majetkoch v percentách priemeru,
- T_i = tržby na jednotlivých ŠM v percentách priemeru,
- N_i = vlastné náklady na jednotlivých ŠM v percentách priemeru,
- V_i = prírodné podmienky na jednotlivých ŠM v percentách priemeru,
- P_i = produktivita práce na jednotlivých ŠM v percentách priemeru,
- Z_i = základné prostriedky na jednotlivých ŠM v percentách priemeru.

Rozborom vzťahov medzi horeuvedeným ukazovateľom spoločného pôsobenia horeuvedených činiteľov a miery rentability sme zistili, že tento ukazovateľ dobre

vystihuje nielen ťažkostné podmienky práce štátnych majetkov a môže byť takto dôležitým ukazovateľom pre ich zatriedenie do výrobnno-ekonomických skupín, ale môže byť aj ukazovateľom teoretickej miery rentability (vzťah $r_{Y/N} = 0,92$) a tým i meradlom pre zisťovanie úrovne dobrej, resp. zlej práce každého majetku na Slovensku.

Využitie rovnice pri kontrole hospodárenia štátnych majetkov

Na podklade vyššie uvedenej rovnice pre výpočet ukazovateľov spoločného pôsobenia všetkých menovaných 6 činiteľov možno dosadením percentického podielu jednotlivých do úvahy pojatých činiteľov od priemerného majetku stanoviť dobré i zlé hospodárenie každého majetku i skupiny štátnych majetkov, či už v okresnom alebo v krajskom meradle. Tento ukazovateľ je vyjadrený v rovnakých merných jednotkách ako miera rentability, t. j. v percentách priemernej miery rentability.

Uvedieme príklad: Štátny majetok Holič (okres Senica) bol bez dotácií majetkom stratovým, ktorý mal v skúšanom období hrubú výrobu na 1 ha p. p. oproti priemernému štátnemu majetku na Slovensku 177 %, tržby 119 %, vlastné náklady 112 %, ukazovateľa výrobného typu 99 %, produktivitu práce 107 % a základné prostriedky 131 %. Po dosadení horeuvedeného percentického podielu tohto majetku s priemerným majetkom na Slovensku a po prevedených výpočtoch dostaneme $X = 83,3$ %.

Táto hodnota je primeraná k dosiahnutým hodnotám hrubej produkcie, tržieb, vlastných nákladov, výrobného typu, produktivity práce a základných prostriedkov. Nakoľko však v skutočnosti štátny majetok Holič vykázal mieru rentability oproti priemernej rentabilite (priemernému štátnemu majetku) 61,8 %, znamená to, že tento štátny majetok lepšie hospodáril.

Nižšie uvádzame podobným spôsobom vypočítané ukazovatele miery rentability i u ostatných štátnych majetkov taktiež bez štátnych dotácií stratových, z okresu Senica (tab. I) :

I. Ukazovatele zhospodárnenia výroby v okrese Senica

Majetok	VES	Teoretický ukazovateľ miery rentability v %	Skutočný ukazovateľ miery rentability v %
Senica	II.	53,4	16,8
Holič	II.	87,4	61,9
Sološnica	III.	113,3	141,8
Šaštínske Stráže	IV.	124,0	82,8
Velké Leváre	IV.	114,3	162,7
priemer okresu		98,5	93,2
priem. štát. majetok na Slov.		100,0	100,0

Podobným spôsobom možno vypočítať i teoretických a skutočných ukazovateľov na každý štátny majetok i skupinu štátnych majetkov nachádzajúcich sa vo všetkých okresoch, resp. krajochoch.

Využitie rovnice pri kontrole výrobo-finančných plánov štátnych majetkov

Pomocou horeuvedenej rovnice (priemerného slovenského štátneho majetku) možno vypočítať i teoretického ukazovateľa rentability plánu pre každý majetok. Horší teoretický ukazovateľ ako plánovaný upozorňuje na uspokojivo vypracovaný výrobo-finančný plán, lepší teoretický ukazovateľ zase, že majetok by mal znovu preskúmať najmä plánovanú výšku jednotlivých ukazovateľov ako produktivitu práce, výšku hrubej produkcie, možnosti zvýšenia tržieb, zníženia vlastných nákladov a pod.

Tento ukazovateľ je však len ukazovateľom pomocným. Uspokojivé výsledky môžu byť dosiahnuté len vtedy, ak vývoj uvedených ukazovateľov plánu nie je odlišný od uvedených jednotlivých smerníc regresných vzťahov.

Pri plánovaní úloh pre jednotlivé štátne majetky na dlhšie časové obdobie v okresnom, resp. v krajskom meradle treba prihliadať najmä na rozvoj jednotlivých štátnych majetkov, na ich výrobné zameranie a tak aj na výšku tržieb i vlastných nákladov a jednotlivým majetkom usmerňovať výšku týchto ukazovateľov tak, aby majetky v okrese (v kraji) dosiahli stanovenú úlohu.

Ukážeme prakticky príklad z uvedeného okresu (tab. II) :

Z tabuľky II je vidieť na možnosti zvýšiť najmä tržby, znížiť vlastné náklady, dosiahnuť vyššiu rentabilitu jednotlivých štátnych majetkov a splniť dané ukazovatele. Uvažovali sme, že do r. 1965 dosiahnu rentabilitu všetky majetky okresu a že

II. Ukazovatele zhospodárnenia výroby v okrese Senica

Text	Senica	Holič	Sološnica	Šaštín. Stráže	Veľké Leváre	Okres
tržby bez dotácií na 1 ha p. p. v r. 1960 v Kčs	7987	5724	2633	4006	2727	4615
vlastné náklady na 1 ha p. p. v r. 1960 v Kčs	8260	6521	3753	4787	4013	5467
strata na 1 ha p. p. v r. 1960 v Kčs	273	797	1120	781	1286	852
miera stratovosti v r. 1960 v %	3,3	12,2	16,3	29,8	32,1	15,6
plán tržby v r. 1965 na 1 ha p. p. v Kčs	8100	6400	5500	4500	4300	6001
plánované úplné vlastné náklady na 1 ha p. p. v Kčs	7400	6100	5300	4400	4300	5712
zisk na 1 ha p. p. v Kčs	700	300	200	100	—	289
miera rentability v r. 1965 v %	9,5	4,9	3,8	2,3	—	5,0
treba:						
zvýšiť tržby do r. 1965 o %	1,0	11,1	208,9	11,2	157,8	30,0
znížiť vlastné náklady do r. 1965 na 1 ha p. p. v %	10,4	6,5		8,1		
zvýšiť vlastné náklady do r. 1965 na 1 ha p. p. v %			41,2		7,1	4,5

tržby na 1 ha p. p. v okrese treba zvýšiť o 30 % pri zvýšení vlastných nákladov na 1 ha p. p. o 4,7 %.

Po preskúmaní všetkých rezerv pre zvýšenie tržieb a zníženie vlastných nákladov na jednotlivých štátnych majetkoch sa ukazuje, že majetky od r. 1965 môžu dosiahnuť nasledovné zrentabilnenie výroby (tab. III) :

III. Vlastné náklady na 1 Kčs tržieb na štátnych majetkoch senického okresu

Štátny majetok	VES (návrh)	Rok 1960	Rok 1965	Index 1965 : 1960	Zlepšenia ukazovateľov rentability v %
		Kčs			
Senica	I.	1,034	0,913	0,882	11,8
Holič	II.	1,139	0,953	0,837	16,3
Šaštínske Stráže	IV.	1,195	0,978	0,818	18,2
Sološnica	III.	1,425	0,963	0,676	32,4
Velké Leváre	IV.	1,473	1,000	0,679	32,1

Ukazovateľ vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb do konca roku 1965 sa má v okrese Senica znížiť o 19,6 %.

Využitie rovnice pri socialistickom súťažení

Z percenta pomeru k rentabilite priemerného štátneho majetku možno vyčíslit teoretické percento rentability a jeho porovnaním so skutočným percentom úsilie za zrentabilnenie. U tých štátnych majetkov, kde teoretický ukazovateľ rentability by bol záporný a skutočný kladný, je treba vypočítať rozdiel medzi teoretickým a skutočným ziskom na 1 ha p. p. a dať ho do pomeru k vlastným nákladom.

Najväčšie úsilie za zrentabilnenie výroby v skúšanom období bolo na týchto štátnych majetkoch:

1. Šaštínske Stráže	IV. VES	zrentabilnenie	8,0 %
2. Veľká Lomnica	V. VES	zrentabilnenie	7,5 %
3. Senica	II. VES	zrentabilnenie	6,8 %
4. Bajč	I. VES	zrentabilnenie	5,9 %

Využitie rovnice pri zatriedovaní štátnych majetkov do výrobné-ekonomických skupín

Ak berieme do úvahy toto poradie, plánované i skutočné výsledky a terajšie zatriedenie štátnych majetkov, ukazuje sa potreba pretriedenia niektorých majetkov, a to:

Do III. VES zaradiť štátne majetky: Šahy, Slovenské Nové Mesto a Vráble z II. skupiny a Malacky a Šaštínske Stráže zo IV. skupiny.

Do IV. VES: Lučenec, Barca z III. VES, Bušovce, Levoča a Veľká Lomnica z V. VES.

Do V. VES: Veľký Krtíš, Prešov, Zvolen, Jesenské a Jelšava zo IV. VES.

Na potrebu pretriedenia poukazuje i veľká variabilita ukazovateľa vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb štátnych majetkov, najmä vo výrobné-ekonomických skupinách s horšími výrobné-ekonomickými podmienkami.

Kedže variabilita ukazovateľa vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb v jednotlivých skupinách stúpa smerom k V. skupine (v pláne i skutočnosti), ukazuje sa prevedenie horeuvedeného pretriedenia najmä v týchto skupinách plne opodstatneným.

IV. Ukazovatelia variácie ukazovateľa vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb, včítane dotácie jednotlivých štátnych majetkov na Slovensku podľa výrobné-ekonomických skupín

VES	Rok		Vážený aritmetický priemer	Smerodajná odchýlka	Ukazovateľ VN/T		Variačné rozpätie	Variačný koeficient
			$X = \frac{\sum X}{\sum Y}$	$\frac{\sum Y \sqrt{\left(\frac{X}{Y} - \frac{\sum X}{\sum Y}\right)^2}}{\sum Y}$	najlepší	najhorší	$R = x_{\max} - x_{\min}$	$v = \frac{\sigma_x}{\bar{x}} \cdot 100$
I.	1960	pl. sk.	0,982 0,963	0,034232 0,03381	0,928 0,909	1,050 0,963	0,122 0,054	3,5 3,5
	1961	pl. sk.	0,996 1,041	0,02133 0,06585	0,967 0,977	1,052 1,245	0,085 0,268	2,1 6,3
II.	1960	pl. sk.	0,951 0,962	0,03390 0,05512	0,912 0,805	1,113 1,111	0,201 0,286	3,6 5,8
	1961	pl. sk.	0,964 1,023	0,03782 0,07622	0,914 0,924	1,141 1,211	0,227 0,287	3,9 7,5
III.	1960	pl. sk.	0,983 1,108	0,06925 0,10436	0,891 0,915	0,983 1,383	0,092 0,468	7,0 9,4
	1961	pl. sk.	1,032 1,205	0,06438 0,12331	0,954 1,025	1,211 1,444	0,257 0,419	6,2 10,2
IV.	1960	pl. sk.	0,938 1,065	0,03723 0,12920	0,859 0,843	1,102 1,449	0,243 0,606	4,0 12,1
	1961	pl. sk.	1,054 1,159	0,06785 0,17718	0,954 0,945	1,253 1,642	0,299 0,697	6,4 15,3
V.	1960	pl. sk.	0,960 1,115	0,04206 0,11880	0,872 0,940	1,046 2,070	0,174 1,130	4,4 10,7
	1961	pl. sk.	1,057 1,132	0,07456 0,16387	0,944 0,959	1,292 1,662	0,348 0,707	7,1 14,4

O vysokých rozdielnostiach a prekryvaní ukazovateľa vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb v jednotlivých výrobně-ekonomických skupinách na Slovensku nasvedčuje tab. VI, ktorá ukazuje

a) počet majetkov v jednotlivých VES, ktoré majú nižšie náklady na 100 Kčs tržieb ako hraničný majetok s najhoršími vlastnými nákladami na 1 Kčs tržieb predchádzajúcej skupiny,

b) počet majetkov s horšími ukazovateľmi vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb, ktoré majú vyššie náklady ako najlepší majetok nasledovnej skupiny.

Napr. z 28 ŠM v II. VES bolo v roku 1960 12 majetkov, ktoré mali nižšie náklady na 100 Kčs tržieb ako hraničný majetok s najhoršími VN/T v I. VES, 4 majetky s vyššími nákladmi ako najlepší majetok v III. VES, 3 majetky s vyššími nákladmi ako najlepší majetok vo IV. VES a 1 majetok s vyššími nákladmi ako najlepší majetok v V. VES.

Tabuľka V ukazuje značné prekryvanie majetkov na úrovni vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb, a to najmä s najbližšou skupinou a teda aj odôvodniteľnosť pretriedenia majetkov.

Z á v e r

Korelačnou metódou bol uskutočnený výpočet a objasnenie celkových a čiastkových koeficientov vzťahu medzi mierou rentability a 6 základnými činiteľmi na štátnych majetkoch na Slovensku (hrubá produkcia, tržby a vlastné náklady na

V. Prekryvanie majetkov na úrovni VN/T

VES		I.		II.		III.		IV.		V.		n
		1960	1961	1960	1961	1960	1961	1960	1961	1960	1961	
		Počet majetkov s horšími ukazovateľmi VN/1 Kčs T										
I.	pl.	Počet majetkov s lepšími ukazovateľmi VN /1 Kčs T		3	3	1						15
	sk.			5	8		1					
II.	pl.		16	8		14	3	4	2			28
	sk.		12	20		4	7	3	6	1	2	
III.	pl.		1		7	16		16	13	5	3	19
	sk.			2	11	8		18	16	13	15	
IV.	pl.				2	4	15	13		13	12	16
	sk.				4	5	8	12		13	14	
V.	pl.					1	10	5	12	10		17
	sk.				2	4	4	9	12	16		
												95

1 ha p. p., produktivita práce, prírodné podmienky a základné prostriedky). Vcelku bolo preskúmaných 21 vzťahov medzi jednotlivými činiteľmi a urobený ich rozbor, meranie účinku sily vplyvov týchto činiteľov na mieru rentability.

Bolo zistené, že na rentabilitu priemerného slovenského štátneho majetku najviac pôsobili tržby na 1 ha p. p. (vzťah $r = 0,630$), vlastné náklady (vzťah $r = -0,613$), prírodné podmienky ($r = 0,399$), produktivita práce ($r = 0,317$). Základné prostriedky na štátnych majetkoch v súčasnej dobe nie sú v súlade so zvyšovaním poľnohospodárskej výroby a zvyšovaním rentability štátnych majetkov na Slovensku.

Bol stanovený ukazovateľ úhrnného pôsobenia horeuvedených 6 činiteľov na mieru rentability a rovnica pre výpočet ťažkostných podmienok práce štátnych majetkov a tým aj k výpočtu teoretickej miery rentability, ktorá môže byť dôležitým ukazovateľom úsilia o z hospodárnenie výroby a pre zaradenie jednotlivých štátnych majetkov do výrobnno-ekonomických skupín.

Práca ukázala, že uvedenú rovnicu možno v praxi použiť na

1. preskúmanie úrovne hospodárenia jednotlivých štátnych majetkov i skupín majetkov v okrese i v kraji podľa horeuvedených vzájomných vzťahov porovnaním teoretických i skutočných ukazovateľov miery rentability;

2. preskúmanie úrovne plánovania na jednotlivých štátnych majetkoch oproti teoretickým ukazovateľom vzájomných vzťahov, ak činitele ovplyvňujúce rentabilitu majú podobný vzťah, ako vyčíslený priemerný majetok;

3. hodnotenie výsledkov hospodárenia pre potreby socialistického súťaženia medzi jednotlivými majetkami, resp. okresami;

4. preskúmanie vhodnosti zatriedenia jednotlivých štátnych majetkov do výrobnno-ekonomických skupín, a tým i preskúmanie ich doterajšieho financovania.

Čo do použitia vyčíslenej rovnice úhrnného pôsobenia treba konštatovať, že bola vyčíslená z výsledkov hospodárenia za krátke časové obdobie pre skúmané obdobie. Pre možnosť jej širšieho použitia bolo by ju treba vyčíslieť z viacročných priemerov, resp. ukazovateľov plánu.

Rovnica je pre jednotlivé majetky tým použiteľnejšia, čím viac horeuvedení 6 činitelia jednotlivých štátnych majetkov sa približujú k vyčísleným priemerným hodnotám.

Analýza uvedených činiteľov ukazuje na potrebu dôslednejšie sledovať okrem ukazovateľa vlastných nákladov na 1 Kčs tržieb aj ukazovatele hrubej produkcie, tržieb a vlastných nákladov na 1 ha p. p., prírodných podmienok (výrobného typu) a produktivitu práce i výšku základných prostriedkov na 1 ha p. p. na štátnych majetkoch.

Literatúra

1. Rastokin P.: Rozbor vlivů několika základních činitelů na výši nákladů na opravy strojů na STS. Zemědělská ekonomika, 3, 157-200, 1957. — 2. Rastokin P.: Tabulky hodnot. Praha 1940.

Взаимоотношения между некоторыми основными экономическими факторами и рентабельностью госхозов и их измерение

Корреляционным методом было осуществлено вычисление и объяснение общих и частных коэффициентов взаимоотношений между нормой рентабельности и шестью основными экономическими факторами в госхозах Словакии (валовая продукция, де-

нежный доход и себестоимость производства на 1 гектар сельскохозяйственных угодий, производительность труда, природные условия и стоимость основных средств производства). Всего было исследовано 21 взаимоотношение между отдельными факторами и был произведен их анализ, измерение интенсивности влияния этих факторов на норму рентабельности.

Было установлено, что на рентабельность среднего словацкого госхоза более всего влияли денежный доход с гектара сельскохозяйственных угодий (взаимоотношение $r = 0,630$), себестоимость ($r = -0,613$), природные условия производства ($r = 0,399$) и производительность труда ($r = 0,317$). Стоимость основных средств производства госхозов в период исследования не соответствовала увеличению сельскохозяйственного производства и его рентабельности в госхозах Словакии. Влияние, которое оказывают на норму рентабельности все остальные факторы, не принимаемые в расчет в данной работе, представляет собой лишь 6 % общей суммы влияний.

Был установлен показатель общего воздействия вышеприведенных шести факторов на норму рентабельности, который дает возможность на основе вычисленных взаимоотношений составить формулу для определения степени трудоемкости работы каждого госхоза, а таким образом и теоретической нормы рентабельности. Последняя может быть важным показателем стремления к рационализации производства и для включения отдельных госхозов в ту или иную производственно-экономическую группу.

Приведенные в этой работе вычисления могут быть в практике использованы для:

1. определения уровня ведения хозяйства в отдельных госхозах и в группах госхозов в районах и областях Словакии, в зависимости от вышеприведенных взаимоотношений путем сравнения теоретических и фактических показателей нормы рентабельности;

2. определения уровня планирования в отдельных госхозах по сравнению с теоретическими показателями взаимоотношений, поскольку факторы, влияющие на их рентабельность, находятся в такой же взаимной зависимости, как и в среднем госхозе, для которого были произведены все расчеты;

3. оценки хозяйственных результатов для нужд социалистического соревнования между отдельными госхозами или районами;

4. определения правильности включения отдельных госхозов в ту или иную производственно-экономическую группу, а таким образом и проверки правильности их финансирования за прошедшее время.

В отношении применения вычисленного уравнения общего воздействия следует констатировать, что оно было вычислено для исследуемого периода из результатов ведения хозяйства за короткий отрезок времени. В интересах возможности его более широкого применения его следовало бы вычислить на основе многолетних средних данных или плановых показателей.

Уравнение для отдельных госхозов тем более применимо, чем более вышеприведенные 6 факторов отдельных госхозов приближаются к вычисленным средним величинам.

Анализ приведенных факторов свидетельствует о необходимости более последовательно производить в госхозах анализ не только показателей себестоимости, приходящейся на одну крону денежного дохода, но и показателей валовой продукции, денежного дохода и себестоимости, приходящихся на гектар сельскохозяйственных угодий, природных условий (производственного типа), а также повышения производительности труда и размера основных средств производства на 1 га сельскохозяйственных угодий в госхозах.

Beziehungen einiger Hauptfaktoren der Produktion der slowakischen Staatsgüter zu ihrer Rentabilität und Auswertung dieser Beziehungen

Mittels der Korrelationsmethode wurde die Berechnung und Klärung der Gesamt- und Teilkoeffizienten der Beziehung zwischen der Rentabilitätsrate und 6 Hauptfaktoren in den Staatsgütern der Slowakei (Bruttoproduktion, Einkünfte und Selbstkosten je ha LN, Arbeitsproduktivität, natürliche Bedingungen und Grundmittel) vorgenommen. Insgesamt wurden 21 Beziehungen zwischen den einzelnen Faktoren untersucht und analysiert und die Stärke des Einflusses dieser Faktoren auf die Rentabilitätsrate gemessen.

Es wurde festgestellt, daß auf die Rentabilität eines durchschnittlichen slowakischen Staatsgutes am stärksten die Erlöse je ha LN (Beziehung $r = 0,630$), die

Selbstkosten (Beziehung $r = -0,613$), die natürlichen Bedingungen ($r = 0,399$) und die Arbeitsproduktivität ($r = 0,317$) einwirkten. Die Grundmittel der Staatsgüter stehen im gegenwärtigen Zeitabschnitt nicht im Einklang mit der Steigerung der landwirtschaftlichen Produktion und der Erhöhung der Rentabilität der slowakischen Staatsgüter.

Es wurde die Kennziffer der Gesamtwirkung der genannten 6 Faktoren auf die Rentabilitätsrate ermittelt und eine Gleichung zur Berechnung der Schwierigkeitsverhältnisse bei der Arbeit der Staatsgüter und damit auch zur Errechnung der theoretischen Rentabilitätsrate aufgestellt; letztere kann eine wichtige Kennziffer des Bestrebens nach einer Hebung der Wirtschaftlichkeit der Produktion und zur Eingliederung der einzelnen Staatsgüter in betriebs-ökonomische Gruppen darstellen.

Die Arbeit ergab, daß die genannte Gleichung in der Praxis verwendet werden kann

1. zur Überprüfung des Niveaus der Wirtschaftsführung der einzelnen Staatsgüter und Gütergruppen im Kreis und Bezirk auf Grund der genannten Wechselbeziehungen durch Vergleich der theoretischen und tatsächlichen Kennziffern der Rentabilitätsrate;

2. zur Überprüfung des Niveaus der Planung in den einzelnen Staatsgütern im Vergleich mit den theoretischen Korrelationskennziffern, sofern die die Rentabilität beeinflussenden Faktoren eine ähnliche Beziehung aufweisen wie das ermittelte durchschnittliche Staatsgut;

3. zur Bewertung der Ergebnisse der Wirtschaftsführung für Zwecke des sozialistischen Wettbewerbs zwischen den einzelnen Gütern, bzw. Kreisen;

4. zur Überprüfung der Richtigkeit der Eingliederung der einzelnen Staatsgüter in betriebs-ökonomische Gruppen und damit auch zur Überprüfung ihrer bisherigen Finanzierung.

Was die Anwendung der errechneten Gleichung der Gesamtwirkung angeht, muß festgestellt werden, daß diese auf Grund der Ergebnisse der Wirtschaftsführung während eines für einen Untersuchungszeitraum zu kurzen Zeitabschnitts errechnet wurde. Um sie in breiterem Ausmaß anwenden zu können, wäre es erforderlich, diese Gleichung auf Grund mehrjähriger Mittelwerte bzw. Plankennziffern aufzustellen.

Die Gleichung ist für die einzelnen Güter um so besser verwendbar je mehr sich die genannten 6 Faktoren der einzelnen Staatsgüter den errechneten Mittelwerten nähern.

Die Analyse der genannten Faktoren weist auf die Notwendigkeit hin, neben der Kennziffer der auf 1 Kčs Einkünfte entfallenden Selbstkosten auch die Kennziffern der Bruttoproduktion, der Erlöse und Selbstkosten je ha LN, der natürlichen Bedingungen (des Produktionstyps) und der Arbeitsproduktivität sowie den Umfang der Grundmittel je ha LN in den Staatsgütern zu ermitteln.

Některé ekonomické aspekty osevních postupů

Некоторые экономические аспекты севооборотов

Einige ökonomische Aspekte der Fruchtfolgen

Prof. dr. Václav VRBENSKÝ, Praha

O střídání plodin v osevních postupech se v poslední době velmi diskutuje a pronášejí se pochybnosti o jejich oprávněnosti v moderní zemědělské velkovýrobě, zejména s ohledem na očekávaný rozmach chemizace zemědělské výroby. Tak např. američtí pěstitelé kukuřice (G a r s t v rozhovoru s N. C h r u š č o v e m) hovoří o možnosti nepřetržitého pěstování kukuřice na vhodných pozemcích při intenzivní agrotechnice. Také evropští pěstitelé této zajímavé a důležité plodiny hledají cesty k jejímu opakovanému pěstování bez střídání. Snahou po zjednodušení osevních postupů jsou i návrhy výzkumníků z NDR (prof. K ö n n e c k e), kteří zkoušejí a doporučují skupinové střídání — dvě okopaniny po sobě a po nich dvě obilniny.

Také někteří naši praktici se domnívají, že osevní postupy, alespoň v dosavadním pojetí, jsou již neúčelné. Své názory dokládají obecně známou skutečností, že osevní postupy, navrhované při hospodářsko-technických úpravách půdy, nejsou nikde v praxi uplatněny, že zůstávají šablonou na papíře, a že se střídání plodin většinou jen improvizuje.

Na druhé straně se publikují výsledky pokusů s osevními postupy, které ukazují, že střídání plodin je nezbytnou součástí moderní agrotechniky a že nedbání jeho zásad snižuje půdní úrodnost.

Také ekonomové se zamýšlejí nad osevními postupy, zejména v souvislosti se zaváděním specializace zemědělské výroby. Někteří považují osevní postup za „*páteř soustavy hospodaření*“ (L o m), jiní vidí v osevním postupu „*vývojový článek, který v budoucnu může být nahrazen účinnějšími prostředky ke zvyšování půdní úrodnosti*“ (C h a l u p n ý). Shodují se však v tom, že za daného stavu výrobních sil v zemědělství je třeba považovat osevní postupy za nezbytné opatření ke zvýšení intenzity zemědělské výroby.

Není bez zajímavosti, že právě z poměrů USA, odkud se nejsilněji ozývají hlasy praxe o přežívání osevních postupů, přichází v poslední době nejvíce pokusnických dokladů o jejich nezbytnosti. Téměř již po celou polovinu našeho století tu probíhají pokusy s osevními postupy, které naprosto přesvědčivě dokazují, jak mocnou pákou zvyšování výnosů je právě střídání plodin. Tak kukuřice, pěstovaná střídavě s obilím a vojtěškou, dávala výnosy o 180—200 % vyšší než při pěstování po delší dobu sama po sobě. Cukrovka v osevním postupu s vojtěškou a ovsem zvýšila výnosy o 130 % a tabák o 100 %. Brambory, střídané s obilím a jetelem,

dávaly o 210 % vyšší výnosy než při nepřetržitém pěstování na stejném pozemku (H e a d y a J e n s e n).

Vlastní náklady na jednotlivé plodiny se při správném střídání plodin zmenšují jednak tím, že se zvětšují hektarové výnosy, jednak tím, že dochází k jednodušší organizaci práce.

Zmenšují se i ztráty, způsobené škůdci a nemocemi. Fytopatologové uvádějí u naprosté většiny škůdců a nemocí právě správné střídání plodin jako jedno z nejúčinnějších opatření proti rozmnožování škůdců a šíření nemocí (B a u d y š, H r u š k a).

Z USA jsou to výsledky převážně s osevními postupy krátkodobými, ale i výsledky pokusů s dlouhodobými osevními postupy, jak jsou běžné v Evropě a i u nás, ukazují naprosto přesvědčivě nezbytnost biologicky vyváženého a ekonomicky účelného střídání plodin.

Tak např. Š i m o n (1958) uvádí ze svých pokusů data o poklesu výnosů při pěstování stejných plodin po sobě (tab. I).

I. Pokles výnosů při pěstování stejných plodin po sobě
(Průměrný výnos po všech pěstovaných předplodinách = 100)

Sled plodin	Pokles výnosu o %
obilniny po obilninách (bez ovsa)	19,1
oves po ovsu	34,6
olejny po olejninách	3,7
len po lnu	23,6
luskoviny po luskovinách	4,7
okopaniny po okopaninách	5,2
kukuřice po kukuřici	4,2
jeteloviny po jetelovinách	18,4

Naproti tomu po dobrých předplodinách dávaly všechny plodiny vysoké výnosy.

Pěstování plodin bez střídání v ž d y vyvolává pokles výnosů, a to i tehdy, když bylo k plodinám hnojeno jak statkovými, tak i strojenými hnojivy (i u plodin spolu snášenlivých).

Z pokusů jednoznačně plyne, že půdní úrodnost, a tím i vysoké výnosy mohou být udrženy jedině při plném hnojení statkovými i minerálními hnojivy za současného střídání plodin.

Vysvětlení příznivého působení střídání plodin na půdní úrodnost je prosté:

Půdní úrodnost není dána jen bohatstvím živin v půdě a zásobou vláhy. Je podmíněna činností půdy, tj. prací půdních mikroorganismů (baktérií, plísní, hub i drobných živočichů). Činnost půdy se může úspěšně rozvíjet jedině za dostatku přijatelných živin (dusíku, fosforu, drasla, vápna atd.), vody a přítomností znač-

ného množství ústrojné, lehkou rozložitelné hmoty na tvorbu humusu. Opatření těchto podmínek je v rukou člověka jen částečně. I když je dnes vybaven mechanizací a chemizací, dovede půdu prokypřit a provzdušit zpravidla jen do hloubky 20—30 cm, hospodaření s vláhou řídí jen několik měsíců před setím a jen krátkou dobu kypření půdy v porostech. Ústrojnou hmotu dodává ve statkových hnojivech jednou za více let, a to v množství pro činnost půdy často nedostatečném. Také zeleným hnojením, popřip. kompostováním ovlivňuje bohatství živin a organických látek v půdě jen nepatrně.

Celá tato činnost člověka je sice nezbytná, avšak jen doplňkem toho, co poskytuje v tomto směru dobře vyvážený a hospodárně zorganizovaný osevní postup.

Z těchto závislostí je patrné, že osevní postup je stále nezbytným opatřením i v socialistické zemědělské velkovýrobě. Improvizace ve střídání plodin byla možná v některých případech i nutná v malých družstvech, kde pro řádné střídání plodin nebylo dosti ploch orné půdy a kdy často i nedostatky v dřívějším způsobu plánování neumožňovaly dosáhnout stálosti osevního postupu.

Sloučená a velká družstva však s podobnou improvizací nevystačí. Pro dosažení vysoké intenzity rostlinné výroby i při její specializaci jsou postavena před nutnost vypracovat a do praxe zavést řádné střídání plodin, vycházející ze struktury osevů, odpovídající místním přírodním a ekonomickým podmínkám. Jak struktura osevů, tak střídání plodin v osevním postupu musí zvyšovat půdní úrodnost a hospodárně plnit výrobní úkoly.

Je známo, že osevní postup vychází ze struktury osevů, která musí nejen odpovídat maximálnímu využití daných přírodních podmínek, ale také možnost jeho sestavení jak výběrem plodin, tak i vzájemným poměrem jejich ploch osevů. Tento požadavek je třeba mít na paměti zvláště při uskutečňování specializace zemědělské výroby. Do struktury osevů lze pojmut jen plodiny a takový jejich podíl osevů na výměře orné půdy, jaký dovoluje sestavení vyváženého a hospodárného osevního postupu. Respektování tohoto požadavku je zvláště důležité u plodin nesnášenlivých (len, luskoviny jednoleté i víceleté), u plodin rozrušujících půdní strukturu (okopaniny), právě tak jako u plodin vysoce náročných na práci, způsobujících nárazové pracovní špičky.

Osevní postupy, sestavované a doporučované při hospodářsko-technické úpravě půdy, vycházely ze široké struktury osevů podle jednotlivých plodin, které také byly jednotlivě rozvrženy do honů, resp. do jejich částí. Takto navržený osevní postup měl být přitom pevný, tj. měl se beze změny opakovat po celou dobu rotace. Přitom měl být současně stále v souladu s danými přírodními a ekonomickými podmínkami, tj. měl být i pružný a přizpůsobovat se jejich změnám. Vyhovět tomuto požadavku bylo ovšem nemožné, protože tyto podmínky se v určitých mezích rok od roku měnily, a to jak podmínky klimatické, tak i ekonomické, jako např. změny v plánované tržní produkci, zavádění nové mechanizace, nové technologie atd. Proto také dříve při hospodářsko-technické úpravě půdy navržené postupy nebyly povětšinou v praxi uplatněny.

Odstranit tyto nedostatky a umožnit socialistickým zemědělským závodům zavést i při uplatňování specializace jejich výroby ekonomicky nejvýhodnější střídání plodin, znamená v podstatě navrhnout rámec osevního postupu, v němž pro jednotlivé hony budou uvedeny a g r o t e c h n i c k é s k u p i n y plodin tak, jak to odpovídá nejen daným půdním podmínkám, ale také průměru přírodních, tj. především klimatických podmínek, i očekávaným změnám ekonomických podmínek (V r b e n s k ý [1960]).

V rámci takového osevního postupu je možno nejen dodržovat zásady střídání plodin, udržovat a stupňovat půdní úrodnost, ale také každoročně osevním plánem zařazovat určité potřebné plodiny do honů, a to jak podle právě existujících podmínek a podle výnosů plodin v předešlých letech, tak i z hlediska perspektivního plánu a potřeb zemědělského závodu. Tak lze pak uplatnit požadavek osevních postupů pevných a přitom i pružných.

Jako příklad lze uvést postup, který byl zvolen při sestavování osevního postupu ve sloučeném družstvu Rozvoj v Horních Krčtech v okrese Kolín.

Z pozemků družstva, které jsou částečně v řepářském, částečně v bramborářském výrobním typu, lze vytvořit dvě skupiny: do první jsou pojaty pozemky vhodné pro vojtěšku a cukrovku (asi jedna čtvrtina orné půdy), do druhé pozemky, na nichž je třeba dát přednost červenému jeteli, ozimé řepce a bramborům (asi tři čtvrtiny výměry orné půdy). Výhledově se počítá s vytvořením zvláštní skupiny pozemků pro pícninářský osevní postup v blízkosti kravína.

Družstvo může plnit výrobní úkoly při této struktuře osevů: víceleté pícniny 21 %, okopaniny (včetně silážní kukuřice) 30 % a zrniny 49 % výměry orné půdy.

Pro první skupinu pozemků byla navržena tato dílčí struktura osevů: pícniny 33 %, zrniny 33 %, okopaniny 33 % výměry orné půdy. Z ní byl odvozen tento rámec osevního postupu:

1.—3. rok: vojtěška	7. rok: zrniny
4. rok: zrniny	8. rok: okopaniny
5. rok: okopaniny	9. rok: zrniny s podsevem
6. rok: okopaniny	

Druhý osevní postup vychází z této dílčí struktury osevů: pícniny 17 %, zrniny 50 % (včetně řepky), okopaniny 33 % (včetně silážní kukuřice), a má tento rámec:

1. rok: jetel	4. rok: zrniny
2. rok: zrniny a řepka	5. rok: okopaniny
3. rok: okopaniny	6. rok: zrniny s podsevem

Tyto rámcové osevní postupy vyplní družstvo např. takto:

I. postup:

1. rok: vojtěška	6. rok: brambory
2. rok: vojtěška	7. rok: ozimá pšenice
3. rok: vojtěška	8. rok: cukrovka ++
4. rok: ozimá pšenice	9. rok: ječmen s podsevem
5. rok: cukrovka ++	(Hon = 25 ha).

II. postup:

1. rok: jetel	
2. rok: 2/3 ozimá pšenice, 1/3 ozimá řepka	
3. rok: 2/3 kukuřice na siláž ++, 1/3 brambory (zaoraná řepkovina a zelené hnojení)	
4. rok: 2/3 žito, 1/3 ozimá pšenice	
5. rok: smíšený hon (cukrovka technická i krmná ++, brambory ++, luskoviny).	
6. rok: ječmen s podsevem	(Hon = 140 ha)

Rozbor a kritika navržených osevních postupů.

I. p o s t u p: Tříletá vojtěška může být v budoucnosti (až bude dostatek osiva a hnojiv), převedena na dvouletou, nebo bude ve třetím roce po prvé seči zaorána a po ní seta silážní kukuřice. Po ní by následovala ozimá pšenice. V 6. honu následují po cukrovce stolní (značkované) brambory. Stolní brambory po hnojené cukrovce jsou vynikající chuti. Před druhou světovou válkou byly brambory, které se v soutěži stolních odrůd umístily na předních místech, vedeny v obchodě pod zvláštní značkou a prodávány za vyšší cenu. Všechny plodiny mají výborné předplodiny.

II. p o s t u p: Je kratší, jelikož pícninou je tu jetel. Větší podíl obilnin poskytuje možnost zavést nové technologie na velkých plochách. I v případě, že by v budoucnu došlo k technologii se zaoráváním slámy, bude tento postup velmi příznivě rozvíjet půdní úrodnost, zvýší se výnosy všech plodin, což dovolí zmenšit podíl obilnin a prohloubit specializaci na výkonné plodiny (např. rozšířením osevů řepky a silážní kukuřice).

Oba osevní postupy zachovávají po celou dobu rotace i při pestrém střídání plodin charakter a význam jednotlivých honů v osevním postupu. Oba zaručují dostatečným podílem plodin, které zlepšují půdu, rozvoj půdní úrodnosti, což dává předpoklady pro specializaci výroby. Jak je z navržených osevních postupů zřejmo, je ke specializaci výroby v obou postupech již přihlíženo a lze ji dále prohlubovat.

Rámcový osevní postup umožňuje být v trvalém souladu s přírodními podmínkami a každoročním obsazováním honů zastupitelnými plodinami téže agrotechnické skupiny přizpůsobovat se podmínkám daného roku. Současně umožňuje sledovat i rozvoj ekonomických podmínek při zachování charakteru honů. Je ovšem nutno zdůraznit, že při zavádění specializace v rostlinné výrobě je třeba respektovat vztahy mezi plodinami, jejichž rozmezí pro dané místní podmínky udává správně stanovená struktura osevů.

Je zřejmé, že sestavování rámcových osevních postupů pro sloučená jednotná zemědělská družstva může být jednou z cest, jak zajistit správné střídání plodin v pevných, ale přitom pružných osevních postupech.

* * *

Další vývoj osevních postupů lze očekávat podle stupně pronikání vědy a techniky do zemědělství. Objevy v biologii uvolní dosavadní vázanost střídání plodin nesnášenlivých (jetelovin, luskovin, lnu). Rozvoj mechanizace zmenší závislost střídání na délce mezíporostního období. Probádání otázky „vyzrávání“, „vyspívání“, nebo „slehávání“ půdy vyžadované před některými plodinami, vyřeší problém jejich sledu po pozdě sklizených plodinách, umožní spojování některých úkonů předsetového obdělání půdy v nové technologii „zkrácení agrotechniky“ (např. současná orba, setí, hnojení s rozmetáním herbicidů u kukuřice atp.). Rozvoj chemizace uvolní dosavadní vázanost střídání plodin na mobilizaci živin předplodinami, uplatnění sorbentů a uhlíkatých hnojiv, a zmenší vázanost na využívání posklizňových zbytků plodin. Vodohospodářské meliorace zmenší závislost střídání plodin na zásobě vody zanechané předplodinou. Nové technologie sklizně obilnin (se zaoráním slámy) zasáhnou pronikavě do procesů půdní činnosti a do dopravy v zemědělském závodě.

Z tohoto krátkého výčtu zásahů, jež postupně učiní věda do dosavadních osevních postupů, by se dalo soudit na možnost nahradit již nyní osevní postupy

někakými jinými, účinnějšími zásahy do půdní úrodnosti. Tomu však tak není, neboť střídání plodin v osevním postupu je stále ještě vázáno přírodními zákonitostmi, které zatím věda a technika nedovede uvolnit. Nemůže však být pochyb, že člověk i tyto zákonitosti v budoucnosti ovládne.

Osevní postupy mohou však být v blízké budoucnosti značně zjednodušeny a zkráceny (na 5—6 let), bude-li půda přivedena na vysoký stupeň úrodnosti a činnosti. Také převedením činnosti půdy na umělé prostředí (udržovat půdu ve strukturním stavu chemickými činidly, její schopnost zadržovat a postupně uvolňovat živiny a vodu, a zvyšovat a řídit její chemickou i biologickou činnost sorbenty a antibiotiky), jak o tom uvažují naši geologové a chemici, by byla otázka osevních postupů podstatně zjednodušena na otázku, zda takto získaná umělá úrodnost je hospodárnější než úrodnost vyvolávaná a udržovaná osevními postupy.

Ekonomové očekávají od aplikace nových matematických metod (např. lineárního programování) pomoc při řešení hospodárnosti osevních postupů. Zásah z tohoto zdroje lze očekávat spíše nepřímo přes matematickou kontrolu struktury osiv a přes početní určování složek krmivové základny. Osevní postupy jsou však dosud záležitostí tak biologicky a ekonomicky složitá, že se ještě nepodařilo zvládnout její strukturu a funkci početně.

Literatura

1. Baudyš E.: Hospodářská fytopathologie, Brno 1929. — 2. Ďurina S.: Niektoré problémy osevních postupov. (Socialistické zemědělství, 1963, č. 2). — 3. Heady O. E., Jensen H. R.: Farm management economics. Englewood Cliffs N. J. 1960. — 4. Hruška J. a spol.: Monografie o kukuřici. Kap. X., XI. Praha, SZN 1962. — 5. Chalupný V.: Osevní postupy ve sloučených JZD (Ekonomické problémy sloučených JZD). NPL Praha, 1962. — 6. Lom F.: Ekonomika odvětví (Zemědělská ekonomika). SZN Praha, 1962. — 7. Sobotka L.: Zemědělská věda a výzkum (Nová mysl 1963/2). — 8. Šimon J.: Poznatky z pokusů s osevními sledy polních plodin (Šimek a spol. Soustava základních agrotechnických opatření. SZN Praha, 1958). — 9. Vrbenský V.: Jak sestavovat osevní postupy. SZN Praha, 1960.

Некоторые экономические аспекты севооборотов

В последнее время чередование культур в севооборотах обсуждается как среди специалистов сельскохозяйственной науки и сельскохозяйственного научного исследования, так и в практических кругах. Были произнесены сомнения об обоснованности севооборотов современного крупного сельскохозяйственного производства и было указано на то, что новые научные открытия и достижения техники освобождают от условий, которые до сих пор являются основой требований чередования культур в севообороте.

С другой стороны, однако, многолетние опыты, проходившие во многих странах,

показывают, что чередование культур в севообороте до сих пор является необходимостью как для сохранения плодородия почвы, так и для рационального ведения полеводства. Конечно, традиционные и шаблонные севообороты уже не имеют места в крупном сельскохозяйственном производстве. Запросы общества, прогресс техники и науки требуют более оперативного руководства полеводством с учетом, конечно, биологических и сортовых закономерностей. Это можно осуществить таким образом, чтобы не производить чередования путем включения отдельных культур в севооборот, а путем создания рамки из агротехнических групп культур в зависимости от постоянного характера местных природных и экономических условий. Затем в эту рамку, в зависимости от условий предыдущих лет, следует включить отдельные культуры и их сорта.

С развитием производительных сил и производственных отношений, науки и техники севообороты и в дальнейшем будут совершенствоваться. Можно ожидать, что мы освободимся от биологических условностей и экономических зависимостей. Аналитические методы, вводимые в экономику, также окажут влияние на севообороты. Биологические зависимости чередования культур останутся и впредь одним из важных факторов при постройке севооборотов.

Einige ökonomische Aspekte der Fruchtfolgen

Über den Fruchtwechsel in den Fruchtfolgen wird in letzter Zeit sowohl in den Reihen der Facharbeiter auf dem Gebiet der Agrarwissenschaft und -Forschung als auch in den Kreisen der Praktiker viel diskutiert. Es werden Zweifel über die Berechtigung der Fruchtfolgen in der modernen landwirtschaftlichen Großproduktion geäußert und es wird darauf hingewiesen, daß die neuen wissenschaftlichen Erkenntnisse und Errungenschaften der Technik die biologischen und anbaulichen Gebundenheiten, die bisher die Grundlage der Anforderungen an den Fruchtwechsel in der Fruchtfolge bilden, aufheben.

Andererseits jedoch zeigen die eine lange Reihe von Jahren in zahlreichen Ländern durchgeführten Versuche, daß der Fruchtwechsel sowohl für die Erhaltung der Bodenfruchtbarkeit als auch für einen ökonomischen Betrieb der Feldwirtschaft bisher eine Notwendigkeit darstellt. Die traditionellen und schablonenmäßigen Fruchtfolgen sind allerdings mit der landwirtschaftlichen Großproduktion nicht mehr vereinbar. Die Anforderungen der Gesellschaft, der Fortschritt der Wissenschaft und Technik erfordern eine operativere Leitung der Feldwirtschaft, allerdings unter gleichzeitiger Respektierung der biologischen und anbaulichen Gebundenheiten. Dies kann auf die Weise verwirklicht werden, daß wir den Fruchtwechsel nicht durch Einschaltung **einzelner** Fruchtarten in die Fruchtfolge lösen werden, sondern durch die Bildung seines Rahmens aus **agrotechnischen Gruppen** der Fruchtarten, entsprechend dem ständigen Charakter der örtlichen natürlichen und ökonomischen Bedingungen. In diesen Rahmen fügen wir sodann die einzelnen Fruchtarten und ihre Sorten gemäß den Bedingungen in den verflossenen Jahren und im laufenden Jahr, unter Berücksichtigung der Anforderungen des Staatsplanes ein.

Mit der Entfaltung der Produktionsverhältnisse und Produktivkräfte und mit der Entfaltung von Wissenschaft und Technik werden sich die Fruchtfolgen weiter

entwickeln. Es kann mit der Aufhebung der biologischen Gebundenheiten und ökonomischen Abhängigkeiten gerechnet werden. Auch die in die Ökonomik eingeführten Rechnungsmethoden werden auf die Fruchtfolgen einwirken. Die biologischen Abhängigkeiten des Fruchtwechsels werden bei der Einrichtung der Fruchtfolgen weiterhin einen wichtigen Faktor darstellen.

Význam a způsob uplatnění chozrasčotních příkazů při chozrasčotní metodě řízení JZD

Значение и способ внедрения расписывания плана при хозрасчетном методе
управления ЕСХК

**Bedeutung und Art der Anwendung von Aufträgen der wirtschaftlichen Rechnungs-
führung bei der Leitung der LEG nach der Methode der wirtschaftlichen
Rechnungsführung**

**Importance and Way of Applying of the Khozraschot Orders in the Khozraschot
of Managing of JZD (Uniform Agricultural Cooperatives)**

Inž. Miloslav ŠTĚPÁN

*Ústav pro vědeckou soustavu hospodaření, krajská zemědělská stanice
v Českých Budějovicích*

Všestranný rozvoj zemědělské výroby, zavádění nové technologie a mechanizace pracovních procesů na široké základně současně s narůstáním koncentrace a potřebou zavádění specializace v podmínkách zemědělské velkovýroby kladou stále vyšší požadavky na úroveň ekonomiky socialistických zemědělských závodů. Dosahování vzestupu produkce a rentability je ve značné míře závislé na správném řešení ekonomických problémů. Opatření na úseku ekonomiky musejí být v plném souladu s rozvojem výrobních sil a vztahů a s plánovanou úrovní zemědělské výroby; v zemědělském závodě je třeba, aby byly uplatňovány komplexně s cílem neustálého zvyšování efektivity výroby.

Současně s vyrovnáváním úrovně zemědělské výroby na úroveň průmyslu je vhodné zavádět některé osvědčené zkušenosti z průmyslu též v oblasti ekonomiky. Jde zejména o taková ekonomická opatření, jejichž uplatnění účinně pomáhá k dosahování stále lepších výsledků ve výrobě a umožňuje v komplexním, stále zkvalitňovaném systému, založeném na harmonickém souladu ekonomiky s výrobou, přechod na vyšší, pokrokové formy hospodaření.

Tyto požadavky splňuje v průmyslu úspěšně uplatňovaná chozrasčotní metoda plánovitého řízení socialistických závodů. Je nejdůležitější a základní metodou socialistického řízení podniků. Hlavním znakem metody chozrasčotu je pravidelné hodnocení dosažených výsledků, uhrazování výdajů z vlastních příjmů a stálého růstu příjmů nad náklady. Rozpis plánovaných úkolů a hodnocení plnění plánovaných ukazatelů se skutečnými výsledky se v průmyslu uskutečňuje pomocí chozrasčotních příkazů a výkazů. Jejich používání má hluboký význam pro upevnění chozrasčotu, posílení harmonického spojení osobních zájmů se společenskými a pro dosažení žádoucího účinku chozrasčotu na zvýšení výroby. Použití tohoto způsobu je výhodné i v zemědělské výrobě.

Vhodné členění chozrasčotních jednotek ve výrobních odvětvích

Účelné uplatnění chozrasčotních příkazů při chozrasčotní metodě řízení předpokládá řádné prověření dosavadního způsobu řízení výroby a organizace práce a zavedení vnitrodružstevního chozrasčotu s vhodným členěním chozrasčotních jednotek v souladu s podmínkami výroby.

Účinek chozrasčotu se plně projevuje teprve zavedením vnitrodružstevního chozrasčotu, tj. rozpisem, sledováním a hodnocením plánovaných úkolů na jednotlivé výrobní útvary — chozrasčotní jednotky.

Hlavní zásady vnitrodružstevního chozrasčotu lze charakterizovat takto:

1. Ustavení chozrasčotních jednotek, majících výrobně operativní samostatnost.
2. Rozpis plánovaných úkolů na chozrasčotní jednotky ve vhodných ukazatelích výrobních a finančních, které jsou ovlivnitelné iniciativou členů.
3. Zvýšení aktivity pracujících na plnění a překračování plánovaných úkolů pomocí účinného premiového řádu a socialistické soutěže.
4. Pravidelná kontrola dosahovaných výsledků v porovnání s plánem a operativní zajišťování podmínek pro splnění plánu.

Významná úloha při zavádění vnitrodružstevního chozrasčotu a jeho upevňování připadá chozrasčotní komisi. Jejím úkolem je zajistit přípravné práce, vypracovat návrh chozrasčotního řádu a uvést jej v život tak, aby se s ním brzy sžili všichni družstevníci.

Chozrasčotní řád schvaluje členská schůze a je závazný pro všechny členy družstva. Jako příklad náplně chozrasčotního řádu se uvádí chozrasčotní řád JZD Třetí pětiletky se sídlem v Netřebicích (okres Český Krumlov), kde byl zaveden chozrasčot počátkem letošního roku. Obsahuje tyto články:

1. Ustavení chozrasčotních jednotek a určení jejich vedoucích.
2. Přidělení pracovníků a výrobních prostředků jednotlivým chozrasčotním útvarům.
3. Stanovení chozrasčotních ukazatelů pro sledování výroby a nákladů.
4. Určení termínů a náplně porad chozrasčotních jednotek, způsob kontroly plnění plánu a rozborů.
5. Vymezení práv a povinností vedoucích chozrasčotních útvarů, jakož i vzájemných vztahů chozrasčotních jednotek.
6. Stanovení premií a podmínek pro jejich získání.
7. Určení podmínek socialistické soutěže mezi chozrasčotními útvary.
8. Technická a organizační opatření pro zajištění úspěšného uplatnění chozrasčotu.

Zkušenosti z minulého i letošního roku při uplatňování chozrasčotu nebo jeho prvků ve družstvech Jihočeského kraje přinášejí tyto poznatky:

Účinek působení ekonomických podnětů chozrasčotu bývá tím větší, čím nižšího stupně je výrobní útvar tvořící samostatnou chozrasčotní jednotku. To platí plně v živočišné výrobě, kde např. ustavení chozrasčotních jednotek jen podle chovů v rámci celého družstva je málo účinné, protože není možno vzájemně porovnávat dosažené výsledky odlišných chovů, a z téhož důvodu nelze ani uplatnit socialistickou soutěž. Rovněž sledování chovu jako celku za jednotlivé hospodářství nebo provozovnu plně nevyhovuje, jelikož nelze analyzovat a číselně doložit zůstávající pracoviště.

Teprve členění chozrasčotních jednotek na kolektivy pracovníků v jednotlivých stájích umožňuje dělat rozbor a hodnocení v náležitě hloubce a rychle odkrývat nedostatky a rezervy. Je přirozené, že při roztržitém živočišné výrobě v zemědělském závodě vznikne zprvu dosti velký počet chozrasčotních útvarů, avšak tím spíše je nutné v zájmu dosažení vyšší hospodárnosti důsledně sledovat hospodaření v jednotlivých stájích a současně urychlit cestu ke koncentraci výroby. Uplatnění koncentrace a specializace výroby postupně podstatně sníží počet chozrasčotních jednotek a zvýrazní potřebu jejich chozrasčotního sledování. Do vnitrodružstevního chozrasčotu lze též začleňovat pracovní kolektivy ve stájích postupně, jak to podmínky dovolují, počínaje nejdůležitějšími — kraviny, porodnami selat, žírem prasat apod., i když nejsprávnějším řešením zůstává zavedení vnitropodnikového chozrasčotu v rámci celého družstva. Pro usnadnění sledování chozrasčotní jednotky pracovníků každé stáje je třeba zde umístit zvířata stejné kategorie.

V rostlinné výrobě zaváděním mechanizace pracovních procesů a uplatňováním nové technologie dochází k rychlému růstu produktivity práce a ke zvětšování výměry plodin přidělených výrobně organizačnímu útvaru, a tím i ke snižování počtu těchto útvarů v závodě. V mnoha družstvech se přechází na přímý způsob řízení výroby, který by nebylo možné uplatnit při větším počtu těchto útvarů. Pro chozrasčot v rostlinné výrobě je nejvhodnější ustavení chozrasčotních jednotek v členění na jednotlivé polní výrobní skupiny a komplexně mechanizované brigády, kdežto zahrnutí celé rostlinné výroby pod jedinou chozrasčotní jednotku se ukazuje ve velkých družstvech (nad 800 ha zemědělské půdy) — ze stejných důvodů jako v živočišné výrobě — jako nedostačující. V souladu se zmenšováním počtu výrobně organizačních útvarů v rostlinné výrobě vlivem mechanizace a vyšší produktivity práce není ovšem na závalu chozrasčotu i ve velkých družstvech menší počet chozrasčotních jednotek.

Z hlediska řízení výroby se v provozu nejvíce osvědčuje přímý způsob, který také nejlépe odpovídá potřebám chozrasčotu; přímý způsob řízení výroby umožňuje vhodné členění chozrasčotních jednotek a vedoucímu pracovníku současně lépe zvládnout časově, odborně a organizačně jedno svěřené odvětví než společně rostlinnou a živočišnou výrobu. Přímé řízení výroby přímo vedoucími pracovníky ze sídla družstva je operativnější. Zrušením provozoven se ve družstvu odstraňuje jejich izolovanost a hájení vlastních úzkých zájmů provozovny, nechuť ke vzájemné výpomoci, umožňuje se operativně nasazování mechanizačních prostředků i pracovníků a skupinové používání zejména sklizňových strojů na větší výměře.

Například v Netřebicích, kde přešli k důslednému přímému způsobu řízení výroby a kde hospodaří na výměře 897,96 ha zemědělské půdy, se chozrasčotními jednotkami v rostlinné výrobě staly komplexně mechanizovaná brigáda a každá z obou polních výrobních skupin, v živočišné výrobě kolektivy pracovníků (popř. jediný pracovník) každé stáje.

Které chozrasčotní ukazatele uplatnit

Každý chozrasčotní útvar musí mít určen plán výroby a plán nákladů a stanoveny další potřebné chozrasčotní ukazatele. Důležitý je vhodný výběr těchto chozrasčotních ukazatelů, kteří musí být ovlivnitelní iniciativou členů chozrasčotní jednotky, dále musí umožňovat reálné a spravedlivé hodnocení chozrasčotní jednotky a nemají zbytečně zatěžovat administrativu i vedoucí pracovníky družstva. Překročení plánu u většiny ukazatelů má být spojeno s přiznáním premii.

V rostlinné výrobě je vhodné určit a sledovat u každého chozrasčotního útvaru tyto ukazatele: výměru jednotlivých plodin, hektarový výnos, objem výroby v naturálním a peněžním vyjádření, přímé náklady pracovní a materiálové v příslušném členění, náklady na hektar a na cent.

V živočišné výrobě je nutné stanovit a sledovat objem výroby v naturálním a peněžním vyjádření, průměrný stav dobytka, průměrnou užitkovost na kus a den, počet krmných dnů, přímé náklady pracovní, materiálové, náklady v přepočtu na litr mléka, na kilogram přírůstku, na jedno vejce, na jedno sele a na krmný den.

U některých výrobků v rostlinné nebo i v živočišné výrobě, kde je rozhodující kvalita výrobku, je prospěšné stanovit jako chozrasčotního ukazatele též tržní produkci.

Výsledným ukazatelem u chozrasčotních jednotek v rostlinné i v živočišné výrobě je hodnota hrubé produkce na 1 Kčs přímých nákladů, vyjádřená koeficientem.

V rostlinné výrobě jsou zejména pracovní náklady ovlivnitelné zlepšením organizace práce a větším využíváním mechanizačních prostředků. Z pracovních nákladů je vhodné zjišťovat odděleně čerpání nákladů na práce strojové, potažní a ruční, z materiálových nákladů úspory z plánované potřeby nafty a na opravách strojů. U komplexně mechanizovaných útvarů lze sledovat čerpání nákladů ve stanovených obdobích v propočtu nákladových položek v Kčs na jednu směnovou výkonovou normu. Dosud často používaný ukazatel pro využití traktoru a objemu práce traktoristů — průměrný hektar — je zkreslen obtížnostní třídou pozemků, a proto daleko vhodnějším ukazatelem v tomto směru je směnová výkonová norma.

V živočišné výrobě jsou největší rezervy v dosažení hospodárného krmení a ve správném využívání krmiv; proto jsou nejdůležitějším ukazatelem náklady na krmiva. Nezbytně nutné je sledování skutečného počtu krmných dnů, protože plánovaný stav zvířat se proti skutečnosti téměř vždy liší. Plán výroby musí vycházet ze skutečných zásob krmiv a krmivové základny, na jejichž základě se teprve stanoví krmné dávky a užitkovost. V některých zemědělských závodech, kde byl zaveden chozrasčot, se metodicky trvá na pravném sledování spotřeby živin na výrobu jednoho litru mléka. Jestliže krmné dávky jsou správně stanoveny na určitou produkci mléka a skutečně odvažovány nebo měřeny, jak vyžaduje chozrasčot, je sledování spotřeby živin zbytečné, nehledě na to, že družstva je mohou stěžejně zajistit vlastními pracovníky. Casově náročný způsob přepočtu spotřeby živin na litr mléka je bez laboratorního vyšetření obsahu živin v krmivech nepřesný a nedává tudíž vhodné podklady pro ekonomické hodnocení hospodárnosti v krmení. Jednodušší je způsob porovnávání plánované spotřeby krmiv se skutečnou na základě stanovené krmné dávky, a to v naturálním množství a v peněžním vyjádření.

Vážným, v praxi dosud obvyklým nedostatkem sledování plánovaných ukazatelů v živočišné výrobě je skutečnost, že se nezpřesňuje plánovaná výroba podle skutečných krmných dnů a podle upravené krmné dávky.

V ý z n a m u p l a t n ě n í c h o z r a s č o t n í c h p ř í k a z ů v J Z D

Chozrasčotní metoda řízení předpokládá a umožňuje zkvalitnění plánování. Podkladem pro rozpis plánovaných úkolů na jednotlivé chozrasčotní jednotky je státní plán a celoroční výrobní a finanční plán (CVFP). Stanovení výsledných souhrnných čísel v CVFP musí předcházet rozpis navrhovaných úkolů a nákladů na jednotlivé chozrasčotní jednotky, prověření jejich výrobních možností, podložených materiálním zajištěním, a jejich projednání s celým kolektivem chozrasčotní

jednotky. Teprve pak má následovat zpřesnění shrnutí těchto úkolů v CVFP. Jedině tento postup zajistí reálnost CVFP i jednotlivých plánů chozrasčotních jednotek.

Rozpisem plánu a přizpůsobením evidence nekončí v družstvu práce se zavedením chozrasčotu. Nastává druhá, mnohem důležitější etapa — upevnění chozrasčotu a uvádění chozrasčotního způsobu řízení v život na jednotlivých pracovištích tak, aby se s ním dokonale sžili všichni družstevníci. Teprve podrobná znalost plánovaných úkolů u každého pracovníka na svěřeném úseku, dosažení uvědomělé odpovědnosti za dosažené výsledky vůči kolektivu a vyvolání jeho iniciativního tvůrčího poměru k práci může přinést zlepšení výsledků hospodaření chozrasčotních jednotek a celého družstva. Tyto úkoly nebývají však v praxi dostatečně zajištěny a vliv chozrasčotu na zvýšení efektivity výroby nemá pak žádoucí účinnost.

Problémem bývá způsob, jak uskutečnit řádné seznámení a projednání plánovaných úkolů se všemi členy chozrasčotních jednotek, jak dosáhnout osobní odpovědnosti kolektivu i jednotlivců za dosažené výsledky a zajistit pravidelnou kontrolu plnění plánu, jakož i hodnocení chozrasčotních útvarů. Obvyklým nedostatkem je též skutečnost, že metoda hodnocení výrobních útvarů — zejména v živočišné výrobě — nebývá vždy objektivní, nepřihlíží se k dosavadním výrobním možnostem, a tak často dochází k nesprávným závěrům a k nespravedlivému přiznání prémie.

Zajištění uvedených požadavků usnadňuje používání tzv. **ch o z r a s č o t n í c h p ř í k a z ů**, vhodným způsobem upravených. Chozrasčotní příkaz obsahuje rozpis plánovaných úkolů chozrasčotní jednotce na jednotlivé měsíce v živočišné výrobě a na etapu prací v rostlinné výrobě a současně umožňuje i sledování dosažených výsledků. Obdobného způsobu se používá při chozrasčotu v průmyslu, kde výrobní úkoly, stanovené dílně výrobním příkazem, se vyčíslují koncem měsíce v chozrasčotním výkazu, který umožňuje porovnání skutečných výkonů a nákladů dílny v ukazatelích, stanovených výrobním příkazem.

Upravený chozrasčotní příkaz, odlišný pro jednotlivé chovy v živočišné výrobě a jednotný pro výrobně organizační útvary v rostlinné výrobě, zajišťuje tyto požadavky:

1. Konkrétní přidělení úkolů chozrasčotní jednotce, popř. jednotlivci.
2. Dokonalé seznámení chozrasčotní jednotky s plánovanými úkoly na příslušném pracovišti.
3. Převzetí osobní odpovědnosti jednotlivých pracovníků za dosažené výsledky.
4. Pravidelnou kontrolu plnění plánu.
5. Vlastní kontrolu plnění plánu chozrasčotní jednotkou.
6. Zpřesňování plánovaných ukazatelů.
7. Objektivní hodnocení chozrasčotní jednotky a plnění plánovaných ukazatelů.
8. Spravedlivé přiznání prémie a jejich kontrolu.

Chozrasčotní příkaz se zavádí pro každou chozrasčotní jednotku ve dvou vyhotoveních: jeden tiskopis si ponechá chozrasčotní jednotka, druhý je uložen u příslušného vedoucího pracovníka v sídle družstva.

Pomocí chozrasčotního příkazu se každý člen chozrasčotní jednotky seznámí s úkoly, je informován nebo sám může sledovat průběh plnění plánu a má tak možnost hledat cesty ke zvýšení výroby a snížení nákladů na výrobu. Neustálý zájem na pravidelném sledování plnění plánovaných úkolů musí být zajištěn odměňováním podle vykonané práce a širokým uplatňováním zásad hmotné zainteresovanosti na výsledcích výroby vhodnými prémie a socialistickou soutěží.

Chozrasčotní příkaz umožňuje vést každého pracovníka k tomu, aby se stal skutečným hospodářem na svém pracovišti.

Chozrasčotní příkaz je nutným pojítkem mezi plánovacími a evidenčními doklady daného pracoviště. Obsahuje potřebné ukazatele, nutné pro chozrasčotní sledování, kteří nejsou duplicitní, neboť nejsou náplní tiskopisů prvotní evidence.

V tabulkách uvedené a popisované vzory chozrasčotních příkazů jsou jednotně zavedeny do 20 družstev v Jihočeském kraji a v průběhu roku budou rozšířeny do dalších družstev, v nichž bude zaveden chozrasčot.

Chozrasčotní příkaz pro chozrasčotní jednotku ošetřovatelů dojnic nebo slepic

Požadavek splnění úkolů obsažených v příkaze předpokládá reálný plán výroby, a to jak v souvislosti s odpovídající výrobou krmiv, tak ve vztahu k fyziologické užitkové výkonnosti zvířete. Stanovení úkolů v chozrasčotním příkaze pro dojnici (tab. I) vyžaduje pečlivou přípravu. Předpokládá pořádek v evidenci a dokonalý přehled o užitkovosti jednotlivých krav. Výroba mléka se plánuje na pomocném tiskopise na každou jednotlivou dojnici v kravíně za každý měsíc podle dat její březosti, otelení, roční laktací křivky a pořadí laktace. Současně je nutno přihlížet k zásobám krmiv v zimním období.

Počátkem roku vepíše zootechnik do chozrasčotního příkazu pro chozrasčotní jednotku výrobní úkol v mléce podle jednotlivých měsíců (sloupec 1) a též narůstajícím způsobem (sloupec 2). Součet plánované dojivosti jednotlivých krav v příslušném měsíci podle uvedených hledisek dává plánovanou dojivost krav v kravíně na každý měsíc a celkem za rok. Z průměrného plánovaného počtu ošetřovaných krav propočítá zootechnik v chozrasčotním příkaze plánované krmné dny v jednotlivých měsících. Mimo produkci mléka lze plánovat v příkaze též množství mléka, které se dodá z kravína každý měsíc do mlékárny, a to tím způsobem, že se od výroby mléka odečte zkrmované mléko podle plánovaného počtu narozených telat ve sledovaném měsíci a příslušné normy spotřeby mléka na tele. Výpočet je snadný zejména tehdy, používá-li se ke krmení telat egalizovaného mléka, kdy spotřeba plnotučného mléka končí 10. dnem od narození telete. Za překročení plánu dodaného množství mléka do mlékárny lze též stanovit prémie, podobně jako za překročení výroby mléka, mj. též pro hospodárné použití nadojeného mléka. Upoutáním zájmu ošetřovatelů na splnění plánu nákupu mléka se dodrží časově přesný a správný odstav telat od krav, telata se zbytečně nepřekrmují, a dosáhne se rychlého přechodu od sání k napájení.

V záhlaví příkazu vyplní zootechnik plánovaný roční výrobní úkol v mléce a denní dojivost na ustájenou krávu; dojivost zjistí vydělením produkce plánovaným počtem krmných dnů, vyplývajících z plánovaného průměrného počtu ošetřovaných krav. Naplánované množství mléka k odvozu do mlékárny se zjistí z příslušného součtu za jednotlivé měsíce. Plánovaná hrubá produkce se stanoví vynásobením plánované výroby mléka za rok hodnotou mléka ve stálé ceně (1,80 Kčs), zjištěním hodnoty produkce telat (1 tele = 100 litrů mléka) a vyrobené mrvy ($1 \text{ q} = 3 \text{ Kčs}$).

Při kalkulaci hrubé produkce se správnému ocenění narozených telat více blíží zootechnický způsob, kdy narozené tele je oceňováno hodnotou 100 litrů mléka ($100 \text{ l} \times 1,80 \text{ Kčs} = 180 \text{ Kčs}$), než vynásobením váhy při narození stálou cenou ($40 \times 9 \text{ Kčs} = 360 \text{ Kčs}$) proto, že výkupní cena telete kvality C, ponejvíce do-

I. Vzor přední strany

JZD			ROČNÍ CHOZRASČOTNÍ PŘÍKAZ MLÉKO — VEJCE								Plán:		Denní dojivost na ustáj. krávu		1						
Chov											Roční snůška na nosnici		ks								
Chozrasčotní jednotka č.											Prům. počet ošetř. krav (slepíc)		ks								
Označení stáje											Roční výrobní úkol		1—ks								
											Roční dodávkový úkol		1—ks								
					Hrubá produkce na 1 Kčs přím. nákl.		Kčs														
196	Výrobní úkol v mléce v litrech — vejcích v kusech										Dodávkový úkol v mléce (l), vejcích (kusech)										
Období	plán			skutečnost				zpřesň. plánu		plnění plánu			plán		skutečnost		zpřesnění plánu dodávky	plnění plánu			
	za měsíc	celkem	krmné dny	za měsíc	celkem	krmné dny	krmná dávka na 1	dojivost 1	krmné dny	výroba	za měsíc	— + celkem	— + %	za měsíc	celkem	za měsíc		celkem	za měsíc	— + celkem	— + %
a	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
leden																					
únor																					
březen																					
1. čtvrtl.																					

Vzor zadní strany

[illegible]

dávaného na jatky, je 5 Kčs za 1 kg, což se rovná hodnotě 200 Kčs u narozeného telete (40×5 Kčs).

V běžném sledování se v začátku ukazuje zatím vhodnějším nezahrnovat do hrubé produkce hodnotu narozených telat a vyrobené mrvy za jednotlivé měsíce, ale až na konci roku. Ukazatele hrubé produkce na 1 Kčs přímých nákladů je pro větší přesnost plánu správnější rozčlenit na období, protože výrobu i náklady v průběhu roku ovlivňuje měnící se dispozice a složení krmiv. Období se rozliší na tiskopise „*Rozbor přímých nákladů živočišné výroby*“.

Vyplněný chozrasčotní příkaz v plánovaných ukazatelích projedná zootechnik se všemi členy chozrasčotní jednotky, která převzetím příkazu přejímá kolektivní a současně i osobní odpovědnost jednotlivých členů za splnění plánovaných úkolů. Svou odpovědnost vůči družstvu potvrdí všichni členové svými podpisy na zadní straně chozrasčotního příkazu. Příkaz se vyhotovuje dvojmo na celý rok. Jeden tiskopis zůstává u zootechnika, druhý se odevzdá chozrasčotní jednotce. Umísťuje se na dostupném místě na pracovišti chozrasčotní jednotky, nejlépe ve stájové skříňce, kde každý pracovník si může kdykoliv ověřit plánované úkoly svého úseku a sledovat jejich plnění.

Skutečné plnění plánu i jeho zpřesnění zaznamenává v chozrasčotním příkaze vedoucí chozrasčotní jednotky a správnost záznamů porovnává na konci měsíce se zootechnikem. Pro začátek může zootechnik vyplňovat údaje společně s vedoucím chozrasčotní jednotky do doby, než si její vedoucí osvojí tento způsob.

Ve sloupcích pod označením „Skutečnost“ se uvádí skutečná výroba (sloupec 4 a 5) a dodávka mléka do mlékárny (sloupec 16 a 17) za každý měsíc a současně i narůstajícím způsobem za jednotlivé měsíce. Důležité je uvedení skutečného počtu krmných dnů.

Na zadní stranu chozrasčotního příkazu zaznamená zootechnik vždy měsíc předem (při poslední chozrasčotní poradě) plánovanou krmnou dávku v kg na kus a den na běžný měsíc. Krmná dávka se přepočítá na plánovanou měsíční spotřebu krmiv, jež se koncem měsíce porovná se skutečnou spotřebou podle výdejek na krmiva, která byla během měsíce dodána do stáje, a to jak v naturálním množství, tak i v peněžním vyjádření, a posoudí se s plánovanými náklady.

Má-li být chozrasčotní jednotka spravedlivě hodnocena, odměňována a premiována, musí být plnění plánu výroby mléka posuzováno podle skutečného počtu ošetřovaných kusů a na základě produkční hodnoty krmné dávky. Proto je nutné zpřesňovat plán výroby mléka na konci sledovaného měsíce podle skutečného počtu krmných dnů a podle předepsané krmné dávky na určitou užitkovost. Na přední stranu chozrasčotního příkazu ve sloupci 7 se každý měsíc poznamená, na jakou denní produkci mléka na krávu byla zootechnikem předepsána krmná dávka, a ve sloupci 8 skutečně dosažená dojivost v průměru měsíce na ustájenou krávu. Podle skutečného počtu krmných dnů a předepsané krmné dávky na určitou dojivost (sloupec 7) se vynásobením zpřesní plánovaná výroba mléka ve sloupci 10. Ve sloupci 9 se uvede rozdíl krmných dnů ze sloupce 3 a 6 (vyjádřeno + nebo -).

Příklad výpočtu:

Plánovaná výroba mléka v určitém měsíci pro 90 krav je 16 740 l mléka (sloupec 1), tj. 2790 krmných dnů (sloupec 3). Skutečný počet krmných dnů byl však 2900 (sloupec 6), tj. o 110 více. Proto je třeba 110 násobit plánovanou dojivostí 6 l na krávu a den, tj. $110 \times 6 = 660$ litrů, a o toto číslo zpřesnit plán ze 16 740 na 17 400 (sloupec 10). Rozdíl mezi skutečnou dojivostí 17 000 l

a zpřesněným plánem (17 400 l ve sloupci 10) je 400 l, o které nebyl plán splněn. Ve sloupci 11 se zaneše: — 400.

Na základě zpřesnění výroby mléka (sloupec 10) se též zpřesní dodávka mléka (sloupec 18) podle skutečného počtu narozených telat v měsíci odečtením jejich norem zkrmného mléka nebo zjednodušeně podle plánovaného procentuálního podílu dodávky z produkce. Podle zpřesnění plánu výroby (10) se do chozrasčotního příkazu zaneše ve sloupci 11 a 12 odchylka od plnění plánu výroby a ve sloupci 19 a 20 odchylka od plnění nákupu mléka (podle sloupce 16 a 17) za měsíc, a také i narůstajícím způsobem.

Nárok na prémii se přiznává teprve za překročení zpřesněného plánu. Ošetřovatelé po zpřesnění plánu každý měsíc přesně vědí, jaký je rozdíl mezi dosaženou výrobou a plánem, jak úsporně krmili a kde hledat rezervy ve zvýšení a zlevnění výroby.

Příkaz s vyplněnými údaji odevzdává vedoucí chozrasčotní jednotky (údaje může zpřesňovat též zootechnik) na konci měsíce zootechnikovi ke kontrole, který spolu s ekonomem učiní rozbor přímých nákladů a hodnocení.

Podle zpřesněných údajů se dělá i výsledné hodnocení, tj. porovnání plánovaného podílu hrubé produkce na 1 Kčs přímých nákladů se skutečností. Příkaz slouží tedy zároveň ke kontrole premii.

Chozrasčotního příkazu pro ošetřovatele dojníc je možno použít i pro ošetřovatele nosnic.

Chozrasčotní příkaz pro ošetřovatele mladého dobytka a žíru prasat

Roční chozrasčotní příkaz pro sledování přírůstků u skotu a prasat (tab. II) se vede obdobným způsobem. Podle stanoveného počtu ošetřovaných kusů a plánovaného přírůstku na kus a den předepíše zootechnik na celý rok v rozpisu na jednotlivé měsíce plánovanou výrobu a počet krmných dnů. Podle ročního obrátu dobytka ve stáji se stanoví u výkrmu též nákupní úkol, který by měl být nižší než výrobní úkol.

Plán se zpřesňuje podle sloupce 7, kde je vyznačeno procento krytí krmné normy pro příslušnou váhovou kategorii zvířat ve stáji (průměr stáje) ve vztahu k plánovanému přírůstku (podle krmných tabulek). Krytí krmné normy může být posuzováno např. v ovesných jednotkách. Procentický rozdíl v krytí krmné normy má odpovídat rozdílu zpřesněného přírůstku. Ve sloupci 8 se uvádí skutečně dosažený přírůstek. Podle zpřesněného přírůstku za měsíc ve sloupci 10 lze upravit nákupní úkol v mase ve sloupci 15, který zootechnik na počátku roku nemusí vyplňovat. Roční nákupní úkol ve váze může plánovat podle plánovaného počtu kusů ve sloupci 14, vynásobeného stanovenou průměrnou porážkovou váhou.

Rozdíl výroby masa ve sloupci 4 a 10 je směrodatný pro přiznání premie za překročení plánovaného přírůstku. Poslední sloupec 19 je vyhrazen pro označení klasifikační třídy pro dobytek, který je prodán na aukci nebo dodán na jatka. Podle zařazení kusů do určité třídy se ošetřovatelům přiznají stanovené premie za kvalitu výrobku.

Plánovanou krmnou dávku předepisuje zootechnik vždy měsíc předem na zadní straně příkazu. Podle ní se vypočítává plánovaná a porovnává skutečná

II. Vzor přední strany

JZD				ROČNÍ CHOZRASČOTNÍ PŘÍKAZ										Vedoucí		Jména členů		Podpisy			
Chov				Plán : Průměrný přírůstek na kus a den kg												1.					
Chozrasčotní jednotka č.				Průměrný počet ošetřovaných kusů ks												2.					
Označení stáje				Roční výrobní úkol kg												3.					
				Roční dodávkový úkol kg												4.					
				Hrubá produkce na 1 Kčs př. nákl. Kčs												5.					
																6.					

196		Výrobní úkol v mase kg												Dodávkový úkol v mase v kg									
Období		plán			skutečnost					zpřesnění pl.		plnění plánu			plán		skutečnost						
		za měsíc	celkem	krmné dny	za měsíc	celkem	krmné dny	krmná norma % + -	přírůstek na ks/den	krmné dny + -	výroba	za měsíc + -	celkem + -	%	počet ks	váha kg	počet ks	váha kg	Kčs	třída			
a		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19			
leden																							
únor																							
březen																							
1. čtvrtl.																							

Vzor zadní strany

										Spotřeba ovesných jednotek na 1 kg přírůstu												Měs.	Spotř. o. j.	Přírůst.	O. J. na 1 kg	Měs.	Spotř. o. j.	Přírůst.	O. J. na 1 kg	Měs.	Spotř. o. j.	Přírůst.	O. J. na 1 kg																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
																						2				5				9																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
																						2				6				10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
																						3				7				11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
																						4				8				12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
196		Plánovaná krmná dávka na kus a den								Plánovaná spotřeba krmiv v q										Skutečná spotřeba krmiv v q																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														

spotřeba krmiv. V části pro zanesení skutečné spotřeby krmiv (sloupec 21—29) je vodorovná čára nad označením jednotlivých krmiv pro vyznačení koeficientu pro přepočet krmiv na krmnou hodnotu ovsu. U prasat ve výkrmu slouží koeficienty pro výpočet spotřeby ovesných jednotek na kilogram přírůstku. K tomu účelu je na zadní straně chozrasčotního příkazu nahoře zvláštní tabulka.

Spotřeba ovesných jednotek na kilogram přírůstku je směrodatná pro vyplacení prémie za úsporu krmiv.

Roční chozrasčotní příkaz pro ošetřovatele v porodně selat

Chozrasčotní příkaz pro selata (tab. III) sleduje porodnost prasnic u chozrasčotní jednotky v porodně selat s cílem dosáhnout co největšího počtu odstavených selat.

Plánování ukazatelé sledují počet vrhů na jednu prasnici, plánovaný a skutečný počet narozených a odstavených selat v jednotlivých měsících a čísla prasnic, od kterých bylo odstaveno 10 a více selat v jednom vrhu. Na všechny ukazatele se vztahují příslušné prémie.

Rozbor přímých nákladů v živočišné výrobě

Pro pravidelné sledování přímých nákladů u každé chozrasčotní jednotky slouží tiskopis „Rozbor přímých nákladů živočišné výroby“ (tab. IV), který se vyhotovuje rovněž dvojmo. Kopie se po vyplnění nákladů na příslušné kalkulační jednice vrací chozrasčotní jednotce. Ukazatelé přímých nákladů a hrubé produkce na 1 Kčs přímých nákladů jsou v živočišné výrobě v průběhu roku variabilní, neboť jejich výše je podstatně ovlivněna stavem krmivové základny. Proto se zpřesňují v průběhu roku na kratší období; jejich hranici určuje změna skladby a množství krmiv:

- I. období — od počátku roku do skončení zimního krmného období,
- II. období — letní krmné období,
- III. období — zimní krmné období do konce roku,
- IV. období — ukazatel celoroční (průměr roku).

Rozlišení období se uvede v tabulce vpravo nahoře. Počátek a konec plánovaného období se musí krýt s počátkem nebo ukončením nejbližšího měsíce. Údaje nákladů v absolutních číslech poskytné účtárna, ekonom je odsouhlasí s náklady vykázanými chozrasčotní jednotkou v chozrasčotním příkaze a ve spolupráci se zootechnikem kalkuluje náklady na litr mléka, na kilogram přírůstku, na jedno vejce, na jeden krmný den. Ve sloupci 8 a 15 se vyplňuje skutečná užitkovost a skutečně dosažené přímé náklady na jeden krmný den. Místo hrubé produkce na 1 Kčs přímých nákladů lze sledovat ve sloupcích 16 a 17 jen peněžní hodnotu mléka v poměru k nákladu za každý měsíc a ve sloupci 18 jednodušeji místo procentického podílu plnění plánu postačí uvést pouhý rozdíl mezi oběma koeficienty (např. ve sloupci 16 je plán 1,285 a ve sloupci skutečnost 1,259, takže rozdíl ve sloupci 18 je 0,026). Druhá polovina rozděleného sloupce 20 a 21 slouží pro uvedení pořadí chozrasčotní jednotky u stejného chovu za sledovaný měsíc v socialistické soutěži.

III. Vzor přední strany

JZD		ROČNÍ CHOZRASČOTNÍ PŘÍKAZ SELATA										Plán										
Chov												Počet vrhů na 1 prasnici		počet								
Chozrasčotní jednotka č.												Počet narozených selat na 1 prasnici		ks								
Označení stáje												Počet odchovaných selat na 1 prasnici		ks								
												Průměrný počet prasnic		ks								
		Hrubá produkce na 1 Kčs přím. nákl.		Kčs																		
196	Narozeno selat			Odstaveno selat			Odstaveno 10 a více v 1 vrhu						Užitkovost									
Období	plán		skutečnost		plán		skutečnost		skutečnost						skutečnost							
	za měsíc	celkem	za měsíc	celkem	za měsíc	celkem	za měsíc	celkem	prasnice číslo	kusů	prasnice číslo	kusů	prasnice číslo	kusů	prasnice číslo	kusů	krmné dny	počet vrhů	počet prasnic	počet vrhů na 1 ♀	na 1 prasn.	
																					narozeno	odstaveno
a	1	2	3	4	5	6	7	8	9						10	11	12	13	selat		14	15
leden																						
únor																						
březen																						
1. čtvrtl.																						

(Poznámka: vzor zadní strany — viz vzor Ročního chozrasčotního příkazu — mléko — vejce)

IV. Vzor

JZD								ROZBOR PŘÍMÝCH NÁKLADŮ ŽIVOČIŠNÉ VÝROBY												Plán				I.	II.	III.	IV.
Chov																				Hrubá produkce na 1 Kčs přím. nákl.							
Chozrasčotní jednotka č.																				Prac. náklad na jednotku výrobku							
Označení stáje																				Materiál. náklad na jednotku výrobku							
																				Přímý náklad na jednotku výrobku							
								Přímý náklad na 1 krmný den																			
196	Skutečnost		Dosaž. přímé nákl. v absol. čís.						Dosaž. přímé náklady na 1 kg, vejce							Hrubá produkce na 1 Kčs přímých nákladů			Plnění plánu								
Období	výroba	počet krm- ných dnů	pracovní	materiálové			přímé ná- klady celkem	Užitkovost na kus a den	pracovní	materiálové				přímé nákla- dy celkem	přímé náklady na 1 krm. den	plán	skut.	%	výroba	přímé náklady							
				ob- jemná	jadrná	ostatní				celkem	kg, l	krmný den															
a	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21						
leden																											
únor																											
březen																											
1. čtvrťl.																											

Příkaz pro etapu polních prací

Chozrasčotní příkaz pro etapu polních prací (tab. V) se vyhotovuje odděleně pro každou chozrasčotní jednotku v rostlinné výrobě, a to vždy na každou předem stanovenou etapu polních prací (např. jarní práce, kultivace a postřiky, sklizeň obilovin atd.). Ve středu záhlaví do volného prostoru se vypisuje příslušná etapa prací a vpravo do pracovního úkolu se vypíše všechny plodiny s příslušnou výměrou, jichž se vyznačené práce týkají.

Ekonom ve spolupráci s agronomek vyhotoví pro každou etapu prací vždy před jejich zahájením rozpis na každou chozrasčotní jednotku, a to podle technologických karet plodin, které mají být předem vypracovány na každou plodinu, svěřenou chozrasčotní jednotce. Práce do chozrasčotního příkazu se vypisují globálně (např. příprava půdy až zasetí — ječmen, válení a rozmetání hnojiv — jeteloviny, jarní orba a zasetí — silážní kukuřice) z jednotlivých technologických karet, v nichž je nutné si vyznačit všechny vypsané plánované práce z každé karty pro danou etapu, aby se popř. omylem nevyznačily podruhé v další etapě prací. Počtem úkonů se rozumí vyznačení, kolikrát se práce opakuje (např. vláčení 3krát atd.). Uvedené plánované agrotechnické termíny vyplývají z harmonogramu využití strojů a mají souhlasit s agrotechnickými termíny, uvedenými v technologických kartách. Podle technologických karet se úhrnně rozepíše plánované práce strojové, potažní a ruční. Práce z technologických karet se uvádějí v rubrice „Práce plánované“, kdežto všechny ostatní, jejichž potřeba se objeví na začátku nebo v průběhu etapy, se uvedou v řádcích pod označením „Práce neplánované“.

Pro každou chozrasčotní jednotku celkem je za rok dvojnásobek chozrasčotních příkazů, než je etap prací. Vedou se dvojmo, jeden příkaz je uložen u agromoma, druhý má chozrasčotní útvar.

Rozbor přímých nákladů rostlinné výroby

Pro každou chozrasčotní jednotku v rostlinné výrobě se zavádí tiskopis „Rozbor přímých nákladů rostlinné výroby“ (tab. VI), který slouží pro sledování přímých nákladů jednotlivě v každé etapě polních prací. Do plánu nákladů se vpravo nahoře uvádějí plánování roční ukazatelé.

U chozrasčotní jednotky v rostlinné výrobě se sledují náklady jednotlivě u všech plodin, které má jednotka svěřeny k obdělávání, a to z rozpisu prací a nákladů, stanovených v jednotlivých technologických kartách pro každou plodinu. Ve sloupci 1 se uvádí období nebo etapa (číslicí) prací, popř. datum poslední pracovní operace ze souboru sledovaných prací.

V rozboru se doporučuje sledovat odděleně čerpání nákladů na spotřebu pohonných hmot a dále též nákladů na opravy přidělených strojů, k čemuž může sloužit volný sloupec 22.

Rozpis úkolů strojových prací

Vedoucí chozrasčotní jednotky na základě chozrasčotního příkazu pro etapu polních prací rozepíše za pomoci technologických karet plánované úkoly strojových prací na jednotlivé pracovníky svého útvaru. „Rozpis úkolů strojových prací“ (tab. VII) jako plánovací podklad buď nahrazuje harmonogram vytížení

V. Vzor

JZD		CHOZRASČOTNÍ PŘÍKAZ PRO ETAPU POLNÍCH PRACÍ										Pracovní úkol na následující plodiny ha			
Polní výr. skupina — KM útvar												1.			
Chozrasčotní jednotka č.												2.			
Bližší označení												3.			
												4.			
		5.													

Druh práce (souhrnně)	Plodina	Počet úkonů	Rozsah práce (ha, q)	Agrotechn. termín od-do		Potřeba práce v Kčs (PJ)										Prémie	
						strojové		potažní		ruční		Celkem					
				plán	sku- teč.	plán	sku- teč.	plán	sku- teč.	plán	sku- teč.	plán	sku- teč.	rozdíl ±			
Práce plánované																	
Práce neplánované																	

[illegible]

VII. Vzor

JZD		ROZPIS ÚKOLŮ STROJOVÝCH PRACÍ na jednotlivé pracovníky — na celou etapu prací								Etapa prací			
Polní výr. skupina — KM útvar													
Chozrasčotní jednotka č.													
Blížejší označení													
Jméno		Energet. zdroj	Pracovní stroj	Pracovní operace	Plodina	Označ. dílece	Výměra	Počet úkonů	Rozsah práce (ha, q)	Agrotechnický termín od—do			
I. směna	II. směna									plán	skutečn.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

traktorů a kombajnů, nebo je jeho nutným doplňkem, obsahujícím i rozpis prací na jednotlivé dílce. Lze ho použít i pro práce potahů. Je konkrétním rozpisem úkolů na jednotlivce i dokladem jeho výkonů, vyjádřených dodržováním agrotechnických termínů ve sloupci 12.

Datum ukončení poslední práce ve sloupci 12 je směrodatné pro ukončení dané etapy prací a pro přiznání prémie za splnění agrotechnického termínu. Sloupec 13 může sloužit pro vyčíslení plánovaného počtu dnů na jednotlivé práce.

Chozrasčotní porady

Dosažené výsledky jednotlivých chozrasčotních jednotek za uplynulé plánovací období se projednají na schůzi představenstva družstva, kde se zhodnotí, a ze zjištěných poznatků se současně navrhne operativní opatření k odstranění nedostatků ve výrobě u jednotlivých chozrasčotních jednotek. Schůzi představenstva se zúčastňuje též předseda revizní komise, který kontroluje úroveň hospodaření chozrasčotních útvarů a zda byla včas uskutečněna navržená opatření. Výsledky v živočišné výrobě je nutno hodnotit měsíčně, neboť čtvrtletní hodnocení by nesplnilo účel — tj. operativní řešení a odstraňování nedostatků ve výrobě.

Porady chozrasčotních jednotek v živočišné výrobě se konají rovněž měsíčně, obvykle počátkem druhé poloviny každého měsíce, kdy se hodnotí uplynulý měsíc. V rostlinné výrobě se konají hlavní porady vždy na rozhraní jednotlivých etap prací a po uplynutí každého čtvrtletí.

Porady chozrasčotních jednotek v živočišné výrobě vede zootechnik za přítomnosti ekonoma nebo člena představenstva. Porady je vhodné konat přímo na pracovišti, kde je vždy zajištěna maximální účast pracujících na kontrole plnění plánu. Porady se konají odděleně v každém kravině za přítomnosti všech ošetřovatelů a odděleně u každého chovu za účasti vedoucích chozrasčotních jednotek. Porad chozrasčotních jednotek v rostlinné výrobě se účastní předseda, agronom, ekonom, mechanizátor a vedoucí chozrasčotních jednotek za přítomnosti členů jednotky.

Uvádíme příklad pracovní náplně chozrasčotních porad v JZD Netřebice, kde zavedení chozrasčoty sloužilo metodicky pro většinu ostatních družstev v Jihočeském kraji, v nichž byl zaveden chozrasčot:

1. Hodnocení plnění plánu výroby a nákladů jednotlivých chozrasčotních jednotek za poslední sledované období.

2. Vyzvednutí dobrých příkladů a kritika nedostatků ve výrobě.

3. Hodnocení plnění agrotechnických termínů, využití strojů, řízení výroby, organizace práce a hospodaření s krmivem.

4. Vyhlášení nároků na prémie a hodnocení socialistické soutěže.

5. Projednání návrhů na odstranění nedostatků a využití rezerv.

6. Projednání plánu na nejbližší období (etapu prací) a jeho materiální zajištění (potřeba osiv, zpřesnění krmných dávek atd.). Takovéto chozrasčotní porady zajišťují maximální účast pracujících na kontrole plnění plánu, zvyšují odpovědnost chozrasčotních jednotek vůči sobě i družstvu jako celku, upevňují spolupráci, usnadňují přejímání dobrých zkušeností a přinášejí i zdravou kritiku nedostatků a jejich odstraňování.

Výsledný ukazatel hodnocení chozrasčotní jednotky

Chozrasčotní jednotky se hodnotí podle stanovených chozrasčotních ukazatelů, měřítkem je procentické plnění plánu. V těchto jednotkách se má dosahovat takových výsledků hospodaření, aby růst objemu výroby byl provázen současným relativním snižováním nákladů.

Výsledným ukazatelem hospodaření každé chozrasčotní jednotky je proto tzv. ekonomická účinnost nákladů, která se zjistí podle vzorce:

$$\frac{\text{hrubá produkce chozrasčotní jednotky}}{\text{přímé náklady na tuto produkci}} \cdot 1000$$

Plánovaná produkce ve vztahu k plánovaným přímým nákladům je porovnáována se skutečnou produkcí v poměru k dosaženým nákladům podle uvedeného vzorce. Skutečné přímé náklady se vynásobí plánovanou ekonomickou účinností nákladů, výsledek (hodnota produkce) se porovná se skutečnou produkcí a zjistí rozdíl, tj. překročení nebo nesplnění plánu.

U zpřesněného plánu zůstává výsledná ekonomická účinnost nákladů stejná jako v původním plánu, takže způsob výpočtu plnění plánu je obdobný, jak vyplývá z praktického příkladu, uvedeného v tabulce VIII.

Ekonomická účinnost nákladů se zjišťuje u každé chozrasčotní jednotky a je současně i hlavním ukazatelem pro vyplácení prémie na konci roku. V JZD Netřebice obdrží chozrasčotní jednotka 5 % z dosažené úspory. Prémie se rozdělí v chozrasčotní jednotce podle pracovní účasti jednotlivců. Mimoto se proplácení

VIII. Zjištění ekonomické účinnosti nákladů při zpřesněném plánu

Chozrasčotní ukazatelé		Plán	Skutečnost	Zpřesněný plán
průměrný počet ustájených krav	ks	90	95	95
průměrná dojivost	l		61 (2190)	
roční výrobní úkol	l	197 100	200 000	207 600
roční nákupní úkol	l	166 300	170 000	175 200
počet krmných dnů	dnů	32 850	34 600	34 600
hrubá produkce: mléko	Kčs	354 780	360 000	373 680
narozená telata	Kčs	27 720	28 800	29 160
mrva	Kčs	27 000	28 500	28 500
celkem hrubá produkce	Kčs	409 500	417 300	431 340
celkem přímé náklady	Kčs	315 360	320 000	332 160
ekonomická účinnost nákladů		1 298	1 304	1 298
hodnota hrubé produkce, která by připadla na skutečnou výši přímých nákladů při plánované ekonomické účinnosti (320 × 1 298)			415 360	
relativně byl plán překročen o	Kčs	417 300		
	—	415 360		
		1 940	+ 1 940	

výsledné prémie za překročení plánovaných hektarových výnosů (jednotlivé plodiny tvoří skupiny, které jsou pro výpočet prémie vzájemně na sobě vázány v určitém přepočtovém poměru) a plánované užítkovosti zvířat, a dále průběžné prémie. Přiznání výsledných premií za překročení plánovaných výrobních ukazatelů v živočišné výrobě je závislé na dodržení plánu nákladů. Při překročení přepočteného plánu materiálových nákladů nejsou prémie proplaceny.

Výsledné prémie vedoucích pracovníků družstva v rostlinné a živočišné výrobě jsou závislé na dosažené výši hrubé zemědělské produkce ve vztahu k vlastním nákladům v příslušném odvětví nebo chozrasčotní jednotce v porovnání plánu se skutečností. Vedoucí pracovník obdrží z uspořené hodnoty určitý podíl ($\frac{1}{2} - 2\%$) podle své funkce a rozsahu odvětví nebo chozrasčotního útvaru. Předseda i ekonom obdrží podíl z rostlinné i živočišné výroby. Maximální výše výsledné prémie je základní odměna příslušného vedoucího pracovníka za 3 měsíce jeho průměrné roční základní odměny.

Значение и способ внедрения расписывания плана при хозрасчетном методе управления ЕСХК

Успешное внедрение хозрасчетного метода планового управления в сельскохозяйственном предприятии и достижение его желаемой эффективности на отдельных рабочих участках прежде всего зависит от того, в какой мере удастся внедрить хозрасчет в жизнь так, чтобы он стал делом каждого рабочего.

Повышение эффективности производства и хорошее ведение хозяйства хозрасчетных единиц прежде всего предполагает полное знание плановых заданий каждого работника на вверенном ему рабочем участке, несение ответственности отдельных рабочих коллективов и отдельных лиц за достигнутые результаты, систематический контроль выполнения плана, систематическую оценку хозрасчетных организаций и постоянное стимулирование трудящихся к перевыполнению плановых заданий, поддерживаемое правильной системой премий, и развертыванием социалистического соревнования.

Проблема — способ, каким образом можно обеспечить вес этих мероприятий так, чтобы все работники полностью сжились с хозрасчетом и далее его развивали своим творческим отношением к работе и ответственностью по отношению к общему делу.

Рациональной формой обеспечения этих заданий является применение хозрасчетных расписываний планов — уже оправдавшегося способа в промышленности — соответственно приспособленных для хозрасчетной единицы в сельскохозяйственном производстве. Хозрасчетное расписывание плана с помощью инициативных руководящих работников обеспечивает конкретное расписание заданий, полное ознакомление хозрасчетной единицы с плановыми заданиями, систематический контроль выполнения плановых заданий, уточнение плановых показателей, а тем самым и объективную оценку хозрасчетной единицы. Пригодным образом составленное хозрасчетное расписание плана дает возможность уточнить плановое производство согласно фактическому числу кормов и кормового рациона, а тем самым и справедливое назначение премий. Хозрасчетное расписывание плана ведет каждого работника к тому, чтобы он стал действительно хозяином на своем рабочем месте, а работа коллектива стала гарантией успешного ведения хозяйства всего сельскохозяйственного предприятия.

Bedeutung und Art der Anwendung von Aufträgen der wirtschaftlichen Rechnungsführung bei der Leitung der LEG nach der Methode der wirtschaftlichen Rechnungsführung

Die erfolgreiche Anwendung der planmäßigen Leitung des Landwirtschaftsbetriebes nach der Methode der wirtschaftlichen Rechnungsführung und die Erzielung der erwünschten Wirksamkeit dieser Methode in den einzelnen Arbeits-

abschnitten des Betriebs hängt vor allem davon ab, in welchem Maße es gelingt, die wirtschaftliche Rechnungsführung so zu verwirklichen, daß sie zur Sache eines jeden Mitarbeiters wird.

Eine Erhöhung der Effektivität der Produktion und eine gute Wirtschaftsführung der Einheiten der wirtschaftlichen Rechnungsführung setzt vor allem die genaue Kenntnis von den Planaufgaben bei dem mit dem betreffenden Abschnitt betrauten Mitarbeiter voraus, das Verantwortungsbewußtsein der einzelnen Arbeitskollektive und Einzelpersonen in bezug auf die zu erzielenden Ergebnisse, eine regelmäßige Kontrolle der Planerfüllung, eine regelmäßige Bewertung der Einheiten der wirtschaftlichen Rechnungsführung, ein unaufhörliches Wecken der Initiative der Werktätigen zur Überschreitung der Planaufgaben, auf der Grundlage eines geeigneten Prämiensystems und der Entfaltung des sozialistischen Wettbewerbs.

Ein Problem bildet die Sicherstellung aller dieser Maßnahmen auf die Weise, daß alle Mitarbeiter mit der wirtschaftlichen Rechnungsführung vollkommen vertraut werden und sie durch ihre schöpferische Einstellung zur Arbeit und durch ihr Verantwortungsgefühl gegenüber dem gesamten Kollektiv weiterentwickeln.

Eine geeignete Form der Sicherstellung dieser Aufgaben bildet die Anwendung von Aufträgen der wirtschaftlichen Rechnungsführung — ein Verfahren, das sich bereits in der Industrie bewährte —, die auf geeignete Art den Einheiten der wirtschaftlichen Rechnungsführung in der landwirtschaftlichen Produktion angepaßt wurden. Bei initiativer Unterstützung vonseiten der leitenden Funktionäre sichert der Auftrag der wirtschaftlichen Rechnungsführung die konkrete Aufschlüsselung der Planaufgaben, die vollkommene Bekanntmachung der Einheit der wirtschaftlichen Rechnungsführung mit den Planaufgaben, die regelmäßige Kontrolle der Planerfüllung, das selbstständige Verfolgen der Erfüllung der Planaufgaben, die Präzisierung der Plankennziffern und damit auch die objektive Bewertung der Einheit der wirtschaftlichen Rechnungsführung. Ein richtig festgelegter Auftrag der wirtschaftlichen Rechnungsführung ermöglicht eine Präzisierung der geplanten Produktion entsprechend der tatsächlichen Anzahl von Futtertagen und der Futterration und führt so zu einer gerechten Zuerkennung der Prämien. Der Auftrag der wirtschaftlichen Rechnungsführung leitet einen jeden Mitarbeiter dazu an, daß er auf seiner Arbeitsstätte die Wirtschaftlichkeit wahre und daß die Arbeitsanstrengung des gesamten Kollektivs die erfolgreiche Wirtschaftsführung des gesamten Landwirtschaftsbetriebes gewährleiste.

Importance and Way of Applying of the Khozraschot Orders in the Khozraschot Method of Managing of JZD (Uniform Agricultural Cooperatives)

A successful way of applying the so-called khozraschot method of planned management in an agricultural enterprise and attaining of its desirable effectiveness on the individual labour sectors in operation depends, first of all, on the reality, to which extent we succeed to call the khozraschot into life, to become a personal affair of every co-op farmer.

The raising of the effectiveness of production and the good management displayed in the khozraschot units presupposes, first of all, that every co-op farmer is well conversant with planned targets on the work sector he is charged with; it presupposes further ensuring of responsibility of working collectives as well as of every single man for the results to be reached, a regular check-up on the fulfilling of plan, a regular evaluation of the khozraschot formations and an incessant calling forth of initiative of rank-and-file farmers in stepping-up the planned targets. All that is to be supported by a suitable system of bonuses and by developing the socialist emulation.

The problem sometimes is, however, how to ensure all these measures in such a way, so that all members of a cooperative should adopt and develop them further through their creative attitude to work, bearing always in mind their responsibility to the whole collective.

The using of the so-called khozraschot orders — the method which has already asserted itself in industry — which are to be properly fixed for respective khozraschot units in agricultural production is a suitable form of ensuring these tasks. Such a khozraschot order, with the resourceful help of the leading functiona-

ries ensures a concrete and detailed planning of all tasks, a perfect acquaintance of a khozraschot unit with scheduled tasks, a regular checking-up on fulfilling of plan, an independent following of the course of fulfilling of planned tasks, incessant rendering the planned indices more precise and thereby also arriving at an objective valuation of a khozraschot unit.

A properly set-up khozraschot order allows to make a scheduled production more precise in accordance to the real number of feeding days and feed ration and thereby also the just granting of bonuses. The khozraschot order leads every member of cooperative to becoming really a good husbandman on his or her workplace, so that the labour efforts of the collective may become the guarantee of successful managing of the whole agricultural enterprise.

STANOVENÍ INTENZITNÍCH EKVIVALENTŮ FINÁLNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH PRODUKTŮ

V souvislosti s významným úkolem celého zemědělství, tj. podstatně zvýšit intenzitu zemědělské výroby jako jednoho ze základních předpokladů pozvednutí zemědělství na úroveň průmyslu, zabývá se řada autorů otázkou vyjadřování intenzity zemědělské výroby. Stanovení správných ukazatelů má velký význam nejen pro vlastní měření a vyjadřování intenzity zemědělské výroby, ale i pro kontrolu plnění úkolu jejího zvyšování. Redakce „Zemědělské ekonomiky“ obdržela příspěvek k této problematice od inž. Karla Janotky ze ZTS v Chrudimi, v němž autor navrhuje dosud zcela neobvyklý způsob vyjadřování intenzity zemědělské výroby. Redakční rada se domnívá, že autorův návrh vyžaduje, aby se s ním seznámil širší okruh zemědělských ekonomů jak z vědeckovýzkumných pracovišť a škol, tak z orgánů zemědělské správy a ze socialistických zemědělských závodů, a současně se také vyjádřil jak k jeho vlastní podstatě, tak i k možnosti jeho použití v praxi. Redakční rada se proto obrací na své čtenáře, aby své připomínky k tomuto příspěvku zasílali na její adresu.

Dosavadní způsob zjišťování a sledování intenzity zemědělské výroby a jednotlivých zemědělských produktů neodpovídá plně potřebám hodnocení růstu intenzity zemědělské výroby. Intenzita je vyjadřována mnoha ukazateli přímými, výslednými a pomocnými, v rostlinné výrobě a v živočišné výrobě odděleně. Nemáme mimo hodnotové vyjádření žádné ukazatele, kteří by umožnili vyjádřit současně stupeň intenzity rostlinné i živočišné výroby. Hodnotové vyjádření v žádné ceně, tedy ani ve stálých cenách nebo nákladových cenách, neodpovídá však plně intenzitě obsažené v zemědělských výrobcích, a intenzitu tak zkresluje. Dosavadní naturální ukazatelé srovnávají podle dílčích hledisek intenzity hotové výrobky a většinou berou v úvahu při srovnávání jen hlavní produkt. V tom je jejich nedostatek a nepřesnost.

Jde o to stanovit z procesu výroby takové ukazatele intenzity, kteří by vyjadřovali výši intenzity jednotlivých výrobků s přihlédnutím jak na hlavní, tak na vedlejší produkt. Tito ukazatelé mají vyjadřovat hlavní náplň intenzity jed-

notlivých výrobků, tj. množství materiálových a pracovních nákladů v naturálním vyjádření, jimž odpovídá množství dosahované produkce opět v naturálním srovnatelném vyjádření.

Intenzitní ekvivalenty musí být zpracovány podle všech hlavních hledisek intenzity komplexně, nelze je stanovit jen podle jediného dílčího hlediska, např. podle potřeby práce, obsahu a spotřeby živin apod.

Stanovené komplexní intenzitní ekvivalenty udávají s největší přesností ve srovnání s jinými metodami, odvozenými z dílčích ukazatelů, např. bílkovinné ekvivalenty, ekvivalenty zvýšené škrobové hodnoty a naturální jednotky, sobě odpovídající množství zemědělských výrobků, na které bylo třeba vynaložit zhruba sobě odpovídající množství materiálových a pracovních nákladů v naturálním vyjádření a které poskytují stejný energetický efekt. Tyto ekvivalenty jsou v praktickém posuzování z hlediska intenzity vzájemně zastupitelné.

Vlastní stanovení intenzitních ekvivalentů

Rostlinná a živočišná výroba tvoří v zemědělském podniku přirozený dialektický celek. V zemědělství nelze od-

loučit výrobu hlavního produktu od výroby produktu vedlejšího. Intenzitní ekvivalenty musí tedy vycházet nejen

z údajů ve vztahu k hlavním výrobkům, ale musí současně i doceňovat význam a nenahraditelnost vedlejších výrobků, vztah mezi rostlinnou a živočišnou výrobou a musí současně respektovat rostlinnou výrobu jako základ zemědělské výroby vůbec.

Podstatou stanovení intenzitních ekvivalentů je stanovení základní intenzitní jednotky, výrobní jednice (VJ) jako míry intenzity různých výrobků.

Výrobní jednice (VJ) obsahuje výši intenzity podle ukazatelů intenzity obsažené v jednom metrickém centu cukrovky při hektarovém výnosu 400 q/ha bulev.

K ukazatelům intenzity výroby cukrovky jsou srovnávání ukazatelé intenzity výroby ostatních plodin a v přepočtu i ukazatelé intenzity výroby živočišných produktů.

Cukrovka byla zvolena proto, že je to plodina patřící k nejintenzivnějším, která velmi citlivě reaguje na změny intenzity výroby podle jednotlivých intenzitních faktorů, např. na změnu hnojení v živinách, na množství vynaložené ruční a strojové práce. Cukrovka se značnou mírou podílí a bude podílet na zajišťování krmivové základny.

Pro živočišnou výrobu byla za základního přepočítacího ukazatele brána intenzita obsažená v jednom litru mléka při roční doživnosti 2000 litrů a v průměrných výrobních podmínkách. Byly zavedeny pomocné živočišné jednice, které jsou převáděny na jednotné výrobní jednice (VJ).

V rostlinné výrobě bylo pro stanovení ekvivalentních hektarových výnosů a váhově zastupitelných ekvivalentů finálních produktů vzato v úvahu srovnání těchto základních faktorů intenzity osevní plochy při určitých hektarových výnosech:

- odběr živin dusíku, fosforu, draslíku (NPK) na hektar osevní plochy,
- výroba stravitelných bílkovin a škrobových jednotek z hlavního a vedlejšího produktu z jednoho hektaru,
- potřeba práce na hektar při průměrných podmínkách a průměrné technologii výroby,
- délka vegetačního období plodin a využití půdy,
- reprodukční intenzitní plocha jednotlivých plodin jako vyjádření srovnatelných nákladů na osiva a sadbu.

Všichni tito základní ukazatelé intenzity rostlinné výroby jsou vypočítáni na jeden hektar osevní plochy jednotlivých plodin při určitých hektarových výnosech, které odpovídají zhruba úrovni dosahovaných výnosů u nás.

Údaje o odběru živin jsou převzaty z odborné literatury, výroba stravitelných bílkovin a škrobových jednotek je vypočítána z průměrného obsahu živin a z hektarového výnosu hlavního a vedlejšího produktu. Potřeba práce je vzata z karet plodin a je vyjádřena v pracovních jednotkách, které ukazují množství a kvalitu vynaložené práce. Tyto údaje se změnou výrobní technologie samozřejmě budou měnit, ale současně se bude měnit i intenzita jednotlivých produktů.

Reprodukční intenzitní plochou rozumíme reprodukční plochu (průměrný výsevek: výnos semene z hektaru), která je upravena jednak u dvouletých plodin (součet osevní plochy v obou letech) a dále je upravena průměrným koeficientem intenzity osevních ploch. Tento koeficient vyplýval ze srovnání intenzity osevních ploch podle odběru živin NPK, výroby stravitelných bílkovin a škrobových jednotek, potřeby práce a délky vegetace. Reprodukční plochu násobíme tímto ukazatelem dílčí intenzity osevních ploch v poměru k cukrovce, abychom dosáhli jednotného srovnání nákladů na osiva v materiálním naturálním vyjádření. Prosté srovnání reprodukčních ploch bez započtení intenzity zkresluje vzájemný poměr plodin z hlediska vyjádření potřeby osiv.

Jednotliví dříve uvedení intenzitní ukazatelé rostlinné výroby na hektar osevní plochy jsou srovnávání u všech plodin s týmiž ukazateli u cukrovky, jejíž ukazatelé intenzity jsou stanoveni jako základní intenzita. Srovnáním jednotlivých intenzitních faktorů v poměru k týmž faktorům u cukrovky dostáváme koeficient ukazatelů indexem k cukrovce. Vypočítáváme průměrný koeficient podle všech ukazatelů. Protože srovnáváme intenzitní faktory na jeden hektar osevní plochy při určitém výnosu hlavního a vedlejšího výrobku, dostáváme průměrný koeficient intenzity osevních ploch jednotlivých plodin, přičemž koeficient intenzity osevní plochy cukrovky je jedna.

Srovnáním koeficientu intenzity osevní plochy cukrovky s průměrným koeficientem intenzity osevních ploch ostatních plodin ($1 : x$) dostáváme doplňkový koeficient.

Doplňkový koeficient ukazuje nutnost zvýšení vynaložené intenzity a zvýšení výnosu hlavního produktu tak, aby se intenzita osevních ploch jednotlivých plodin a cukrovky vyrovnala.

Doplňkovým koeficientem násobíme základní hektarový výnos jednotlivých plodin a dostáváme přepočtené

Ukazatel/ha	Plodina				
	cukrovka	pšenice ozimá	žito	brambory pozdní	vojtěška seno
výnos hlavního výrobku q	400,—	30,—	26,—	200,—	80,—
výnos vedlejšího výrobku q	180/20,—	56,—	46,—	60,—	4,—
odběr živin N kg	160,—	87,—	71,—	98,—	—
P	60,—	37,—	39,—	45,—	57,—
K	180,—	62,—	78,—	170,—	165,—
celkem NPK kg	400,—	186,—	188,—	313,—	222,—
koeficient	1,000	0,4650	0,4700	0,7825	0,5550
výroba stravitelných bílkovin kg hlavního výrobku	200,—	270,—	221,—	200,—	640,—
výroba škr. hodnot kg hlavního výrobku	6000,—	2190,—	1885,—	3600,—	2240,—
výroba stravitelných bílkovin kg vedlejšího výrobku	216,—	11,2	9,2	48,—	—
výroba škrob. hodnot kg vedlejšího výrobku	1260,—	560,—	460,—	480,—	—
celkem stravitelné bílkoviny kg	416,—	281,2	230,2	248,—	640,—
koeficient	1,0000	0,6759	0,5534	0,5961	1,5385
celkem škrob. hodnoty kg	7260,—	2750,—	2345,—	4080,—	2240,—
koeficient	1,0000	0,3788	0,3230	0,5620	0,3085
pracovní jednotky/ha PJ	140,—	20,—	20,8	75,6	12,—
koeficient	1,0000	0,1428	0,1486	0,5400	0,0857
délka vegetace dní	180	293	297	180	220
koeficient	1,0000	1,6277	1,6500	1,0000	1,2222
reprod. plocha ha	0,025	0,06	0,077	0,090	0,070
Ø koef. int. osevních ploch	1,0000	0,6580	0,6290	0,6961	0,7420
reprod. int. plocha ha	0,025	0,0395	0,0484	0,0626	0,0519
koeficient	1,0000	1,5800	1,9360	2,5040	2,0760
výsevek q	0,25	1,80	2,00	18,00	0,28
počet ukazatelů	6	6	6	6	6
součet koeficientů	6,0000	4,8702	5,0810	5,9846	5,7859
koeficient intenzity osevních ploch	1,0000	0,8117	0,8468	0,9974	0,9643
výsl.	1,0000	1,232	1,181	1,003	1,037
index koef. 1 : x	400,—	36,96	30,70	200,6	83,—
ekviv. ha výnos q	400,—	36,96	30,70	200,6	83,—
koef. přepočtu na výrobní jedn.	1,000	10,822	13,030	2,000	4,819

Vysvětlivky :

Výsadba brambor — 45 000 jedinců × 4 dkg = 18 q

koeficient přepočtu na VJ : 400 q cukrovky : ekvival. ha výnos

př. u pšenice: 400 : 36,96 = 10,822

u žita: 400 : 30,70 = 13,030

reprodukční plocha u cukrovky : 20 q semene (2letá) výsevek 0,25 q : 10 = 0,025 ha

hektarové výnosy (při intenzitě 1). Tyto přepočtené hektarové výnosy představují intenzitní ekvivalenty hektarových výnosů jednotlivých plodin. Z těchto ekvivalentních hektarových výnosů již snadno vypočteme, kolik výrobních jednic (teoreticky metrických centů cukrovky) je obsaženo v jednom metrickém centu hlavního výrobku jednotlivých plodin, s ohledem i na vedlejší produkt. Takto získáme koeficient přepočtu jednotlivých rostlinných produktů na výrobní

jednice (V J) a vypočteme vzájemné váhové ekvivalenty rostlinných produktů.

Uvedu příklady výpočtů koeficientů přepočtu u některých rostlinných produktů (tab. I).

Pro naše výrobní podmínky, přírodní i ekonomické, byla na základě běžné technologie a průměrných výsledků zpracována pro rostlinnou výrobu tato srovnání ekvivalentních výnosů, koeficientů intenzity osevních ploch a koeficientů přepočtu na výrobní jednice (tab. II).

II.

Plodina	Základní ha výnos hlavního produktu q	Koeficient intenzity osevních ploch	Ekvivalentní ha výnos	Koeficient přepočtu na výrobní jed- notku VJ
pšenice ozimá	30	0,8117	36,96	10,822
žito	26	0,8468	30,70	13,030
ječmen jarní	25	0,4709	53,06	7,538
oves	24	0,5377	44,64	8,960
kukuřice-zrno	40	0,6165	64,88	6,165
hrách	20	0,7621	26,24	15,244
bob	25	1,0556	23,67	16,899
vikev	20	0,6579	30,58	13,080
slunečnice	15	0,5847	25,65	15,594
řepka ozimá	20	0,7371	27,14	14,738
mák	10	0,5782	17,29	23,134
hořčice	12	0,2800	42,86	9,333
len-stonek	40/6	1,1603	34,48	11,60
cukrovka	400	1,0000	400,00	1,000
krmná řepa	500	0,8709	574,00	0,700
brambory rané	100	0,8291	120,60	3,316
brambory pozdní	200	0,9974	200,60	2,000
tuřín	550	1,0234	537,30	0,744
krmná mrkev	400	1,3439	297,60	1,343
vojtěška-seno	80	0,9643	83,00	4,819
jetel červ.-seno	60	0,7325	81,90	4,883
kukuřice-siláž	500	0,7103	704,00	0,568
směsky-zeleno	400	0,8677	460,80	0,869
krmná kapusta	600	1,2927	464,40	0,861
trávy-seno	60	0,7786	77,00	5,194
louky-seno	50	0,5804	86,15	4,643
pastviny-seno	25	0,4159	60,10	6,665
chmel	12	1,3250	9,06	44,150
vinice	100	1,4053	71,20	5,618
sady 1 ha 400 ks		1,4464	0,69	—
okurky	300	0,6726	446,10	0,896
karotka	300	1,3116	228,60	1,749
petržel	200	1,3560	147,40	2,713
celer	250	1,3453	185,70	2,153
kapusta	250	1,1321	220,70	1,812
zeli	700	1,2200	573,30	0,697
květák	500	1,4395	347,00	1,152
salát	250	0,9710	257,50	1,553
kedlubny	250	0,8838	282,70	1,409
ředkvička	100	0,4247	235,00	1,702
rajčata	250	1,2057	207,20	1,930
cibule	120	1,1021	108,80	3,676

Na úseku živočišné výroby byla vzata v úvahu intenzita výroby jednotlivých výrobků v porovnání s intenzitními ukazateli výroby mléka v průměrných podmínkách při dojitosti 2000 litrů ročně. Množství intenzity podle ukazatelů obsažené v 1 litru mléka představuje pomocnou živočišnou intenzivní jednici (ŽJ).

Vztah mezi živočišnými jednicemi a základními výrobními jednicemi je odvozen podle intenzitních ukazatelů výroby mléka a cukrovky; podle produkce a spotřeby stravitelných bílkovin, škrobových hodnot, potřeby hnojení a produkce NPK ve vedlejším produktu, v té části, která odpovídá výrobě jednotky

hlavního produktu, přičemž rozhodující je zejména srovnání produkce a spotřeby nenahraditelných stravitelných bílkovin.

Základní výpočet: 1 VJ = 14 ŽJ, (1 q cukrovky včetně vedlejšího produktu = 14 l mléka)

$$1 \text{ ŽJ} = 0,0714 \text{ VJ}$$

Koeficient přepočtu na výrobní jednice u jednotlivých produktů získáme násobením živočišných jednic koeficientem 0,0714. Tento koeficient vyplývá ze vzájemného vztahu výrobních jednic a živočišných jednic, jak je uvedeno výše.

Podle průměrných podmínek živočišné výroby, průměrné užitkovosti a pře-

III. Příklad výpočtu intenzitních koeficientů u některých živočišných produktů

Ukazatel	Produkt				
	mléko	telecí maso	hovězí maso	vepřové maso	vejce
měrná jednotka	1 lt	kg	kg	kg	ks
průměrná užitkovost	2000	0,60	0,80	0,50	120
potřeba stravitelných bílkovin na jednotku kg	0,075	0,63	0,80	0,42	0,036
koeficient	1,0000	8,4000	10,666	5,6000	0,4800
potřeba škrob. hodn. na jednotku kg	0,50	3,00	6,00	3,20	0,70
koeficient	1,0000	6,0000	12,0000	6,4000	1,4000
množství kalorií v jed.	650	1400	1100	2000	90
koeficient	1,0000	2,1538	1,6923	3,0769	0,1384
roční produkce hnoje q	90	25	90	17	0,05
močůvky lt	3000	1500	3000	800	—
množství hnoje na jednotku kg	4,5	11,3	30,7	9,3	0,04
množství močůvky na jednotku lt	1,5	7,—	10,3	4,4	—
vedl. výrobek poskytuje živin v g N	18,82	59,42	135,38	55,05	0,65
P	7,58	21,58	54,27	22,07	0,62
K	23,50	76,70	169,15	73,40	0,34
celkem NPK	49,90	157,70	358,80	150,52	1,61
koeficient	1,0000	3,1540	7,1760	3,0140	—
spotřeba času na jednotku průměrné ustájení podle VUZE-minuty	11,—	38,—	38,—	19,—	5,—
koeficient	1,0000	3,4545	3,4545	1,7272	0,4545
součet koeficientů	6,0000	32,9623	42,3423	31,5205	2,4729
počet ukazatelů	6	6	6	6	4
počet krmných dnů	0,17	1,666	1,250	2,000	—
koeficient	1,0000	9,8000	7,3529	11,7060	—
počet živoč. jednic	1,0000	5,4937	7,0570	5,2536	0,6182
koeficient přepočtu na VJ	0,0714	0,3923	0,5039	0,3751	0,0441

vládající technologie byly stanoveny pro živočišné produkty tyto převodové koeficienty na výrobní jednice. Údaje o spotřebě živin byly vzaty z krmivových tabulek, spotřeba práce v minutách určena podle měření průměrného ustájení podle materiálů VÚZE, množství živin

NPK vypočítáno podle průměrného obsahu v procentech a roční produkce hnoje a močůvky v jednotlivých chovech. Podle těchto podkladů jsou stanoveny poměry živočišných produktů takto (tab. IV).

IV.

Produkt	Jednotka	Živočišné jednice	Koeficient přepočtu na VJ
mléko	lt	1,000	0,0714
maso: telecí	kg	5,4937	0,3923
hovězí	kg	7,0570	0,5039
vepřové	kg	5,2536	0,3751
slepičí	kg	9,1549	0,6536
kachní	kg	7,5658	0,5402
husí	kg	6,0660	0,4331
ovčí	kg	5,5498	0,3963
králičí	kg	6,2794	0,4482
vejce slepičí	ks	0,6182	0,0441
mléko ovčí	lt	1,0167	0,0726

Podle uvedené metodiky výpočtu živočišných jednic a výrobních jednic můžeme vypočítat koeficienty převodu na výrobní jednice pro jednotlivé druhy hospodářských zvířat na jeden krmný den při průměrné užítkovosti.

* * *

Závěrem metody stanovení intenzitních ekvivalentů uvádím výpočet zastupitelnosti jednotlivých zemědělských produktů z hlediska celkové intenzity, jež je v jednotlivých produktech obsažena.

Tabulka zastupitelnosti rostlinných produktů byla vypočítána podle ekvivalentních hektarových výnosů a podle koeficientů přepočtu jednotlivých produktů na výrobní jednice. Zastupitelnost rostlinných a živočišných produktů vzájemně je vypočítána podle koeficientů přepočtu těchto produktů na výrobní jednice.

Uvede příklady výpočtů:

- Vzájemná zastupitelnost žita a pšenice:
pšenice koef. 10,822 : žito koef. 13,03 = 0,83 q žita za 1 q pšenice
týž výsledek:
ekviv. výnos 30,70 q žita : 36,96 q pšenice = 0,83 q žita/1 q pšenice
- množství vepřového masa za 1 q pšenice:

koef. přepočtu 1 q vepř. masa 37,51 10,822 koef. pš. : 37,51 = 0,288 q vepřového masa za 1 q pšenice

- zastupitelnost živočišných produktů, množství mléka za 1 q vepřového masa

koef. přepočtu 7,14 za 100 l mléka 37,51 koef. 1 q vepř. masa : 7,14 = 525 l mléka za 1 q vepřového masa

Přehled zastupitelnosti jednotlivých produktů je vypočítán na připojené přehledné tabulce.

Jednotlivé intenzitní ekvivalenty v rostlinné i živočišné výrobě byly vypočítány z průměrných celostátních podmínek. Úroveň zemědělské výroby v jednotlivých výrobních oblastech a závodech je vlivem různých přírodních a ekonomických podmínek přirozeně různá a tím je různá i intenzita obsažená ve stejném množství jednotlivého produktu vyrobeného v různých podmínkách. Zavádění nové technologie a nových metod práce v širším měřítku má přirozeně také vliv na změnu intenzity v jednotlivých výrobcích. Uvedená čísla z celostátních podkladů a průměrů jsou orientační, sloužící ke sledování intenzity a plánování výroby větších územních celků a celostátně. V jednotlivých zemědělských

V. Záměnnost produktů podle intenzitních ekvivalentů

Produkt	Měrná jednotka	Koef. přepoč. na VJ	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	Řepka	Len stonky	Cukrovka	Brambory rané	Brambory pozdní	Seno vojít.	Vepřové maso	Hovězí maso	Vejce	Mléko
měrná jednotka	x	x	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	ks	lt
pšenice ozimá	q	10,822	1,00	0,83	1,44	1,21	0,734	0,93	10,82	3,26	5,42	2,25	0,288	0,215	245	151
žito	q	13,030	1,20	1,00	1,73	1,45	0,884	1,12	13,00	3,93	6,50	2,70	0,348	0,268	295	183
ječmen	q	7,538	0,70	0,58	1,00	0,84	0,511	0,65	7,54	2,27	3,77	1,56	0,201	0,150	171	106
oves	q	8,960	0,83	0,69	1,20	1,00	0,608	0,77	8,96	2,70	4,49	1,86	0,239	0,178	203	125
řepka	q	14,738	1,36	1,13	1,95	1,64	1,00	1,27	14,74	4,44	7,37	3,06	0,393	0,292	334	206
len stonky	q	11,600	1,07	0,89	1,54	1,29	0,787	1,00	11,60	3,50	5,80	2,41	0,309	0,230	263	162
cukrovka	q	1,00	0,092	0,077	0,133	0,112	0,068	0,086	1,00	0,301	0,50	0,21	0,027	0,020	22	14
brambory rané	q	3,316	0,306	0,255	0,44	0,37	0,225	0,285	3,32	1,00	1,66	0,69	0,088	0,066	75	46
brambory pozdní	q	2,00	0,184	0,153	0,264	0,223	0,135	0,17	2,00	0,60	1,00	0,41	0,053	0,399	45	28
vojtěška seno	q	4,819	0,445	0,37	0,64	0,54	0,327	0,415	4,82	1,45	2,41	1,00	0,128	0,096	109	67
maso vepřové	q	37,51	3,466	2,878	4,976	4,186	2,545	3,234	37,51	11,31	18,75	7,74	1,00	0,744	851	525
maso hovězí	q	50,39	4,656	3,867	6,684	5,623	3,420	4,344	50,39	15,196	25,19	10,456	1,34	1,00	1140	706
vejce	100 ks	4,41	0,407	0,338	0,585	0,492	0,299	0,380	4,41	1,33	2,205	0,915	0,118	0,088	100	62
mléko	100 lt	7,14	0,660	0,547	0,947	0,796	0,484	0,615	7,14	2,15	3,57	1,481	0,19	0,141	162	100

Seťové obilí, plemenný materiál — zvýšení hodnoty o 10 %.

závodech je nutno pro přesné posouzení vývoje intenzity podle uvedené metodiky na základě skutečných výrobních podmínek a výsledků zpracovat vlastní intenzitní ekvivalenty, které se budou lišit v některých případech od uvedených průměrů. Plán výpočtu vlastních intenzitních ukazatelů by měly zemědělské závody zpracovávat před vypracováním dlouhodobých perspektivních plánů výroby, intenzifikace výroby, koncentrace a specializace výroby.

Z á v ě r

Metodika stanovení intenzitních ekvivalentů finálních zemědělských produktů vychází ze všech hlavních hledisek a ukazatelů intenzity jednotlivých výrobků. Metodou srovnání jednotlivých podstatných intenzitních ukazatelů ve výrobě produktů získáme komplexní vyjádření intenzity těchto produktů ve stanovených výrobních jednicích. V rostlinné výrobě jsou srovnávány intenzitní faktory na jeden hektar osevní plochy při určitých hektarových výnosech a je vypočítán koeficient intenzity osevních ploch jednotlivých plodin. Tímto koeficientem vyjádřená průměrná intenzita osevních ploch jednotlivých plodin slouží k objektivnímu vyjádření výrobních podmínek zemědělských závodů. Srovnáním koeficientů intenzity osevní plochy jednotlivých plodin s koeficientem intenzity osevní plochy cukrovky získáváme doplňkový koeficient a po přepočtu i ekvivalentní hektarové výnosy jednotlivých plodin. Tyto výnosy jsou z hlediska celkové intenzity, v nich obsažené, rovnocenné. Poměrem uvedených hektarových výnosů s hektarovým výnosem cukrovky získáme koeficient přepočtu jednotlivých rostlinných výrobků na výrobní jednice.

V živočišné výrobě je základní srov-

Uvedené intenzitní ekvivalenty a přepočty z celostátních průměrů zpřesní současně používané dílčí a jednotlivé ukazatele intenzity a mohou sloužit za přímé měřítko intenzity zemědělské výroby. Zastupitelnosti produktů podle obsažené intenzity je možno dále dobře použít při plánování a zavádění koncentrace a specializace zemědělské výroby, kdy se budou jednotlivé produkty vyměňovat v poměru v nich obsažené intenzity.

nání intenzitních ukazatelů učiněno podle ukazatelů intenzity výroby jednoho litru mléka při určité užitkovosti a jsou stanoveny pomocné živočišné jednice. Vztah mezi živočišnými jednicemi a výrobními jednicemi je odvozen na základě srovnání základních intenzitních faktorů — produkce a spotřeby stravitelných bílkovin a škrobových jednotek, produkce živin NPK ve vedlejším výrobku a potřeba živin v rostlinné výrobě. Je stanoven koeficient přepočtu živočišných produktů na výrobní jednice.

V závěru práce je vypočítána tabulka zastupitelnosti jednotlivých produktů podle intenzitních jednic a uvedena praktická zastupitelnost v naturálním vyjádření.

Uvedená metodika stanovení intenzitních ekvivalentů vyjadřuje komplexní náplň intenzity jednotlivých produktů a slouží k přímému vyjádření intenzity jednotlivých produktů. Zastupitelnost produktů podle intenzity, vyjádřené v intenzitních koeficientech, je možno použít při změně výrobních úkolů, při plánování a zavádění koncentrace a specializace zemědělské výroby.

Inž. Karel JANOTKA
Střední zemědělská technická
škola, Chrudim

FINANCOVÁNÍ A ÚVĚROVÁNÍ JZD

V naší současné ekonomické literatuře dosud postrádáme dostatek publikací, které se zabývají teorií financí a úvěru v zemědělství i řešením naléhavých úkolů praxe. Proto je nutno uvítat snahu těch autorů, kteří svými publikacemi chtějí účinně přispět zejména ke zvýšení odborné úrovně vedoucích pracovníků družstev a tím k upevňování družstevní ekonomiky.

Jsem toho názoru, že správné řešení finančních problémů zemědělských družstev může v praxi velmi účinně přispět i k odstranění řady organizačních nedostatků. Na řešení finančních problémů družstev se podílejí nejen pracovníci Státní banky, ekonomové a účetní JZD, ale též pracovníci zemědělských výrobních správ a národních výborů. Všem těmto i teoretickým pracovníkům je adresována kniha dr. Bohumila Formánka „Financování a úvěrování JZD“*).

Kniha je rozdělena celkem do tří částí. První část pojednává o financích a úvěru všeobecně, se zvláštním zřetelem k zemědělství, druhá část o financích a úvěru v takzvaném přechodném období, tj. do roku 1959, třetí část o financích a úvěru v konečné fázi socializace.

V první části knihy je vysvětlena zejména funkce peněz za socialismu, podstata socialistických financí, zvláštnosti zemědělské výroby a jejich vliv na potřebu finančních prostředků zemědělského podniku i vliv zvláštností družstevní ekonomiky na finance a úvěr. Zvláštní pozornost v této části knihy je věnována rozdělování výsledků výroby. V této souvislosti je také správně poukázáno na bezprostřední souvislost naturálního a peněžního rozdělování.

Úvodní část knihy hodnotím především jako nutný úvod do problematiky pro takové čtenáře, kteří dosud nejsou se základy financování a úvěrování JZD seznámeni ani v nejnnutnějším rozsahu. V této kapitole nelze však přehlédnout některé nepřesnosti. Na str. 31 je např. uvedeno „Základní cesty k zrychlování obratu oběžných prostředků ve sféře výroby (autor má na mysli zemědělské výroby) jsou obdobné jako ve všech jiných odvětvích: snižování výrobních zásob, snižování materiálových nákladů, zkracování pracovního období, zvyšování produktivity práce, zavádění pokrokové techniky a technologie.“

Jsem toho názoru, že snižování výrobních zásob a snižování materiálových nákladů není typickou cestou zrychlování obratu oběžných prostředků v zemědě-

lství. O tom by bylo možno se přesvědčit především rozбором struktury oběžných prostředků vázaných v zásobách a v rozpracované výrobě. Tato struktura se v průběhu roku výrazně mění, a to zejména vlivem změn ve stavu zásob krmiv. Jsou to především krmiva, v nichž musí družstvo vázat po dlouhou dobu velké množství oběžných prostředků. Snižování jakýchkoli zásob není — podle mého názoru — nejschůdnější cestou ke zvyšování rychlosti obratu oběžných prostředků v zemědělství. Domnívám se, že otázky zrychlování obratu oběžných prostředků v zemědělství nelze řešit nezávisle na vytvoření vhodné struktury oběžných prostředků. V této souvislosti jsem též toho názoru, že autor se měl v publikaci zabývat právě rozбором struktury oběžných prostředků a příslušné závěry vyvozovat teprve na základě velmi podrobného rozboru.

Ve druhé kapitole (str. 30) je uvedeno, že „sezónnost výroby má velmi značný vliv na potřebu oběžných prostředků“. Podle mého názoru však v publikaci chybí právě komplexní rozbor tohoto vlivu. Bez příkladu hlubokého rozboru celkové potřeby i struktury oběžných prostředků v průběhu roku, včetně rozboru příslušných zdrojů v konkrétním družstvu, nezasvěcený čtenář jen stěží pochopí, co se rozumí stálou a co sezónní potřebou oběžných prostředků a kdy je provozního úvěru „správně“ a kdy „nesprávně“ využíváno.

O odměňování družstevníků v pracovních jednotkách se v publikaci hovoří v minulém čase. To rovněž nepovažuji za správné. Tato forma odměňování v našich družstvech dosud převládá, i když existují progresivnější formy odměňování.

*) Kniha CSc. dr. Bohumila Formánka „Financování a úvěrování JZD“ vydalo Státní nakladatelství zemědělské literatury v Praze, 1953.

V publikaci je vysvětlován (str. 35, 36, též 258, 259) význam normování oběžných prostředků s nedostatečným teoretickým zdůvodněním. V této souvislosti je zcela opomenut prvořadý úkol normování oběžných prostředků v hospodářských organizacích — stanovení určitých proporcí, pokud jde o zdroje krytí oběžných prostředků. Určením celkového normativu je sledováno především vymezení zdrojů krytí normativních oběžných prostředků. Normování oběžných prostředků též úzce souvisí i se způsobem úvěrování provozní činnosti hospodářských organizací a vedlo by k podstatným změnám ve financování a úvěrování družstev. O tom se autor v publikaci zmiňuje jen matně.

V knize je správně uvedeno, že V. sjezd JZD zavádí místo pojmů „celkové peněžní příjmy“ a „čisté peněžní příjmy“ vhodnější termíny „celkové peněžní výnosy“ a „čisté peněžní výnosy“. Tato změna však v publikaci není blíže zdůvodněna a pojmy peněžní výnosy a peněžní příjmy jsou nedůsledně užívány k vyjádření téhož ekonomického obsahu. Uvedené pojmy nelze právě z hlediska financování ztotožňovat. Mezi peněžními výnosy a peněžními příjmy existuje časový nesoulad, který je nutno zejména při rozbořích finanční a platební situace družstva přesně rozlišovat. V praxi může často dojít k situaci, že družstvo dosáhlo sice peněžních výnosů, přesto mu však vznikají přechodně platební obtíže právě vlivem nesouladu mezi peněžními výnosy a peněžními příjmy. Nesprávné ztotožňování uvedených pojmů by mohlo v krajním případě vést až k záměně aktiv a pasiv, zejména při rozbořích finanční a platební situace družstva.

Druhá část knihy seznamuje čtenáře se zásadami financování a úvěrování družstev v tzv. přechodném období, tj. až do roku 1959. Je tu pojednáno o počátcích vývoje financování a úvěrování zemědělských podniků a zejména o zásadách financování a úvěrování reprodukce základních a oběžných prostředků v přechodném období. Ve zvláštní kapitole je vysvětlena podstata zemědělské daně a podstata finanční pomoci státu družstvům.

Předností této části knihy je řada názorných grafů, znázorňujících zejména vývoj peněžních prostředků na běžných účtech družstev, změny stavů krátkodobého provozního úvěru ve družstvech v průběhu roku, růst potřeby provozního úvěru od roku 1954 do roku 1959 a čerpání záloh, které výkupní organizace poskytnou družstvům v průběhu roku.

Menší pozornost ve druhé části knihy je věnována „ostatním cizím zdrojům“ oběžných prostředků. Tyto zdroje nejsou uvedeny v publikaci vyčerpávajícím způsobem. Mimoto „stálá pasiva“ nejsou správně vysvětlena. Na str. 12 je např. uvedeno: „*Tim, že družstva ihned neplatí dodávajícím podnikům faktury za dodaný materiál a práce, získávají zdroj pro krytí zásob a výkonů. Jsou to tedy také stálá pasiva*“.

S tímto nepřesným vysvětlením nemohu souhlasit, neboť stálá pasiva (zdroje podobné vlastním) může tvořit vždy jen určité minimum závazků podniku, které mu jsou neustále k dispozici. Jen tato skutečnost opravňuje podnik k tomu, aby na část svých závazků názíral jako na „zdroje podobné vlastním“.

Hovoříme-li o stálých pasívech, je třeba vysvětlit i úlohu nestálých pasiv. O těch však není v knize zmínka.

Autor v publikaci neúplně vysvětluje důsledky společného uložení peněžních prostředků na běžném účtě s ostatními prostředky provozní povahy (str. 85, 86). Jsem toho názoru, že při vysvětlování všech problémů financování a úvěrování by měla být důsledně uplatňována obě hlediska, a to jak hledisko podnikové, tak i nadpodnikové. Ačkoli v současné době již mají družstva možnost ukládat peněžní prostředky spotřebních fondů (i provozního zajišťovacího fondu) na zvláštních účtech u SBCS, přece této možnosti téměř nevyužívají. Nebyl tudíž v praxi odstraněn „*dosavadní nedostatek*“ prolínání všech peněžních prostředků provozní povahy na jediném běžném účtě družstva. Je to nesporně právě proto, že družstvo může prostředky spotřebních fondů, uložené na svém běžném účtě společně s ostatními peněžními prostředky, efektivně využívat též k překlenutí časového nesouladu mezi příjmy a výdaji, obdobně jako prostředky provozního zajišťování fondu nebo provozního úvěru. Jsem toho názoru, že ve většině případů to v praxi nemusí být na závadu plnění účelové funkce prostředků sociálního a kulturního fondu. Tato situace však vede především k otupování bankovní kontroly a znesnadňuje i rozbor finanční a platební situace družstev. Škoda, že autor právě na finančním rozboru konkrétního družstva tyto různé stránky problému nedemonstruje.

Autor nesprávně zaměňuje zdroje financování s finančními prostředky, když uvádí (str. 169), že „*zavedením odpisů ze základních prostředků, které jsou odváděny na účet investičních prostředků obdobně jako v průmyslu do fondů od-*

pisů, se odpisy stávají součástí vlastních nákladů na výrobu“.

Mezi odpisovým fondem a investičním účtem není přece žádná analogie. Zdroj (odpisový fond) je třeba vytvořit a peněžní prostředky ve výši odpisů převést z obrátového (běžného) účtu na investiční účet. Vytvořením příslušných zdrojů nedochází ještě k vyrovnání investiční bilance.

V této souvislosti se domnívám, že autor měl v publikaci vysvětlit příčiny i důsledky narušování rovnováhy investiční bilance (bilance investičních a dlouhodobých prostředků a zdrojů), neboť zejména ve družstvech dochází z různých důvodů k častému prolínání investiční a provozní sféry.

Třetí část knihy pojednává o financování a úvěrování družstev „v konečné fázi socializace“. Autor tu vysvětluje změny, k nimž došlo po V. sjezdu JZD. V této části knihy je vysvětlována podstata nového způsobu rozdělování produkce a peněžních výnosů, zejména ve družstvech s peněžním odměňováním, financování reprodukce základních a oběžných prostředků v konečné fázi socializace. Třetí část knihy zahrnuje též ucelené vysvětlení podstaty přímé finanční pomoci státu družstvům a zemědělské daně. Vyvrcholením této části knihy je zhodnocení vlivu nových opatření na ekonomiku družstev a nástin úlohy financí a úvěru družstev do budoucnosti.

Ani v této části knihy však nelze přehlédnout menší nepřesnosti, které jsou v některých případech důsledkem méně názorného vysvětlování nebo přílišného zjednodušování problémů. Některé z nich uvedu.

Zisk družstva autor vysvětluje nesprávně (str. 170) jako „čistý peněžní výnos, který vzniká tím, že od celkových peněžních výnosů odečteme náklady na výrobu a řízení a pracovní náklady zahrnuté do fondu odměny“. Autor tu zcela opomenul, že součástí peněžního zisku nejsou odvody a nečiní v této souvislosti zmínku o položkách z různých důvodů snižujících peněžní výnosy.

Když je pojednáno o dotacích sociálního a kulturního fondu (str. 171 a 173), je opomenuto, že základem pro výpočet dotací nejsou v praxi celkové peněžní výnosy, tj. celý úhrn realizačních i ne-realizačních výnosů, nýbrž jen jejich část. Domnívám se, že autor měl v těchto případech uvádět názorné příklady.

Na str. 250 autor uvádí, že „přebytek peněžních prostředků JZD nevede k jejich efektivnímu využívání“. Myslím, že to nelze jednoznačně tvrdit. Souhlasím

s tím, že tomu tak může být v rámci družstva. V každém případě je však efektivní využití dočasně volných peněžních prostředků zajišťováno prostřednictvím úvěrového plánu SBČS. V této souvislosti považuji za nutné zdůraznit, že vytvoření jednotného centralizovaného fondu dočasně volných peněžních prostředků má celostátně mimořádný význam.

Publikace však také přináší některé náměty k zamyšlení. Autor např. doporučuje vypracování a pokusné zavedení jednoduché metodiky normování oběžných prostředků v JZD. Je toho názoru, že při vypracování této metodiky by mělo být využito zejména závěrů konference „O chozrasčotu a oběžných prostředcích“ uskutečněné již v roce 1961 ve Štíříně.

Na jiném místě knihy je vysloven názor, že za současné situace „tvorba vlastní krmivové základny značně zatěžuje vlastní zdroje družstev a bylo by proto snad vhodné poskytovat krátkodobý úvěr i na krmiva vlastní výroby“.

Mám za to, že tento názor je velmi zajímavý, neboť skutečnost, že dotace fondu krmiv a steliv působí v některých družstvech bezprostředně negativně na výši odměny, i když výhledově je tomu obráceně, je za současné situace nepříznivým zjevem, který by bylo možno odstranit úvěrováním krmiv vlastní výroby. Toto opatření by jistě zvýšilo ekonomickou účinnost bankovního provozního úvěru v řadě jednotných zemědělských družstev a podnítilo by je k zajištění krmivové základny v potřebné míře. V úvěrování zásob, zejména krmiv, které si družstvo samo vyrobí, je jistě možno perspektivně vidět jednu z ekonomicky nejúčinnějších finančních pomoci státu družstvům. Mimo toho by toto opatření mohlo přispět k rovnoměrnějšímu rozložení potřeby bankovního provozního úvěru v průběhu roku, neboť kolísání potřeby bankovního provozního úvěru vyplývá nejen ze sezónnosti zemědělské výroby, nýbrž úzce souvisí i se změnami ve struktuře zdrojů oběžných prostředků družstev v průběhu roku.

V poslední kapitole knihy autor dospívá k tomu, že „vyrovnání rozdílů mezi průmyslem a zemědělstvím je třeba připravovat nejen ve výrobě, ale i v oblasti řízení, rozdělování, plánování, evidence i v oblasti financování a úvěrování. Pozvednout naše zemědělství na úroveň průmyslu znamená vypracovat návrh jednotné soustavy financování a úvěrování pro oba sektory socialistického zemědělství“.

Na závěr možno říci, že obsahem

knihy je látka neobyčejně široká. Snad to byla právě snaha autora vypořádat se s tak velkým celkem v celé šíři, že čtenář se tak málo setkává v knize s odpovědí na řešení aktuálních problémů s uvedením názorných příkladů. A tak kniha je spíše pohledem zpět, v některých případech vysvětlováním předpisů, z nichž řada již neplatí. To bude závažné v těch případech, kdy se kniha dostane do rukou účetních nebo ekonomů druž-

stev, jimž je tato publikace „především“ určena.

Avšak i přes uvedené nedostatky může kniha splnit své poslání jako vhodná pomůcka pro ty, kteří se o otázky financí a úvěru v zemědělských organizacích zajímají. Mohu ji proto čtenářům doporučit.

Inž. Josef VONKA,
odborný asistent katedry účetní evidence
a financí PEF VŠZ Praha

PORADA O MEZINÁRODNÍ SROVNATELNOSTI VLASTNÍCH NÁKLADŮ NA ZEMĚDĚLSKÉ PRODUKTY*)

Ve dnech 22.—24. května 1963 se konala ve Výzkumném ústavu zemědělské ekonomiky v Praze porada pracovní skupiny pro vypracování metodiky výpočtu srovnatelných vlastních nákladů na zemědělské produkty, vyráběné v členských zemích RVHP.

Porada se konala na základě usnesení IX. zasedání Stálé zemědělské komise RVHP a na základě usnesení V. konference pro koordinaci vědeckovýzkumných prací v zemědělství a lesnictví.

Vypracování návrhu metodiky výpočtu mezinárodně srovnatelných vlastních nákladů je jedním z temat, zařazených do plánu mezinárodní koordinace vědeckovýzkumných prací v oboru zemědělské ekonomiky.

Porady se zúčastnili zástupci členských zemí RVHP s výjimkou Albánské lidové republiky a Mongolské lidové republiky. Československo zastupoval ředitel VÚZE Václav Eremiáš, sekretariát RVHP byl zastoupen inž. J. Kořalkou, expertem zemědělského oddělení Sekretariátu.

Jedním ze základních podkladů jednání byla „Předběžná metodika výpočtu srovnatelných vlastních nákladů“, vypracovaná pracovní skupinou již v roce 1961 a schválená Stálou zemědělskou komisí RVHP. Tato metodika byla v roce 1962 v jednotlivých zemích ověřována praktickými propočty na příkladě nevelkého počtu socialistických zemědělských závodů. Získané zkušenosti byly jednotlivými zeměmi sděleny Výzkumnému ústavu zemědělské ekonomiky v Praze, který je shrnul do „Návrhu na řešení sporných problémů metodiky zjišťování vlastních nákladů.“ Tento návrh byl zaslán všem členským zemím, které k němu ještě před zahájením porady zaujaly písemné stanovisko. VÚZE v Praze tím získal možnost vypracovat „konečný Návrh metodiky výpočtu srovnatelných vlastních nákladů“, který byl po věcné, plodné a živé diskusi jednomyslně zástupci všech zemí přijat.

Praktické propočty, uskutečněné v jednotlivých zemích přímo na vybraných zemědělských závodech, odhalily řadu problémů, spojených s výpočtem mezinárodně srovnatelných vlastních nákladů. Vyšly rovněž najevo značné rozdíly při řešení praktických problémů zjišťování srovnatelných vlastních nákladů, rozdíly v kalkulačních vzorcích, nehledě již na značné rozdíly v soustavách prvotní a účetní evidence, používaných v jednotlivých zemích. Značné rozdíly se pro-

jevily v názorech na přepočty jednotlivých druhů prací na práci jednoduchou, v názorech na způsob oceňování vynaložené živé práce, na způsob oceňování meziprojektu a započítávání a oceňování vedlejších a sdružených produktů, v názorech na způsob zjišťování a započítávání potažních, mechanizovaných a dopravních prací, ve zjišťování a rozdělování nákladů na amortizaci základních výrobních prostředků a v rozdělování nepřímých nákladů. Značná diskuse se rovněž rozvinula kolem otázky použitelnosti cen světového trhu při oceňování vynaložených výrobních prostředků.

Většina účastníků porady se vyslovila pro to, aby v nejbližší době bylo zavedeno zjišťování a evidování vynaložené práce v hodinách. Původně se počítalo s tím, že všechny práce v rostlinné a živočišné výrobě budou přepočítávány na práci jednoduchou pomocí koeficientů, diferencovaných podle namáhavosti jednotlivých pracovních operací a podle nároků jednotlivých druhů prací na kvalifikaci pracovníků. Tato metoda je však velmi nepřesná a vyžadovala by vypracování jednotného seznamu všech prací konaných v zemědělství s uvedením příslušného koeficientu přepočtu na práci jednoduchou. Účastníci porady proto přijali návrh maďarských soudruhů, který spočívá v tom, že úhrn odměn za práci, vynaloženou při výrobě jednotlivých

*) Poznámka: K problematice výpočtu mezinárodně srovnatelných vlastních nákladů se ještě vrátíme v některém z příštích čísel podrobnou vědeckou statí.

produktů v národní měně se dělí odměnou za hodinu práce nejnižší kategorie podle tarifní stupnice, používané v zemědělských závodech.

Původně se uvažovalo s tím, že spotřebované osivo a sadba bude buď odečítáno od celkové sklizně, nebo (v případě nakupovaných osiv a sadí) oceňováno průměrnými realizačními cenami. Podle konečného „Návrhu metodiky“ bude veškeré osivo a sadba, vlastní i nakupovaná, odměňována průměrnými realizačními cenami.

Spotřebovaná krmiva vlastní výroby budou podle konečného návrhu metodiky oceňována ve výši průměrných vlastních nákladů v dané zemi za poslední tři roky. Nakoupená krmiva budou oceňována ve výši skutečných pořizovacích cen, právě tak jako spotřebované herbicidy a prostředky pro ochranu rostlin.

Náklady na potažní a mechanizovanou práci budou vyčíslovány jako komplexní položky, zahrnující živou práci, spojenou s ošetřováním zvířat nebo technickou údržbou a opravami strojů, dále spotřebu krmiv, pohonných hmot a mazadel, spotřebu náhradních dílů apod., jakož i amortizaci a budou rozdělovány na jednotlivé produkty podle objemu vykonaných prací.

V konečném „Návrhu metodiky“ byla nově zařazena samostatná položka — náklady na provoz melioračních zařízení a náklady na silážování a rozměňování krmiv. Tyto návrhy budou vyčíslovány rovněž jako komplexní náklady a započítávány do vlastních nákladů u melioračních zařízení podle množství vody, spotřebované na zavlažování příslušných plodin, u silážování a rozměňování krmiv podle množství krmiv, spotřebovaných při výrobě jednotlivých živočišných produktů.

Náklady na spotřebovanou elektrickou energii se podle návrhu metodiky budou zahrnovat do nepřímých nákladů. Náklady na práce STS budou evidovány v průměrných hektarech a započítávány do vlastních nákladů příslušných výrobků ve výši skutečných nákladů.

Amortizace základních výrobních prostředků bude započítávána do vlastních nákladů ve výši amortizačních odpisů, platných v každé jednotlivé zemi. Přitom se počítá se zřízením svodného účtu „Amortizace“, v němž by byly odpisy jednotlivých základních výrobních prostředků evidovány podle toho, zda jde o odpisy výrobních prostředků, započitatelné do vlastních ná-

kladů jen jediné určité plodiny (sazeč brambor, kombajn na sklizeň cukrovky apod.) nebo o odpisy, které je nutno rozdělovat na jednotlivé produkty podle počtu hodin odpracovaných pro příslušnou plodinu (traktor, žací mlátička, mlátička apod.), nebo o odpisy, které je nutno zahrnovat do nepřímých nákladů (odpisy mechanizačních prostředků, určených pro rostlinnou nebo pro zemědělskou výrobu jako celek (pluhy, brány, sklady, správní budovy apod.).

Konečný „Návrh metodiky“ počítá s tím, že nepřímé náklady budou členěny na odvětvové a celopodnikové. Budou o nich zahrnovány všechny pracovní a materiálové náklady, které nebyly v předchozích propočtech do vlastních nákladů jednotlivých výrobků zahrnuty, a budou na jednotlivé produkty rozdělovány úměrně úhrnu přímých nákladů na danou plodinu.

Bylo dosaženo dohody v tom, aby vedlejší výrobky (sláma, chrást, řízky) byly oceňovány určitým procentem vlastních nákladů hlavního produktu, přičemž živá mláďata narozených telat se připočítává k množství nadojeného mléka v poměru 1 kg živé váhy = 6 litrů mléka. Chlévská mrva se oceňuje dvojnásobkem ceny čistých živin, obsažených ve chlévské mrvě, rozděluje se na jednotlivé plodiny úměrně jejich osevní ploše a pro výpočet vlastních nákladů živočišných výrobků se odečítá od úhrnu nákladů v příslušném odvětví živočišné výroby.

V metodice se počítá s tím, že vlastní náklady budou kalkulovány ve dvou variantách.

I. varianta počítá s tím, že jednotlivé nákladové položky vyčíslené v národní měně, budou přepočítávány na srovnatelnou měnu (rubl) pomocí příslušných koeficientů.

Takto zjištěné vlastní náklady budou sloužit především pro výpočet rentability a ekonomické efektivity a může jich být také použito jako jednoho z východisek materiálů pro přechod na vlastní cenovou základnu v rámci hospodářské spolupráce mezi členskými zeměmi RVHP.

II. varianta počítá s tím, že pracovní i materiálové náklady, vyjádřené v naturálních a fyzických jednotkách, budou ve všech zemích oceňovány jednotně, tj. cenami, stejnými pro všechny země. (Dočasně to budou ceny, jichž se používá v obchodě mezi členskými zeměmi RVHP).

Takto zjištěné vlastní náklady budou podkladem pro srovnávání produktivity práce a vlastních nákladů v zemědělství a budou jedním z podkladů pro řešení

problémů mezinárodní specializace zemědělství členských zemí RVHP.

Největším problémem při výpočtu mezinárodně srovnatelných vlastních nákladů je oceňování živé práce. V I. variantě konečného „Návrhu metodiky“ se počítá s tím, že vynaložená práce bude oceňována ve výši mezd pracovníků státních statků podle tarifních sazeb, platných v dané zemi, s přepočtem na srovnatelnou měnu pomocí příslušného koeficientu.

Ve II. variantě se počítá s tím, že pro všechny země bude použito jednotné sazby a že dočasně bude k tomuto účelu používáno sazby, platné pro nejnižší kategorii ve skupině potažních a ručních prací podle tarifního sazebníku, platného pro dělníky sovětských sovchozů.

Na poradě byla značná pozornost věnována také problémům výběru závodů, na nichž budou srovnatelné vlastní náklady zjišťovány. Výběrový soubor musí být sestaven tak, aby reprezentoval průměrné podmínky, v nichž se jednotlivé produkty vyrábějí, a to jak z hlediska přírodních podmínek, tak i z hlediska sociálně ekonomické skladby zemědělských závodů.

Počítá se s tím, že srovnatelné vlastní náklady budou zjišťovány u těchto základních produktů: pšenice, brambory pozdní, mléko, hovězí maso a vejce. Aby bylo možno vypočítat vlastní náklady živočišných výrobků, bude také nutno

zjišťovat vlastní náklady základních druhů krmiv: ječmene, ovsa, kukuřice na zrna, na siláž i na zeleno, luční seno, seno víceletých pícnin apod.

Mimoto problémy mezinárodní dělby práce a zájmy zahraničního obchodu vyžadují, aby byly podle potřeby zjišťovány vlastní náklady těchto produktů: semena slunečnice a řepky, tabák, rané brambory, rajčata, paprika (lusky), stolní hrozny, jablka a jatečná drůbež.

Vlastní náklady budou přitom kalkulovány jak na váhovou jednotku, tak na hektar osevní plochy, resp. na jednu dojnici (mléko), na jeden krmný den (maso) a na 100 nosnic (vejce).

Účastníci porady považují za účelné, aby byly zahájeny práce, směřující k uplatnění jednotných formulářů národohospodářské evidence ve všech jejich částech.

Porada měla velmi konkrétní ráz a rychlý spád a probíhala v srdečném ovzduší. Diskuse byla velmi živá, zásadní a zúčastnili se jí všichni účastníci porady. Je nesporné, že výsledky porady znamenají další pokrok v řešení teoretických, metodických i praktických problémů dalšího rozvoje mezinárodní dělby práce v zemědělství zemí socialistického tábora.

Inž. Ladislav SOBOTKA,
Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky,
Praha

Studijní informace ÚVTI

V řadě „Zemědělská ekonomika“ vyšly až dosud tyto studijní informace, zpracované ve Studijním a dokumentačním středisku ÚVTI MZLVH:

Jeleński E., Grochowski Z., Bachańska R., Marcewska H., Dobrowolska I.: Vlastní náklady v polském zemědělství, 1962, č. 1, str. 1-36. (Překlad)

Hubáček J.: Růst objemu investic v zemědělství, 1962, č. 2, str. 1-67. (Analytický referát)

Hubáček J.: Ekonomická efektivnost investic v zemědělství, 1962, č. 3, str. 1-48. (Studijní zpráva)

Jelínková V.: Vývoj evropského zemědělství do r. 1965, 1962, č. 4, str. 1-8. (Souborný srovnávací přehled)

Jelínková V., David K.: Výroba strojených hnojiv a vliv jejich spotřeby na hektarové výnosy, 1962, č. 4, str. 9-77. (Souborný srovnávací přehled)

Machoňová J.: Základní problémy dopravy v zemědělském závodě, 1962, č. 5, str. 1-32. (Analytický referát)

Hubáček J., Machoňová J.: Příklad použití matematických metod v zemědělství, 1962, č. 6, str. 1-40. (Kompilace)

Jelínková V.: Organizace a metodika zemědělské statistiky v zahraničí a její použití v praxi, 1963, č. 1, str. 1-32. (Překlad)

Appelt W.: Ekonomické otázky soustavy strojů pro pěstování řepy v socialistické zemědělské velkovýrobě v NDR, 1963, č. 2, str. 33-96. (Analytický referát)

Eisgruber L.: Příspěvek k používání teorie výroby v provozně ekonomickém výzkumu, 1963, č. 3, str. 97-132. (Překlad)

Hubáček J.: Sezónnost práce v zemědělství, 1963, č. 4, str. 133-144. (Kompilace)

Šmelev G.: Sezónnost práce v zemědělství a způsoby jejího snižování, 1963, č. 4, str. 145-160. (Překlad)

Vasiljev J. V.: Otázky mechanizace účetní evidence v zemědělství, 1963, č. 5, str. 161-171. (Překlad)

Potter L. M., Manner J. W., Lampe H. C., Hoffmann H.: Využití lineárního programování při průmyslově vyráběných krmných směsích, 1963, č. 5, str. 172-192. (Překlad)

Tauber A.: Kapitalistická koncentrace zemědělství v zemích západní Evropy, 1963, č. 5, str. 193-260. (Studijní zpráva)

VÝBĚR Z NOVÝCH PŘÍRŮSTKŮ

Ústřední zemědělské a lesnické knihovny ÚVTI MZLVH z oboru zemědělské ekonomiky.

Uvedené publikace je možno objednat poštou v Ústřední zemědělské a lesnické knihovně ÚVTI, výpůjční oddělení, Praha 2 - Vinohrady, Slezská ul. č. 7. U každé objednané publikace uvádějte signaturu.

Kapitalistické země

Goodsell, Wylie D. — Jenkins, Isabel D 12.836/297
Costs and returns on commercial farms, long-term study, 1930-57. Washington, U. S. Depart. of agric. 1961. II-253 s. tb. (Zemědělské závody — obchodní — ekonomické otázky — USA)

Dean, G. W. — McCorkle, C. O. D 5.456/778
Projections relating to California agriculture in 1975. California, Agric. exp. station 1961. 57 s. 15 obr. 22+3 tb. (Zemědělské plánování — USA — Kalifornie — 1961-1975)

D 36.114
Surplus agricultural commodities. Agreement between the United States of America and China amending the agreement of July 21, 1961. Affected by exchange of notes signed at Taipei November 15, 1961. Washington, Depart. of state 1961. 8 s. (Obchodní smlouvy mezinárodní — zemědělství — USA — Čína — 1961)

Huizenga, L. H. D 28.142/61/5
Landbouweconomische beschouwingen naar aanleiding van een bezoek aan enkele landen van Middenen Zuid-Amerika. (With a summary.) Wageningen, Landbouwhogeschool 1961. 33 s. (Amerika střední — zemědělství — ekonomické otázky)

Lynch, John V. C 13.917/18
Uruguay's agriculture. Situation and outlook. Washington, U. S. Depart. of agric. 1962. 11 s. 4 tb. (Uruguay — zemědělství — ekonomické otázky — přehledy)

Long, Mary E. C 14.130/3
Australia's agricultural production and trade policies affecting U. S. farm exports. Canberra, U. S. Depart. of agric. 1961. 62 s. 31 tb., obr. (Zemědělská ekonomika a politika — Austrálie — brožury)

Hinrichs, Carl Theodor C 13.326/838
Die Landwirtschaft und Viehzucht Tunesiens. Köln, Westdeutscher Verlag 1960. 69 s. 3 obr. 2 mp. (Tunisko — zemědělství — přehledy)

Ekonomika mechanizace zemědělství

Ekonomičeskaja effektivnost' mechanizacii sel'skogo chozjajstva. Moskva, Izd. sel'choz. lit. 1961. 230 s. tb. (Efektivnost' zemědělství — mechanizační prostředky — příručky)

Košljak, N. D. E 27.829
Mechanizacija učeta v kolchozoch i sovchozoch. Moskva, Sel'chozizdat 1962. 118 s. obr. tb. (Zemědělské závody — účetní evidence — mechanizace — SSSR)

Wróblewski, Józef E 27.793
Ekonomika prac maszynowych. Warszawa, PWRiL 1962. 134 s. obr. (Zemědělské stroje — použití — ekonomické otázky — příručky)

Eötvös, László — Gockler, Lajos D 36.715
Mezőgazdasági gépi munkák költségelemzése. Budapest, Mezőgazdasági kiadó 1962. 170 s. 42 tb. (Zemědělské stroje — využití — ekonomické otázky — příručky)

Meinhold, Kurt
Die Auswirkungen der Mechanisierung im bäuerlichen Betrieb. Wolfratshausen bei München, H. Neureuter 1960. 96 s. 47 tb. 12 obr. (Zemědělské závody — mechanizace — ekonomické otázky — NSR)

Neumann, H. — Maidl, St. E 14.703/63
Die Auswirkungen der Mechanisierung auf Produktivität und Rentabilität landwirtschaftlicher Betriebe in Bayern. Wolfratshausen bei München, H. Neureuter 1960. 72 s. obr., tb. (Zemědělské závody — mechanizace — rentabilita a produktivita — vztahy — NSR — Bavorsko)

Nieuwenhuijse, L. D 32.756/16/1961
Het agrarisch loonbedrijf en de boer. Wageningen, Proefstation voor de akker- en weidebouw 1961. 55 s. obr. (Mechanizace zemědělství — ekonomické otázky — Holandsko)

Berlin, M. Z. E 28.002
Ekonomika sel'skochozjajstvennogo stroitel'stva. Moskva, Sel'chozizdat 1962. 246 s. (Zemědělské stavitelství — ekonomické otázky — příručky — SSSR)

Ekonomika rostlinné výroby

Strong, Douglas C. C 2.511/433
Economic evaluation of alternative facilities for surface and sprinkler irrigation in Utah. Logan, Agric. exp. station — Utah state univ. 1962. 47 s. 16+8 tb. 7 obr. (Zadeštování a zavlažování — ekonomické otázky — USA — Utah)

Egbert, Alvin C. — Heady, Earl O. C 2.485/1241, suppl.
Regional adjustments in grain production. A linear programming analysis. Washington, U. S. Depart. of agric. 1961. Technical bulletin No. 1241: V-66 s. 19 tb. 8 obr. Supplement to technical bulletin 1241: Mathematical models, proofs, methods of data collection and estimation and supplementary tables. Prep. in the Farm economics research division. 18 s. 9 tb. (Obilnářství — USA — ekonomické otázky)

Bailey, Warren R. Aines, Ronald O. C 11.639/52
How wheat farmers would adjust to different programs. Washington, U. S. Depart. of agric. 1961. 35 s. 19 tb. 4 obr. (Pšenice — výroba a obchod — USA — ekonomické otázky)

Stippler, Henry H. — Castle, Emery N. C 2.493/583
Wheat farming in the Columbia Basin of Oregon. Part 3. Impact of proposed wheat programs on a specialized wheat-summerfallow farm. Corvallis, Agric. exp. station 1962. 15 s. 7 tb. 4 obr. (Zemědělské závody — pšeničné oblasti — USA — Oregon — ekonomické otázky)

Schick, Rudolf — Gall, Helmut D 35.934
Produktionsplanung und Sortenwahl bei Kartoffeln. Berlin, VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag 1961. 64 s. (Brambory — pěstování — plánování — NSR)

Pentz, Winfried E 21.685/109
Untersuchungen über den deutschen Speisekartoffelmarkt mit internationalen Vergleichen. Hiltrup bei Münster (Westf.), Landwirtschaftsverlag (1962). 176 s. 34 tb. 17 obr. (Brambory — pěstování — ekonomické otázky — kapitalistické státy)

Simmons, Will M. C 13.854/6
An economic study of the U. S. potato industry. Washington, U. S. Depart. of agric. 1962. 83 s. 31 tb. 21 obr. (Brambory — pěstování — ekonomické otázky — USA)

Simmons, Will M. C 13.854/6
An economic study of the U. S. potato industry. Washington, U. S. Department of agric. 1962. 83 s. (Brambory — pěstování — ekonomické otázky — USA)

Ferlemann, Wilhelm E 14.703/76
Bedingungen und Kosten verschiedener Arbeitsverfahren in der Rübenpflege. München — Wolfratshausen, H. Neureuter 1961. 84 s. tb. (Cukrovka — pěstování — metody — náklady — NSR)

Kearl, C. D. C 14.023/78
Cash crops and fruits cost and returns from farm cost accounts 39 farms — 1960. Ithaca, Cornell univ. 1961. 19 s. tb. (Pěstování hospodářských rostlin — ekonomické otázky — USA — New York)

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

v československém a zahraničním zemědělství

PŘÍLOHA ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

VÝSLEDKY HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1962 V ČSSR
podle výrobních oblastí¹⁾

Ukazatel	Celkem	V tom výrobní oblast				
		kuku- říčná	řepařská	brambo- rářská	brambo- rářsko- ovesná	horská
Počet státních statků	353	41	97	91	52	72
Výměra půdy v ha k 1. VII.						
zemědělské	1185 701	134 122	304 139	311 136	169 946	266 358
orné	872 785	117 621	261 463	235 012	114 244	144 445
Výměra půdy v ha k 31. XII.						
zemědělské	1255 508	142 491	316 628	326 500	187 704	282 185
orné	921 487	125 040	271 792	244 985	126 025	153 645
Počet hospodářských zvířat						
k 31. XII. (ks)						
skot celkem	722 659	84 300	202 022	195 797	105 864	134 676
z toho krávy	301 861	33 914	85 919	83 420	45 116	53 492
prasata celkem	886 191	152 443	311 011	239 956	100 988	81 793
z toho prasnice	84 413	14 777	28 621	23 034	10 203	7 778
ovce	93 433	12 801	24 813	15 511	8 347	31 961
koně	33 859	4 316	9 547	9 236	4 870	5 890
Průměrný evidenční počet						
pracovníků celkem	202 314	28 415	63 724	50 962	25 663	33 550
z toho dělníků stálých	159 253	23 341	49 373	40 253	20 211	26 075
inž.-technických pracovníků	12 024	1 384	3 440	3 194	1 679	2 327
Sklizeň obilovin (v ha)						
dvoufázově	157 068	25 097	52 381	39 450	19 086	21 054
samovazy	88 492	4 281	25 651	30 459	14 153	13 948
Realizace rostlinné výroby						
(v 1000 Kčs)						
náklady	1767 969	266 734	650 869	412 066	196 684	241 616
tržby (bez dotací)	1446 959	258 966	585 688	328 767	141 748	131 790
Realizace živočišné výroby						
(v 1000 Kčs)						
náklady	3961 643	519 755	1170 386	1069 234	537 101	665 167
tržby (bez dotací)	2863 646	402 359	917 486	772 744	370 375	400 682
Realizace zemědělské činnosti						
(v 1000 Kčs)						
náklady	5906 250	816 652	1870 184	1515 523	754 599	949 292
tržby (bez dotací)	4460 878	686 636	1549 935	1129 349	527 116	567 842
Výroba rostlinných výrobků (v q)						
obiloviny	8181 743	1116 615	2921 167	2194 561	955 814	993 586
cukrovka ²⁾	8494 873	1991 910	5703 654	617 281	123 610	58 418
brambory	4388 165	142 340	629 484	1627 995	1000 232	988 114
Výroba živočišných výrobků						
mléko (v hl)	5667 728	702 558	1728 638	1526 609	766 254	943 669
slepičí vejce (v tis. ks)	163 709	17 313	54 679	50 107	22 754	18 856
odstavená selata (v ks)	944 435	168 728	313 719	270 088	104 913	86 987
maso (v q) ³⁾						
hovězí	630 894	77 029	183 551	168 871	85 561	115 882
vepřové	723 560	115 443	251 406	200 086	87 202	69 423

¹⁾ za statky, které hospodařily v průběhu celého roku²⁾ čistá váha³⁾ váhový přírůstek

VÝSLEDKY HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1962 V ČSSR podle výrobních oblastí)

(dokončení)

Ukazatel	Celkem	V tom výrobní oblast				
		kuku- řičná	řepařská	brambo- rářská	brambo- rářsko- ovesná	horská
Průměrná výměra zem. půdy 1 statku (v ha)	3557	3475	3264	3588	3610	3919
Počet ha zemědělské půdy na 1 stálého dělníka	7,4	5,7	6,2	7,7	8,4	10,2
Průměrná měsíční mzda dělníků stálých (v Kčs)	1160	1190	1173	1112	1167	1177
Podíl budov a staveb v % hodnoty základních prostředků v hlavní činnosti	59,1	55,4	61,0	59,2	58,2	58,9
Struktura sklizňových ploch (výměra orné půdy = 100 %)						
pšenice	11,9	14,2	14,8	12,4	10,1	5,1
žito	9,3	3,1	3,5	12,5	13,7	15,9
ječmen	13,5	16,0	18,3	11,4	9,9	9,0
oves	9,3	2,1	6,5	10,3	13,3	15,1
cukrovka ²⁾	5,1	9,0	11,0	1,7	0,7	0,4
brambory	5,6	1,5	2,7	7,7	8,9	8,2
Hektarové výnosy (v q)						
pšenice	23,0	26,1	25,4	21,2	18,7	17,9
žito	17,8	21,4	20,4	18,7	18,3	14,6
ječmene	24,9	28,8	28,5	22,0	19,0	16,8
ovsa	17,7	23,3	21,4	18,7	16,3	13,9
cukrovky ²⁾	203,2	210,5	207,4	173,6	179,4	106,2
brambor	89,4	82,5	88,9	89,8	97,9	82,8
Na 100 ha zem. půdy připadá ³⁾						
skotu celkem	57,6	59,2	63,8	60,0	56,4	47,7
z toho krav	24,0	23,8	27,1	25,5	24,0	19,0
Na 100 ha orné půdy připadá ³⁾						
prasat celkem	96,2	121,9	114,4	97,9	80,1	53,2
z toho prasnic	9,2	11,8	10,5	9,4	8,1	5,1
Průměrná roční dojivost 1 krávy (litrů)	2020	2182	2119	1962	1926	1915
Průměrná snůška vajec 1 slepice (ks)	135,5	128,8	135,2	130,9	136,6	136,4
Váhový přírůstek na kus a den						
skotu (dkg)	47	49	50	46	45	44
prasat (dkg)	35	33	35	36	37	35
Výroba na 1 ha produkční plochy ⁴⁾						
mléka (litrů)	478,01	523,82	568,37	490,66	450,88	354,29
vajec (ks)	187,57	147,19	209,13	213,21	199,17	130,54
masa (v kg) ⁵⁾						
hovězího	53,21	57,43	60,35	54,28	50,34	43,51
vepřového	61,02	86,07	82,66	64,31	51,31	26,05
Sklizeň obilovin (v %)						
dvoufázová	41,0	59,5	46,5	36,0	35,5	32,3
samovazy	23,1	10,1	22,8	27,8	26,3	21,4

¹⁾ za statky, které hospodařily v průběhu celého roku

²⁾ včetně krmné

³⁾ k 31. XII.

⁴⁾ mléko a maso — zemědělská půda, vejce — orná půda

⁵⁾ váhový přírůstek

VÝSLEDKY HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1962 V ČSSR
podle výrobně ekonomických skupin¹⁾

Ukazatel	Výrobně ekonomická skupina				
	I	II	III	IV	V
Počet státních statků	38	59	97	73	86
Výměra půdy v ha k 1. VII. zemědělské orné	129 475 120 184	189 292 164 496	315 822 249 701	245 967 168 538	305 145 169 866
Výměra půdy v ha k 31. XII. zemědělské orné	132 689 122 929	196 557 170 923	334 902 264 459	264 074 179 762	327 286 183 414
Počet hospodářských zvířat k 31. XII. (ks)					
skot celkem	94 302	125 489	200 458	144 941	157 469
z toho krávy	41 031	52 410	83 643	61 724	63 053
prasata celkem	152 345	204 168	279 165	158 033	92 480
z toho prasnice	15 043	19 452	24 952	15 765	9 201
ovce	4 543	14 310	21 642	20 765	32 173
koně	4 216	6 331	9 602	6 982	6 728
Průměrný evidenční počet pracovníků celkem	28 625	41 719	55 936	37 990	38 044
z toho dělníků stálých	23 203	32 856	43 503	30 056	29 635
inž.-technických pracovníků	1 423	2 229	3 258	2 479	2 635
Sklizeň obilovin (v ha)					
dvoufázová	24 603	34 447	44 445	28 414	25 159
samovazy	5 549	11 915	33 073	20 272	17 683
Realizace rostlinné výroby (v 1000 Kčs)					
náklady	287 114	413 251	487 534	295 657	284 413
tržby (bez dotací)	300 101	385 680	404 835	201 249	155 094
Realizace živočišné výroby (v 1000 Kčs)					
náklady	546 104	758 270	1095 755	806 652	754 862
tržby (bez dotací)	472 265	593 154	816 797	528 467	452 963
Realizace zemědělské činnosti (v 1000 Kčs)					
náklady	856 601	1215 792	1619 582	1140 934	1073 341
tržby (bez dotací)	795 853	1017 406	1250 638	760 669	636 312
Výroba rostlinných výrobků(v q)					
obiloviny	1413 371	1723 828	2460 156	1404 311	1180 077
cukrovka ²⁾	3410 670	3092 346	1676 791	269 358	45 708
brambory	173 298	395 937	1591 527	1069 681	1157 722
Výroba živočišných výrobků					
mléko (v hl)	880 162	1060 280	1573 902	1064 850	1088 534
slepičí vejce (v tis.ks)	24 929	31 609	48 714	36 169	22 288
odstavená selata (v ks)	181 089	224 861	275 719	165 235	97 531
maso (v q) ³⁾					
hovězí	89 011	115 042	178 877	116 627	131 337
vepřové	129 349	165 619	226 942	125 705	75 945

¹⁾ za statky, které hospodařily v průběhu celého roku

²⁾ čistá váha

³⁾ váhový přírůstek

VÝSLEDKY HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1962 V ČSSR
podle výrobně ekonomických skupin¹⁾

(dokončení)

Ukazatel	Výrobně ekonomická skupina				
	I	II	III	IV	V
Průměrná výměra zemědělské půdy 1 statku (v ha)	3492	3315	3453	3617	3806
Počet ha zemědělské půdy na 1 stálého dělníka	5,6	5,8	7,3	8,2	10,3
Průměrná měsíční mzda dělníků stálých (v Kčs)	1193	1174	1123	1152	1180
Podíl budov a staveb v % hodnoty základních prostředků v hlavní činnosti	61,8	58,4	58,8	58,6	58,6
Struktura sklizňových ploch (výměra orné půdy = 100 %)					
pšenice	14,8	14,0	12,9	11,5	6,5
žito	1,8	4,2	9,1	13,2	15,7
ječmen	18,1	17,3	13,3	10,7	9,6
oves	4,0	5,2	9,5	11,2	14,7
cukrovka ²⁾	13,3	9,7	4,1	1,2	0,2
brambory	1,5	2,8	6,5	7,7	7,9
Hektarové výnosy (v q)					
pšenice	28,0	25,9	22,8	19,0	16,5
žita	22,7	21,6	20,6	16,9	14,7
ječmene	33,0	28,0	23,8	19,8	16,3
ovsa	27,2	21,0	19,4	16,4	14,0
cukrovky ²⁾	221,6	211,4	171,7	160,0	159,4
brambor	98,1	84,8	98,0	82,9	85,8
Na 100 ha zemědělské půdy připadá ³⁾					
skotu celkem	71,1	63,8	59,9	54,9	48,1
z toho krav	30,9	26,7	25,0	23,4	19,3
Na 100 ha orné půdy připadá ³⁾					
prasat celkem	123,9	119,5	105,6	87,9	50,4
z toho prasnic	12,2	11,4	9,4	8,8	5,0
Průměrná roční dojivost 1 krávy (litrů)	2224	2117	2033	1886	1907
Průměrná snůška vajec 1 slepice (ks)	141,3	134,0	133,7	128,0	133,4
Váhový přírůstek na kus a den					
skotu (dkg)	53	49	48	44	44
prasat (dkg)	35	35	36	35	35
Výroba na 1 ha produkční plochy ⁴⁾					
mléka (litrů)	679,79	560,13	498,35	432,92	356,73
vajec (ks)	207,42	192,16	195,09	214,60	131,21
masa (v kg) ⁵⁾					
hovězího	68,75	60,77	56,64	47,42	43,04
vepřového	99,90	87,49	71,86	51,11	24,89
Sklizeň obilovin (v %)					
dvoufázová	52,7	51,3	39,7	36,2	31,9
samovazy	11,9	17,7	29,5	25,8	22,4

¹⁾ za statky, které hospodařily během celého roku

²⁾ včetně krmné

³⁾ k 31. XII.

⁴⁾ mléko a maso — zemědělská půda, vejce — orná půda

⁵⁾ váhový přírůstek